

Hrvatski ban Petar Keglević i njegova obitelj u vrijeme osmanske opasnosti

Adžić, Josipa

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:159492>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-20**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

JOSIPA ADŽIĆ

**HRVATSKI BAN PETAR KEGLEVIĆ I NJEGOVA OBITELJ U VRIJEME OSMANSKE
OPASNOSTI**

Diplomski rad

Pula, rujan 2022.
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

JOSIPA ADŽIĆ

**HRVATSKI BAN PETAR KEGLEVIĆ I NJEGOVA OBITELJ U VRIJEME OSMANSKE
OPASNOSTI**

Diplomski rad

JMBAG: 0303059869

Studentski smjer: diplomski studij povijesti i kroatistike

Predmet: Radionica za srednjovjekovnu povijest

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: povijest

Znanstvena grana: hrvatska i svjetska srednjovjekovna povijest

Mentor: prof. dr. sc. Ivan Jurković

Pula, rujan 2022.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Josipa Adžić, kandidatkinja za magistru povijesti ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, 2022.

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Josipa Adžić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom *Hrvatski ban Petar Keglević i njegova obitelj u vrijeme osmanske opasnosti* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

UVOD	1
1. HRVATSKI KASNI SREDNJI VIJEK	4
1.1 Vladavina Ludovika I. Anžuvince	4
1.2 Anžuvinci u hrvatskim zemljama nakon Ludovikove smrti	6
1.3 Vrijeme smjena na prijestolju – Habsburgovci, Korvini i Jagelovići	10
2. PORIJEKLO OBITELJI KEGLEVIĆ	14
3. PETAR KEGLEVIĆ	27
3.1. Petrov uspon u vojsci (1513. – 1520.)	27
3.2. Petar – jajački ban i sudionik u obrani Jajca (1519. – 1528.)	28
3.3. Stjecanje posjeda i ženidba do Mohačke bitke	35
3.3.1. Čaklovac	35
3.3.2. Podvršje	36
3.3.3. Prvča i Šumetice kao miraz	37
3.3.4. Vranograč, Podzvizd i Čavica	37
3.3.5. Krapina i Kostel	39
3.3.6. Bijela Stijena, Novigrad i Lobar	41
3.4. Okretanje Petra prema Habsburgovcima	45
3.4.1. Nagrada – cistercitska opatija u Topuskom	50
3.4.2. Nemiri na topuskom vlastelinstvu (1549. – 1555.)	53
3.5. Petar – ban Hrvatske i Slavonije (1537. – 1542.)	58
3.6. Petar u nemilosti kralja i potom pomilovanje	70
4. DRUGA GENERACIJA KEGLEVIĆA	79
5. TREĆA GENERACIJA KEGLEVIĆA	85
ZAKLJUČAK	89
IZVORI I LITERATURA	92
SAŽETAK	101
SUMMARY	102

UVOD

Tema ovog diplomskog rada je hrvatski ban Petar Keglević i njegova obitelj u vrijeme osmanske opasnosti. U prvom poglavlju ukratko je opisano političko stanje u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji tijekom kasnog srednjeg vijeka. Poglavlje započinje s razdobljem vladavine Ludovika I. Anžuvinca (1340. – 1382.), odnosno s pozitivnim procesima i događajima koji su se ostvarili za vrijeme njegove vladavine; ujedinjavanje Kraljevstva Hrvatske i Dalmacije s Kraljevstvom Slavonije, slamanje moći hrvatskih velikaških obitelji, privilegiranje gradova. Potom slijedi opis događaja koji su vezani uz doba vladavine Žigmunda Luksemburškog (1387. – 1437.); Dalmacija opet pod vlašću Venecije, dolazak Osmanlija u Bosnu (1414.) i početak njihova prodora u Bosnu, a zatim i u hrvatske krajeve. Istaknute su zatim najznačajnije reforme koje je kralj Matija Korvin (1458. – 1490.) uveo za vrijeme svoje vladavine; vojne i porezne reforme, uspostava novog administrativnog aparata, a nakon toga je opisano razdoblje vladavine Vladislava II. Jagelovića (1490. – 1516.), a karakteristika tog razdoblja je početak slabljenja Hrvatskog Kraljevstva. Prvo poglavlje završava porazom hrvatske vojske na Krbavskom polju (1493.) jer se nakon toga hrvatski ban Petar Keglević počinje redovitije javljati u pisanim izvorima.

Drugo poglavlje daje uvid u povijest obitelji Keglević, od trenutka kada se Keglevići prvi puta spominju u ispravi bana Mladina II. Šubića (1322.) pa sve do početka 16. stoljeća kada se pojavljuje već spomenuti plemić Petar Keglević, predmet ovog rada. U ovom se poglavlju objašnjava odakle potječu Keglevići te kada su i zašto dobili određene pridjevke, tj. obiteljska imena. Uz to, u ovom poglavlju kazuje se o tome kako su se Keglevići u to vrijeme često sukobljavali sa susjednim plemićima ne bi li dokazali legitimna prava na svoje posjede. U ovom poglavlju razrađena su sljedeća istraživačka pitanja: Što možemo zaključiti o statusu Keglevića s obzirom na to od koga su dobivali/kupovali posjede te s kime su se sukobljavali radi njih? Na kojim su sve područjima Keglevići imali posjede? Kojeg značaja i opsega su bili ti posjedi? Što nam to govori o tadašnjem statusu spomenute plemićke obitelji?

Treće poglavlje ovog rada središnji je, odnosno glavni dio rada. U njemu se detaljno opisuje Petrovo političko i vojno djelovanje koje započinje

njegovim usponom u vojsci (prvi puta se Petar u spisima samostalno spominje 1513. kada je u službi podbana Baltazara Batthyánya). Zatim, objašnjava se njegova uloga u obrani Jajca jer je Petar Keglević bio jajački ban od 1521. do 1528. godine. Potom, kazuje se o Petrovu stjecanju posjeda u tom razdoblju te o njegovoj ženidbi. Nadalje, opisuje se i razrađuje Keglevićeva uloga u građanskom ratu između Ivana Zapolje i Ferdinanda Habsburškog. Naime, Keglević je nakon podosta odugovlačenja stao na stranu Habsburgovaca što mu je donijelo koristi, ali i određene gubitke. Nakon toga slijedi opis Petrova djelovanje kao bana Hrvatske i Slavonije (1537. – 1541.) te naposljetku njegov sukob sa kraljem i kraljevo pomilovanje. Istraživačka pitanja na koja se odgovara u ovome poglavlju su sljedeća: Kakva je Petrova uloga u obrani hrvatskih i bosanskih prostora od Osmanlija? Je li on, koji je godinama aktivno sudjelovao u obrani protiv Osmanlija, možda i zanemaren kao povijesna ličnost? Kojim se sve strategijama preživljavanja Petar služio kako bi sebi i svojim potomcima osigurao egzistenciju? Kako je na njegov status i na njegove financije utjecala činjenica da su mu brojni posjedi bili i pod velikom opasnošću, ali i pod opsadom Osmanlija? Što mu je donijela selidba u sigurnija područja? Kakav je status imao među krugovima plemića u mjestima gdje je stjecao nove posjede? Je li se uspio integrirati? Što mu je donijelo zauzimanje Ferdinandove strane u građanskom ratu? Što o njemu govori činjenica da je nakon dugo vremena prvi ban koji je samostalno vladao Hrvatskom i Slavonijom? Što nam o njemu i njegovoj obitelji govore bračne veze – za koga je udavao kćeri i ženio sinove? Što nam o njemu mogu reći sukobi u koje je ulazio radi posjeda? S kime se sve sukobio i na kakvom su položaju bili ti plemići? Kakav je bio njegov način borbe za posjede? Je li mu donio više koristi ili štete?

Četvrto poglavlje donosi pregled povijesti drugog naraštaja Keglevića, odnosno kazuje se o Petrovim potomcima, tj. sinovima Franji, Petru, Šimunu, Nikoli i Matiji te o kćeri Ani. U navedenom poglavlju opisuje se njihovo obrazovanje, o čemu je Petar iznimno vodio brigu. Zatim, kazuje se o njihovim borbama s Petrovim neprijateljima, o njihovom vojnom i političkom djelovanju te o njihovim bračnim vezama, ali i povlasticama koje su dobili od kralja. Istraživačka pitanja na koja se odgovara u ovom poglavlju su sljedeća: Kakvu

su politiku Keglevići vodili nakon Petrove smrti? Jesu li uspjeli zadržati ugled obitelji? Kakve su karijere vodili i kakve su ženidbene veze sklapali?

Posljednje, peto poglavlje rada daje uvid u treći naraštaj Keglevića koji čine potomci Šimuna III. (†1579.). U prvom braku nije imao djece, a iz drugog braka proizašla su četiri sina: Ivan III., Petar IV., Juraj III. i Franjo II. te jedna kćer – Ana. U ovom će se poglavlju opisati političko i vojno djelovanje navedenih pripadnika obitelji Keglević, a istraživačka pitanja slična su istraživačkim pitanjima iz prethodnog poglavlja.

1. HRVATSKI KASNI SREDNJI VIJEK

1.1. Vladavina Ludovika I. Anžuvinca

Nakon smrti kralja Karla Roberta, na prijestolje dolazi njegov sin Ludovik I. Anžuvinac koji je nastavio provoditi reformnu politiku svog oca.¹ Ludovik je uveo novi porez, dobit komore, no taj njegov potez nije dobro prihvaćan u Slavoniji i Hrvatskoj. Međutim, u Hrvatskoj je postigao izvjestan uspjeh uvevši porez marturinu. Mladi kralj je u red slobodnih kraljevskih gradova uzdigao 1347. Krapinu, a nekoliko godina kasnije i Koprivnicu (1356.). Godine 1357. oslobodio je Varaždin sudske vlasti župana i podvrgnuo ga izravno kraljevskom tavernikalnom sudu. Uz to, kralj je proširio povlastice zagrebačkog Gradeca dajući mu pravo održavanja i drugog godišnjeg sajma.²

Reformom iz 1351. Ludovik je izjednačio po položaju sve plemstvo u kraljevstvu. Navedena reforma posebno je u korist išla nižemu plemstvu, a kralj je upravo pomoću nižeg plemstva nastojao steći nekakav oslonac u Hrvatskoj, gdje je, unatoč uspješnim borbama protiv velikaša, njegova vlast bila slaba. Povrh toga, Ludovik je za vrijeme svoje vladavine neprestano bio zainteresiran za vladanje nad Dalmacijom, a na putu do postizanja tog cilja stajali su mu velikaši i Venecija.³

Što se velikaša tiče, knezovi Šubići Bribirski, unatoč raznim nastojanjima da zadrže teritorij i slavu kakvu su imali za vrijeme vladavine Pavla I., sve više propadaju i na posljetku, tj. 1347. Grgur II. u ime svog nećaka Jurja III. predaje Ludoviku utvrdu Ostrovicu, koja je uz Bribir bila

¹ Iako se Karlo Robert (vladao od 1301. do 1342.) 1301. okrunio u Ostrogonu za kralja ta krunidba se nije smatrala zakonitom jer nije okrunjen u Stolnom Biogradu krunom svetog Stjepana. Nadalje, njegovu su vlast osporavali protukandidati (češki kralj Većeslav II. i Oton Bavorski), a nije bio priznat ni u nekim dijelovima Kraljevstva. Hrvatsko Kraljevstvo je gotovo u cijelosti podržalo novoga kralja jer je većina velikaških obitelji, na čelu s Pavlom I. Bribirskim bila na strani napuljskog kandidata. Jedino ga u Hrvatskom Kraljevstvu nisu priznavali neki dalmatinski gradovi (npr. Split i Trogir). Međutim, intervenirao je papa Bonifacije VIII. pa su ga od tada, točnije od ljeta 1303., priznali i Split i Trogir: usp. Pál Engel, *The Realm of St Stephen – A History of Medieval Hungary 895–1526* (dalje: Engel, *The Realm of St Stephen*), London – New York: I.B. TAURIS, 2001., str. 140-156 i 174-194; Franjo Šanjek (ur.), *Srednji vijek* (dalje: Šanjek (ur.), *Srednji vijek*), u: ser. *Povijest Hrvata*, 1. knj., Zagreb: Školska knjiga, 2003., str. 217-218.

² Engel, *The Realm of St Stephen...*, str. 161-163; Neven Budak – Tomislav Raukar, *Hrvatska povijest srednjeg vijeka* (dalje: Budak – Raukar, *Hrvatska povijest*), Zagreb: Školska knjiga, 2006., str. 190.

³ Engel, *The Realm of St Stephen...*, str. 161-163 i 174-179; Budak – Raukar, *Hrvatska povijest...*, str. 191.

njihovo najvažnije uporište. U zamjenu za Ostrovicu kralj Bribirskima daje slavonski Zrin i po njemu će se ova loza Šubića nazvati Zrinskima. Prijetnju uspostavi jake kraljevske vladavine nisu predstavljali ni knezovi Nelipići. Naime, nakon smrti kneza Nelipca (1344.⁴), njegova žena, udovica Vladislava predala je kralju kod Bihaća Knin, a Ludovik je zauzvrat Ivanu Nelipiću, njezinom sinu, oprostio očevu nevjeru i potvrdio mu stare posjede sa Sinjom i Cetinskom županijom. Nakon što se oslobodio prijetnje velikaša, tj. nakon što se Hrvatska stvarno našla u kraljevim rukama, trebao je Ludovik postići još jedan cilj kako bi osvojio Dalmaciju: poraziti Mlečane.⁵

Blizina kraljeve vojske navela je Zadrane da se pobune protiv Venecije i zatraže Ludovikovu pomoć. Venecija je odgovorila šaljući mornaricu i kopnenu vojsku, čime je započela šesnaestomjesečna opsada grada. Godine 1346. stigao je Ludovik pod Zadar u pratnji velike vojske, a građani su mu predali gradske ključeve. Međutim, kraljeva je vojska ubrzo doživjela poraz i kralj se povukao prema Ugarskoj. Zadrani su odolijevali mletačkoj opsadi do prosinca 1346., a početkom 1347. morali su se predati te je Venecija preuzela potpunu upravu nad gradom.⁶

Nakon primirja, 1348. počinju višegodišnji, neuspješni pregovori tako da se kralj Ludovik 1356. pripremio za rat. Razglasio je diplomatskim kanalima kako će napasti Srbe te kako zbog toga okuplja vojsku.⁷ No onda je iznenada preko Furlanije napao na Veneciju. Većina mu se gradova brzo predala pa je tako kraljeva vojska doprla bez poteškoća do Venecije⁸ i koja je bila prisiljena 18. veljače 1358. sklopiti Zadarski mir. Venecija se morala odreći svih svojih posjeda “od sredine Kvarnera do granica Drača”, tj. svi dalmatinski gradovi ponovno su priključeni hrvatskom kraljevstvu.⁹ Uz to, po prvi je puta u politički opseg Dalmacije uključen i Dubrovnik. Povrh toga,

⁴ Šanjek (ur.), *Srednji vijek...*, str. 223.

⁵ Budak – Raukar, *Hrvatska povijest...*, str. 190.

⁶ Isto, str. 193.

⁷ Ludovik I. je govorio da će napasti Srbiju jer je srpski car, Stefan Dušan netom prije preminuo (u: Budak – Raukar, *Hrvatska povijest...*, str. 194), nakon čega se njegovo carstvo raspalo: Ive Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo* (dalje: Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo*), ser. Biblioteka Povijesna istraživanja, Zagreb: Golden marketing, 1998., str. 17.

⁸ Budak – Raukar, *Hrvatska povijest...*, 193-194.

⁹ Tomislav Raukar, “Hrvatska na europskom prostoru”, u: Ivan Supićić (ur.), *Srednji vijek i renesansa (XIII. – XVI. stoljeće)*, ser. *Hrvatska i Europa: kultura, znanost i umjetnost*, II. sv., Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2000., str. 10.

mletački se dužd morao odreći naslova vojvode Dalmacije i Hrvatske.¹⁰ Godine 1359. Ludovik je poslao vojsku u Srbiju kako bi zaštitio Mačvansku banovinu, a 1364. otišao je ratovati u Bugarsku. Ondje je pokorio tzv. Vidinsku carevinu i pretvorio je u Bugarsku banovinu, a cara Sracimira je zarobio.¹¹

Dok je Ludovik ratovao u Srbiji i Bugarskoj, ali i Bosni, Osmanlije su već učvršćivale svoju vlast na europskom tlu idući prema zapadu. No, hrvatsko-ugarski kralj nije tomu pridavao mnogo važnosti (iako se za osmanska osvajanja na europskom tlu na kraljevu dvoru znalo još od 1354.), jer se posvetio ratovanju i širenju teritorija u spomenutim državama. Ludovik je 1370., nakon smrti svojega ujaka, Kazimira III.,¹² postao i poljski kralj.¹³ Godine 1378. se pridružio Genovi u napadu na Veneciju koja je zatim poražena i 1381. sklopljen je Torinski mir kojim se za Dalmatince nije ništa promijenilo, ali Venecija je morala plaćati godišnji danak u iznosu od 7000 dukata.¹⁴ Nedugo zatim, točnije 11. rujna 1382., kralj Ludovik je umro.¹⁵

1.2. Anžuvinci u hrvatskim zemljama nakon Ludovikove smrti

S obzirom na to da nije imao muškog nasljednika, Ludovika nasljeđuje njegova starija kći Marija,¹⁶ ujedno i zaručnica češkog princa Žigmunda Luksemburškog.¹⁷ No umjesto maloljetne Marije vladala je njezina majka Elizabeta zajedno s palatinom Nikolom Gorjanskim.¹⁸ Međutim, većina velikaša u zemlji bila je nezadovoljna politikom anžuvinskih vladara. To je

¹⁰ Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 17.

¹¹ Engel, *The Realm of St Stephen...*, str. 163-167; Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 17.

¹² Kazimir III. Veliki, poljski kralj od 1333. Rođen je u pokrajini Kujavija 3. travnja 1310., a umro je 5. studenog 1370. On je posljednji vladar iz dinastije Pjastovića. Pitanje nasljedstva na poljskom prijestolju uredio je ugovorima s hrvatsko-ugarskim kraljevima iz dinastije Anžuvina, Karlom I. Robertom (1339.) i Ludovikom I. Velikom (1355.): umre li bez muških potomaka, oni stječu pravo na poljsku krunu. Kazimir III. je poznat i po tome što je 1364. osnovao sveučilište u Krakovu; usp. "Kazimir III. Veliki", u: *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=31035>) pristupljeno: 22. lipnja 2022.

¹³ Engel, *The Realm of St Stephen...*, str. 167-169; Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 17.

¹⁴ Budak – Raukar, *Hrvatska povijest...*, str.195.

¹⁵ Engel, *The Realm of St Stephen...*, str. 169-170; Šanjek (ur.), *Srednji vijek...*, str. 231.

¹⁶ Isto, str. 321.

¹⁷ Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 17.

¹⁸ Engel, *The Realm of St Stephen...*, str. 195-197; Budak – Raukar, *Hrvatska povijest...*, str. 200.

pokušao iskoristiti bosanski kralj Tvrtko¹⁹ na način da je pomoću svog saveznika, slavonskog plemića Ivana od Paližne,²⁰ započeo s protudvorskim pokretom u Vrani, nedaleko Biograda, ali je Paližna već 1383. bio prisiljen pred kraljevskom vojskom povući se u Bosnu.²¹ Unatoč tomu, pokret se razmahao i sredinom svibnja 1385. okupili su se moćni velikaši Hrvatske i Ugarske u Požegi i ondje su izabrali Karla II. Dračkog²² za kralja nakon čega je Pavao Horvat, zagrebački biskup, otišao u Napulj po novoizabranog vladara. Karlo je već 12. rujna 1385. stigao u Senj, odakle je produžio u Zagreb.²³

Dok je Drački boravio u Zagrebu, Marija i Žigmund su se vjenčali u Budimu. No Žigmund je odmah nakon toga napustio Ugarsku, tako da se 31. prosinca 1385. Karlo II. Drački okrunio za kralja u Stolnom Biogradu.²⁴

¹⁹ Tvrtko I. Kotromanić prvi je bosanski kralj. Rođen je oko 1338., a umro je 1391. u utvrdi Bobovac. Po svojoj majci, Jeleni Šubić, bio je kralj Tvrtko praunuk znamenitoga hrvatskog bana Pavla Šubića; usp. "Tvrtko I. Kotromanić – prvi i najmoćniji bosanski kralj – 1391.", u: *povijest.hr* (dostupno na: <https://povijest.hr/nadanasnjidan/prvi-bosanski-kralj-tvrtko-i-potomak-hrvatskog-bana-pavla-subica-1391/>), pristupljeno: 23. lipnja 2022. Tvrtko je najprije bio bosanski ban od 1353. do 1377. kada se okrunio za kralja (Tihomir Mikulić, "O Tvrtkovu kraljevskom zlatniku, o njegovoj krunidbi te o Crkvi bosanskoj – II. dio", *Numizmatičke vijesti*, vol. 51, no. 62 (2009.), str. 100). Tijekom vladavine uvelike je proširio teritorij svoje države, tako da je ona obuhvatila i mnoge krajeve koji su pripadali onodobnoj Hrvatskoj i Dalmaciji. Za vrijeme Tvrtkove vladavine ostvarena je politička stabilnost, te značajan kulturni i duhovni napredak, što ga je učinilo najjačim vladarom u povijesti srednjovjekovne Bosne.

²⁰ Ivan od Paližne (†1391., Vrana), plemić moslavačkog podrijetla koji je slavu stekao hrabrošću na bojištu i pouzdanim ispunjavanjem naloga te radi svojih zasluga postaje ugarski (vranski) prior. Nakon smrti kralja Ludovika I. bio je na strani protivnika kraljice Marije i njezine majke Elizabete, odnosno bio je pristaša Karla Dračkog, a nakon smaknuća potonjega bio je uz bosanskoga kralja Stjepana Tvrtka I. U tom se razdoblju okitio i naslovom hrvatskoga bana, a zadržao je i ugarski (vranski) priorat, koji mu je bio glavnim financijskim i tvrđavnim uporištem u građanskom ratu. Podno bedema Vrane uspio je u studenome 1389. pobijediti svoje neprijatelje, ali je u toj borbi zadobio teške rane. Obično se misli da je od posljedica ranjavanja i umro: Hrvoje Gračanin, "Ivan Paližna u povijesnim vrelima i historiografiji", *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, br. 4 (2011.), str. 237-267.

²¹ Budak – Raukar, *Hrvatska povijest...*, str. 200.

²² Karlo II. Drački (? , 1345. – Budim, 7. 2. 1386.), hrvatsko-ugarski kralj od 1385. Sin Ludovika Dračkoga iz sporedne loze napuljskih Anžuinaca. Od 1369. do 1376. ban Hrvatske i Dalmacije, a od 1381. napuljski kralj. Godine 1385. bio je okrunjen u Stolnom Biogradu za hrvatsko-ugarskog kralja i smijenio je na prijestolju svrgnutu kraljicu Mariju. Već iduće godine na prijevaru su ga dali ubiti kraljica Elizabeta i palatin Nikola I. Gorjanski: "Karlo II. Drački", u: *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=30554>), pristupljeno: 23. lipnja 2022.

²³ Engel, *The Realm of St Stephen...*, str. 195-197; Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 17-19.

²⁴ Isto, str. 19.

Međutim, Karlova vladavina nije dugo potrajala jer su ga već 1386. Elizabeta i Nikola Gorjanski dali ubiti, kako bi na prijestolje ponovno vratili Mariju.²⁵

To je izazvalo žestoku reakciju kraljičinih protivnika, koji su, kad su saznali da je Drački 24. veljače 1386. ubijen na poticaj kraljice Elizabete, odmah silom zavladao Požeškom, Vukovskom i Srijemskom županijom te Mačvanskom banovinom. Ubrzo nakon toga, tj. 25. srpnja iste godine, kada su kraljice Elizabeta i Marija zajedno s Nikolom Gorjanskim bile blizu Gorjana, iznenada su ih iz zasjede napali Ivan Paližna i braća Horvat. Uslijedio je kratak, ali krvav boj u kojemu je smrtno stradao Nikola Gorjanski, a poginuli su i mnogi drugi velikaši i članovi dvorske pratnje. Kraljice Elizabetu i Mariju zarobili su zajedno s drugim velikašima njihovi protivnici i odveli ih u Novigrad kod Zadra.²⁶

Kada je za otmicu Elizabete i Marije saznao kralj Žigmund, požurio je u Ugarsku i u Marijino ime zavladao državom,²⁷ a uskoro se i okrunio za kralja u Stolnom Biogradu.²⁸ Potkraj 1386. stigao je s vojskom u sjeverozapadni dio Slavonije, no njegova prisutnost u Slavoniji povećala je pritisak i kraljica Elizabeta je prvih dana 1387. godine pogubljena. Žigmund se uplašio da ista sudbina neće zadesiti i njegovu ženu te se isprva povukao preko Drave, a onda je zatražio diplomatsku i stvarnu pomoć od pape Urbana IV. i dužda Antonija Venerija. Međutim, uskoro su knezovi Krčki i Krbavski uz pomoć Venecije izbacili kraljicu Mariju i ostale velikaše iz zatočeništva.²⁹ Kraljičini protivnici (Ivan od Paližne i braća Horvat) povukli su se u Bosnu, pronašavši utočište kod kralja Tvrtka.³⁰

Borbe između Žigmunda i njegovih protivnika okupljenih oko kralja Tvrtka zamrle su u vrijeme osmanskih pohoda protiv Srba 1389., a Stjepan Dabiša, Tvrtkov bratić i nasljednik sklopio je 1393. mir s Žigmundom i napao Horvate i njihove pristaše. Naposljetku ih je Žigmund uhvatio u Dobor-gradu, na donjem toku rijeke Bosne³¹ i sve ih pogubio. Jedino je poštedio život Pavlu

²⁵ Engel, *The Realm of St Stephen...*, str. 197-199; Budak – Raukar, *Hrvatska povijest...*, str. 201.

²⁶ Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 19-20.

²⁷ Šanjek (ur.), *Srednji vijek...*, str. 323.

²⁸ Budak – Raukar, *Hrvatska povijest...*, str. 201.

²⁹ Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 20.

³⁰ Engel, *The Realm of St Stephen...*, str. 199-202; Budak – Raukar, *Hrvatska povijest...*, str. 201.

³¹ Na ist. mj.

Horvatu jer je bio biskup.³² Nakon što je doživio poraz od Osmanlija kod Nikopolja (1396.) Žigmund je pobjegao u Carigrad, a zbog njegovog odsustva u Hrvatsko-Ugarskom Kraljevstvu ponovno je jačala pobuna.³³ Pobunjenici su, predvođeni bivšim slavonskim banom Stjepanom Lackovićem, pozvali Ladislava Napuljskog da preuzme kraljevstvo. Kada se Žigmund vratio u državu, sazvaio je 1397. sabor u Križevcima i na njemu je dao pogubiti Lackovića i jednog njegovog pratitelja tako da je taj događaj nazvan "Krvavi sabor križevački".³⁴

Nakon toga protiv Žigmunda je stvorena jaka koalicija kojoj se priključila i Bosna, a Ladislava je 1403. okrunio za kralja ostrogonski nadbiskup u Zadru. Ipak, nakon krunidbe, Ladislav se vraća u Napulj, a za namjesnika u Hrvatskoj, Dalmaciji i Bosni imenovao je Hrvoja Vukčića Hrvatinića. Žigmund je sljedećih nekoliko godina neuspješno ratovao protiv Bosne, no onda je zatražio pomoć od pape Grgura XII. i pobijedio je svoje protivnike, a čak ga je i Vukčić priznao za kralja. Nakon toga, Ladislav Napuljski odlučio se povući iz borbe za ugarsko prijestolje, ali želio je izvući bar neku korist³⁵ pa je 1409. prodao Veneciji ono što je još držao u svojoj vlasti: Zadar, Novigrad, Vranu i otok Pag.³⁶ Tim činom Ladislav je zapečatio sudbinu Zadra i Dalmacije za četiri stoljeća, omogućivši njihovo odijeljivanje od hrvatskog zaleđa.³⁷

Daljnje nevolje uslijedile su kada je Hrvoje Vukčić Hrvatinić pozvao u pomoć Osmanlije koje su 1414. prodrle u Bosnu. Osmanske pljačkaške pohode odmah su osjetili i stanovnici Hrvatske, a u sljedećih pedesetak godina Osmanlije će osvojiti Bosnu koja će im poslužiti kao baza za osvajanje Hrvatske i Slavonije.³⁸

³² Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 22.

³³ Engel, *The Realm of St Stephen...*, str. 202-204; Ivan Jurković, "Vojni ustroj i obrana Kraljevstva: *Cito. Cito. Cito. Citissime!*" (dalje: Jurković, "Vojni ustroj..."), u: Marija Karbić (ur.), *Vrijeme sazrijevanja, vrijeme razaranja. Hrvatske zemlje u kasnome srednjem vijeku* (dalje: M. Karbić (ur.), *Vrijeme sazrijevanja*), biblioteka: Zoran Ladić (ur.), *Povijest Hrvata*, sv. 3, Zagreb: Matica hrvatska, 2019., str. 116.

³⁴ Budak – Raukar, *Hrvatska povijest...*, str. 202.

³⁵ Na ist. mj.

³⁶ Šanjek (ur.), *Srednji vijek...*, str. 332.

³⁷ Engel, *The Realm of St Stephen...*, str. 204-208; Budak – Raukar, *Hrvatska povijest...*, str. 203.

³⁸ Isto, str. 275.

1.3. Vrijeme smjena na prijestolju – Habsburgovci, Korvini i Jagelovići

Godine 1437. umire Žigmund Luksemburški, a već deset dana nakon njegove smrti nasljeđuje ga njegov zet, Albert Habsburški, koji je bio izabran i za cara i češkog kralja. U Ugarskoj je njegov položaj bio slab jer je od strane plemstva natjeran na izdavanje dekreta kojima su plemići dobivali sve veće ovlasti, a kraljeve su bile sve ograničenije. Albert je vladao do 1439., a kratko razdoblje njegove vladavine obilježeno je daljnjim osmanskim napredovanjima na Balkanu. Nakon Albertove smrti, uslijedili su sukobi između Habsburgovaca i Jagelovića oko pitanja sukcesije, a u sukob su se umiješali burgundski vojvoda i aragonsko-napuljski kralj te hrvatski i ugarski velikaši. Ipak, na prijestolje kratkotrajno, tj. do 1444. dolazi Vladislav I. Jagelović koji je spomenute godine poginuo kod Varne, u još jednoj izgubljenoj bitki s Osmanlijama. Nakon njega, kratko je vladao Ladislav Posthum, Albertov sin, točnije do 1457., kada Ladislav i umire. Uslijedile su dinastičke borbe za prijestolje iz kojih je kao pobjednik izašao Matija Korvin, sin junaka protuosmanskih ratova Ivana Hunjadija.³⁹

Nakon poraza kršćana u bitki kod Varne, osmansko napredovanje nakratko je zaustavio Ivan Hunjadi uz pomoć franjevca Ivana Kapistrana. Naime, njih su dvojica porazili osmansku vojsku 1456. kod Beograda, ali odmah nakon bitke među kršćanskom vojskom izbila je kuga od koje su preminuli i Hunjadi i Kapistran.⁴⁰ Nakon pada Bosne (1463.)⁴¹ novoizabrani

³⁹ Ivan Hunjadi, ugarski namjesnik i vojskovođa (? , 1407. – Zemun, 11. kolovoza 1456). Prvotno je bio familijar i paž kod više velikaša, potom je bio u kraljevskim pratnjama Žigmunda Luksemburgovca (1430. – 1437.) i Albrechta II. (1438. – 1439.) koji ga je 1439. postavio za severinskoga bana i povjerio mu obranu granice na Dunavu. Za zasluge u prijestolnim borbama nakon kraljeve smrti, kralj Vladislav I. Jagelović imenovao ga je 1441. erdeljskim vojvodom i beogradskim kapetanom. U godinama od 1440. do 1444. Hunjadi je stekao europsku slavu protuosmanskoga vojskovođe, osobito pobjedama kraj Beograda 1441., u Erdelju i Vlaškoj 1442. te kraj Niša i Sofije u “dugoj vojni” (1443. – 1444.), što mu je osiguralo premoćan utjecaj u Ugarskoj (usp. Pál Engel, “János Hunyadi: The Decisive Years of His Career, 1440–1444”, u: János M. Bak – Bela K. Király (ur.), *From Hunyadi to Rákóczi: War and Society in Late Medieval and Early Modern Hungary* (dalje: Bak – Király (ur.), *From Hunyadi to Rákóczi*), Brooklyn: Columbia University Press, 1982., str. 103-123). U bitki kraj Varne 1444. bio je poražen. Posebice se istaknuo u borbama za Beograd, koji je u lipnju 1456. opsjela vojska sultana Mehmeda II. No, nakon pobjede je uskoro preminuo u kužnoj epidemiji koja se pojavila na bojištu: “Hunyadi, János”, u: *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=26713>), pristupljeno: 26. lipnja 2022.; Budak – Raukar, *Hrvatska povijest...*, str. 276-277.

⁴⁰ Engel, *The Realm of St Stephen...*, str. 295-297; Budak – Raukar, *Hrvatska povijest...*, str. 277.

⁴¹ Jurković, “Vojni ustroj...”, str. 115; Ivan Botica, “Bosna i Hercegovina: Bosansko Kraljevstvo”, u: M. Karbić (ur.), *Vrijeme sazrijevanja...*, str. 401-442.

kralj, Matija Korvin,⁴² poduzeo je mjere kako bi spriječio osmanske provale. Naime, oslobodio je veći dio Bosne i ondje ustanovio Jajački (1464.)⁴³ i Srebrenički banat (1465.).⁴⁴ Nadalje, Frankopanima je oduzeo Senj i primorske posjede i na tom području uspostavio Senjsku kapetaniju (1469.). Na taj način stvorio je obrambeni pojas koji se protezao od Jadrana gotovo do Drine i upravo ta obrambena linija prethodnica je kasnije uspostavljene (za vrijeme vladavine Habsburgovaca) Vojne krajine.⁴⁵ Međutim, Korvin je imao brojne neprijatelje i više se posvetio ratovanju s njima⁴⁶ nego borbi s Osmanlijama. Ipak, vrijedno je spomenuti kako je Matija, osim suparnika koji su ga više puta htjeli svrgnuti s prijestolja imao i svoje ljude od povjerenja, a među njima se svakako isticao Ivan Vitez od Sredne.⁴⁷

Do svoje smrti 1490. Matija je sproveo niz reformi: uspostavio je administrativni aparat koji ga je učinio manje ovisnim o magnatima, povećao je ovlasti sabora na kojima je sudjelovalo niže i srednje plemstvo i koje je brojčano nadmašivalo najutjecajnije magnatsko plemstvo. Uz to, Korvin je pokrenuo porezne reforme kojima je uveo nove kraljevske poreze i ukinuo imunitet magnata koji do tada nisu morali plaćati spomenute poreze. Povrh toga, na važne svjetovne i crkvene položaje dovodio je strance, poglavito

⁴² Matija Korvin izabran je jednoglasno za kralja 24. siječnja 1458. u Budimu i Pešti. No, staleži koji su se okupili na dva spomenuta mjesta svojim su odredbama nastojali oslabiti i ograničiti vladarevu moć. Korvin će, u godinama koje su uslijedile, unatoč odredbama koje mu nisu išle u korist i brojnim neprijateljima uspjeti ojačati svoj položaj i provesti brojne reforme koje ograničavaju magnatsku moć: Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata, knjiga četvrta* (dalje: Vj. Klaić, *Povijest Hrvata IV*), Zagreb: Matica hrvatska, 1973., str. 12.

⁴³ Igor Karaman (ur.), *Enciklopedija hrvatske povijesti i kulture* (dalje: Karaman (ur.), *Enciklopedija hrvatske povijesti*), Zagreb: Školska knjiga, 1980., str. 312.

⁴⁴ Na ist. mj.

⁴⁵ Budak – Raukar, *Hrvatska povijest...*, str. 278.

⁴⁶ Matija Korvin ratovao je s češkim kraljem Jurjem Podjebradskim i Habsburgovcem Fridrieom III.: Vj. Klaić, *Povijest Hrvata IV*, str. 30.

⁴⁷ Ivan Vitez od Sredne rođen je 1405. u Sredni, a njegov otac bio je tajnik Ivana Hunjadija. Studirao je u Beču, Bolonji i Padovi i ondje je upoznao mnoge renesansne umjetnike i humaniste, a posebno se sprijateljio s Petrom Pavlom Vergerijem na dvoru u Budimu gdje je Vitez od 1436. obavljao službu notara. Godine 1438. Ivan postaje zagrebački kanonik gdje se brine za knjižnicu Zagrebačke biskupije, a 1440. boravi u Krakovu jer je bio na čelu delegacije za izbor Vladislava Jagelovića za ugarskog kralja. Vitez je bio i odgajatelj sinova Ivana Hunjadija, Ladislava i Matije, i neko je vrijeme boravio na njihovu dvoru u Sibirju. Godine 1445. postaje biskup Velikog Varadina, a poslije pada Carigrada (1453.) Vitez u svojstvu legata kralja Ladislava V. Postuma drži zapažene govore u Frankfurtu, Pragu, Beču i Bečkom Novom Mjestu. Nakon Ladislavove smrti prebiva na kraljevu dvoru gdje postaje kraljevski kancelar i glavni savjetnik kralja Matije Korvina. No, predkraj života Ivan je predvodio pobunu koja je izbila protiv Korvina, a umro je 8. kolovoza 1472. u Ostrogonu: Miroslav Kurelac, "Ivan Vitez od Sredne i Jan Panonije (Ivan Česmički) između anarhije i tiranije", *Dani Hvarskega kazališta: Građa i rasprave o hrvatskoj književnosti i kazalištu*, vol. 16, no. 1 (1990.), str. 222-238; Budak – Raukar, *Hrvatska povijest...*, str. 278.

Nijemce. Nije na odmet napomenuti i kako je profesionalna vojska s elementima stajaće vojske postojala samo u Korvinovoj službi (kasnije je ta vojska nazvana "crna vojska"), no ta se vojska u borbi s Osmanlijama rijetko koristila.⁴⁸ Međutim, nakon njegove smrti (6. travnja 1490.)⁴⁹ sve njegove reforme su poništene, a za vrijeme novog vladara, Vladislava II. Jagelovića magnati opet jačaju i počinje proces ubrzanog slabljenja kraljevske vlasti.⁵⁰

Iako je Vladislav II. Jagelović nakon Korvina zavladao Hrvatsko-Ugarskim Kraljevstvom, on nije bio jedini pretendent za prijestolje. Ostali kandidati bili su sljedeći: Ivaniš Korvin,⁵¹ Maksimilijan Habsburški,⁵² oba brata Jagelovića⁵³ te obudovjela kraljica Beatrica koja se nadala da će naslijediti supruga.⁵⁴ Ipak, pretpostavljamo da su staleži pri odabiru novoga kralja težili ka ispunjenju vlastitih interesa,⁵⁵ to jest željeli su kralja "čije bi uzde mogli držati u vlastitim rukama".⁵⁶ Idealnog kandidata pronašli su u Vladislavu Jageloviću koji je okrunjen kao Vladislav II. te je vladao od 1490. do 1516.⁵⁷ Vrijeme će pokazati kako novi kralj nije bio dovoljno kompetentan da upravlja tako moćnom državom te je zbog toga unutarnja snaga države slabila što je u

⁴⁸ Bela K. Király, "Society and War from Mounted Knights to the Standing Armies of Absolute Kings: Hungary and the West", u: Bak – Király (ur.), *From Hunyadi to Rákóczi...*, str. 23-55; Jurković, "Vojni ustroj...", str. 115.

⁴⁹ Mažurán, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 47.

⁵⁰ Engel, *The Realm of St Stephen...*, str. 345-347; Budak – Raukar, *Hrvatska povijest...*, str. 278-279.

⁵¹ Ivaniš Korvin (1473. – 1504.), bio je vanbračni sin kralja Matije Korvina. Ugarski velikaši koji ga nisu željeli za kralja navodno su sklopili s njim ugovor (17. lipnja 1490.). Po tome ugovoru, Ivaniš se odriče prijestolja, ali mu zauzvrat velikaši priznaju doživotnu vlast na položaju slavonskog hercega te ga doživotno priznaju za dalmatinskog i hrvatskog bana: Karaman (ur.), *Enciklopedija hrvatske povijesti...*, str. 311.

⁵² Maksimilijan Habsburški (1459. – 1519.), njemački kralj i rimsko-njemački car ("Maksimilijan I. Habsburški", u: *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=38306>), pristupljeno: 24. lipnja 2022.). Maksimilijan Habsburški je polagao pravo na prijestolje temeljem sporazuma iz 1463. koji je bio sklopljen između Matije i Fridrika III. Maksimilijanov je zahtjev bio najjači, a od njega se moglo očekivati da će pružiti učinkovitu pomoć u borbi s Osmanlijama za koje se smatralo da će napasti nedugo nakon Korvinove smrti: usp. László Kontler, *Povijest Mađarske: tisuću godina u Srednjoj Europi* (dalje: Kontler, *Povijest Mađarske*), prev. Draženka Kešić – Silvije Devald, Zagreb: Srednja Europa, 2007., str. 137.

⁵³ Iz dinastije Jagelovića pretendenti za hrvatsko-ugarsko prijestolje bili su Vladislav Jagelović, koji je od 1471. do 1516. godine bio češki kralj ("Vladislav II. Jagelović – kralj koji je Hrvatsku želio degradirati na status pokrajine – 1456.", u: povijest.hr (dostupno na: <https://povijest.hr/nadanasnjidan/vladislav-ii-jagelovic-hrvatski-kralj-poljsko-litavskog-podrijetla-1456/>), pristupljeno: 24. lipnja 2022.) te njegov brat Ivan Albert; vidi u: Kontler, *Povijest Mađarske...*, str. 137; Engel, *The Realm of St Stephen...*, str. 345-347.

⁵⁴ Kontler, *Povijest Mađarske...*, str. 137.

⁵⁵ Juraj Rattkay, *Spomen na kraljeve i banove Kraljevstva Dalmacije, Hrvatske i Slavonije*, ser. Biblioteka Hrvatska povjesnica, Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2001., str. 222.

⁵⁶ Kontler, *Povijest Mađarske...*, str. 137.

⁵⁷ Na ist. mj.

konačnici dovelo do toga da se Hrvatsko-Ugarsko Kraljevstvo nije moglo oduprijeti snažnim nasrtajima Osmanlija.⁵⁸

Unutarnji nemiri slabili su moć države. Nakon što je Vladislav II. zavladao Hrvatsko-Ugarskim Kraljevstvom pobunili su se Maksimilijan i Vladislavov brat Ivan Albert, međutim njihovi su napadi tijekom 1491. odbijeni.⁵⁹ Nove nedaće uslijedile su vrlo brzo nakon toga, točnije 9. rujna 1493. kada su Hrvati doživjeli katastrofalan poraz od osmanske vojske na Krbavskom polju, "pod gradom Udbinom".⁶⁰ Naime, hrvatski ban Derenčin na čelu vojske koju su okupili velikaši i hrvatsko plemstvo odlučio je zaustaviti Osmanlije koji su se s plijenom i zarobljenicima vraćali iz Kranjske. Hrvati su neoprezno ušli u bitku koja se odigrala na otvorenom polju⁶¹ premda su mogli u boju iskoristiti postojeće udbinske utvrde.⁶² Rezultat je, naravno, bio težak poraz u kojem je poginulo puno hrvatskih velikaša i plemića (među njima su bili knezovi Ivan i Juraj Frankopan), a mnogi su pali u osmansko zatočeništvo (npr. ban Derenčin i knez Nikola Frankopan). Pretpostavlja se da je na Krbavskom polju poginulo oko 7.000 vojnika.⁶³

Nakon 1493. uslijedilo je razdoblje gotovo neprestanog ratovanja s Osmanlijama što dovodi i do konstantnih teritorijalnih gubitaka i seljenja stanovništva. U tom turbulentnom i teškom razdoblju za hrvatske zemlje⁶⁴ djelovao je i Petar Keglević, koji se nakon te 1493. godine u dokumentima sve češće pojavljuje.⁶⁵ Stoga, u nastavku ovog rada slijedi poglavlje o Keglevićevom podrijetlu, a zatim detaljan prikaz Keglevićeva djelovanja u navedenim okolnostima.

⁵⁸ Ante Sekulić, "Senjanin Nikola Jurišić i obrana Kisega 1532.", *Senjski zbornik*, vol. 17 (1990.), str. 15.

⁵⁹ Kontler, *Povijest Mađarske...*, str. 137.

⁶⁰ Milan Kruhek, *Krajiške utvrde i obrana Hrvatskog kraljevstva tijekom 16. stoljeća* (dalje: Kruhek, *Krajiške utvrde*), ser. Biblioteka Hrvatska povjesnica, knj. 3, Zagreb: Institut za suvremenu povijest, 1995., str. 47.

⁶¹ Budak – Raukar, *Hrvatska povijest...*, str. 281.

⁶² Kruhek, *Krajiške utvrde...*, str. 47.

⁶³ Matija Mesić, *Hrvati na izmaku srednjega vijeka: Izabrane rasprave* (dalje: Mesić, *Hrvati na izmaku srednjega vijeka*), Bibliotheca Croatica – Slavonica, Sirmiensa et Baranyensia, Pretisci, knj. 1, Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest, Odjel za povijest Slavonije, Baranje i Srijema, 1996., str. 20; Hrvoje Kekez, "Bernardin Frankapan i Krbavska bitka: je li spasio sebe i malobrojne ili je pobjegao iz boja?", *Modruški zbornik*, vol. 3, no. 3 (2009.), str. 65-101.

⁶⁴ Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 48.

⁶⁵ Vjekoslav Klaić, *Acta Keglevichiana*, ser. *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, vol. 42, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1917., repr. Zagreb: Porfirogenet, 2010., str. 71.

2. PORIJEKLO OBITELJI KEGLEVIĆ

Važno je prije svega razjasniti podrijetlo plemenite obitelji Keglević. O njemu mnogo saznajemo iz knjige o povjesnici Hrvata i ostalih južnih Slavena koja se skraćeno naziva *Illyricum vetus et novum*, a tiskana je 1746. u Požunu (mađ. Pozsony; slov. Bratislava). U vezi spomenute knjige nekoliko je stvari zanimljivo pa krenimo redom.⁶⁶

Naime, kao pisac te knjige naveden je Charles Dufresne Du Cange (1610. – 1688.), značajan francuski historičar i jezikoslovac, ali prema svemu sudeći on je autor tek jedne trećine knjige.⁶⁷ Anonimni nas autor, onaj koji je napisao predgovor i ostale dvije trećine djela, zanima upravo zato jer je on, barem po onome što je napisao u knjizi, bio vrlo blizak Keglevićima. Ali, i u vezi njegova identiteta postoje dvojbe te još nije sasvim razjašnjeno tko je autor ovog djela. Ako je suditi po tradiciji, onda je to Bálint Kéri (1712. – 1764.), skroman isusovac koji je doktorirao filozofiju i bogosloviju, koji je puno pisao na latinskom jeziku i ta djela objavljivao bez oznake autora.⁶⁸ S druge strane, ako je vjerovati srpskom povjesničaru Jovanu Rajiću i mađarskom povjesničaru Johannu Christianu von Engelu autor povjesnice *Illyricum vetus et novum* je protestantski rektor János Tomka Szászky (1692. – 1762.).⁶⁹ On je navodno kanio napisati povjesnicu Srbije, ali je zbog određenih razloga od

⁶⁶ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 9.

⁶⁷ Charles Dufresne Du Cange se najviše bavio srednjovjekovnom poviješću, osobito bizantskom. Objavljivao je rječnike srednjovjekovnoga latinskog i grčkog jezika, djela o bizantskoj povijesti, a izdao je i djela uvaženih bizantskih povjesničara (Ivana Kinnama, Zonaru i Chronicon Paschale). Međutim, djela s natpisom *Illyricum vetus et novum* nikada nije napisao: usp. Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 9-10. Djelo je dostupno na: https://books.google.hr/books?id=_c4GAAAAQAAJ&pg=PA1&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

⁶⁸ Bálint Kéri je 1726. stupio u red isusovaca i nakon toga završio doktorat filozofije i bogoslovije. Bavio se učiteljstvom, tj. podučavao je studente na sveučilištu u Beču, zatim u Grazu i nakon toga u Košicama. Posljednjih godina života obavljao je službu rektora u isusovačkim kolegijima u Đuru (Győr) i Trnavi. Godine 1763. pošao je kao zastupnik ugarske pokrajine svoga reda na sabor u Požun i ondje je umro: v. Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 21-22.

⁶⁹ O tom pretpostavljenom autorstvu detaljno u: Nikola Radojčić, "Rajićeva hrvatska historija" (dalje: Radojčić, "Rajićeva hrvatska historija..."), *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, knj. 222 (1920.), str. 75-113. János Tomka Szászky je studirao na njemačkom sveučilištu u Jeni. Nakon svršetka studija bio je rektor protestantske škole u Đuru, a 1732. preselio se u Požun gdje je bio konrektor i kasnije rektor tamošnje protestantske škole. Proučavao je povijest i geografiju Ugarske, a pisao je na latinskom jeziku: Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 24-25.

toga odustao te prema Rajiću i Engelu ne bi bilo čudno da je umjesto toga počeo pisati povjesnicu o južnim Slavenima.⁷⁰

Ako ovu nedoumicu želimo riješiti moramo u obzir uzeti i osobu koja je dala tiskati ovo djelo, a ona je ovdje krajnje zanimljiva. Naime, riječ je o tada mladom grofu Josipu Kegleviću, potomku naših Keglevića o kojima je riječ u ovom radu. On je, dakle, o vlastitom trošku dao štampati spomenuto djelo što s obzirom na njegov društveni status i bogatstvo nije neobično. Djelo je posvetio rimskom i njemačkom caru Franji I. te njegovoj supruzi, kraljici i carici Mariji Tereziji. Uz to, u posveti se spominje kako je kuća Habsburg obasula obitelj Keglević raznim milostima i počastima. Iako je za ono vrijeme bilo sasvim uobičajeno da netko posveti svoju knjigu upravo Franji I. i Mariji Tereziji, činjenica da je to učinio i Josip Keglević govori o tome kako je i tada, baš kao i u prijašnjim stoljećima, obitelj Keglević bila u vrlo dobrim odnosima s Habsburgovcima. S obzirom na osobu koja je dala tiskati djelo *Illyricum vetus et novum* može se zaključiti tko je zapravo uz Dufresnea Du Cangea bio anonimni autor – bit će da je katolik Josip Keglević prije dao tiskati djelo isusovca Bálinta Kérija negoli protestantskog rektora Jánosa Tomke Szászkyja.⁷¹

Kao što je već spomenuto, anonimni autor dosta je dobro poznao prošlost obitelji Keglević. Tako je, primjerice, potanko iznio podrijetlo i genealogiju Keglevića. To je učinio sasvim točno, jer se pri kreiranju svoga služio starim rodoslovljem, ali i ispravama iz arhiva grofa Keglevića. Riječ je dakle o autentičnim ispravama. Na temelju njih došao je do mnogih ispravnih zaključaka. Najprije, obiteljsko ime Keglević trebalo bi se zapravo pisati i izgovarati Kegljević jer je nastalo iz osobnog imena Kegalj, odnosno Keglji u množini. Važno je također spomenuti kako ovo prezime nije neobično u Hrvata jer je bilo i drugih porodica u Rijeci i Koprivnici koje su ga nosile, a i danas još ima obitelji po Hrvatskoj koje nose ovo plemenito prezime.⁷²

⁷⁰ Radojčić, "Rajićeva hrvatska historija...", str. 78-81, bilj. 1; Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 9-25.

⁷¹ Uostalom, novija su istraživanja potvrdila Kérijevo autorstvo knjige o hrvatskim banovima: Bálint Kéri, *Series Banorum Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae...*, Tyrnaviae: Typis Academicis per Leopoldum Berger, 1737. Vidi također: Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 9-25. Gledajte u prilog Szászkyjeva autorstva: Radojčić, "Rajićeva hrvatska historija...", str. 78-81, bilj. 1.

⁷² Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 9-25.

Što se tiče porijekla obitelji Keglević, čini se kako ona potječe s prostora srednjovjekovne Hrvatske, odnosno s južnih obronaka Velebita. Ondje se Keglevići javljaju s obje strane rijeke Zrmanje, u dolini te rijeke između Zvonigrada i Obrovca. Na južnom, dakle, brdu planine Kom u blizini Ervenika nalaze se ruševine nekadašnjeg Kegljević-grad⁷³ ili Kegalj-grad⁷⁴. I na svim starim kartama do 16. stoljeća zabilježen je na rijeci Zrmanji Keglević-grad. Što se obiteljskog imena tiče, ono je oblik Keglević dobilo tek u drugoj polovici 14. stoljeća. Do tada su Keglevići bili članovima plemenitog roda Prkalj ili Prklji. Ime roda Prkalj⁷⁵ prvi se puta spominje u ispravi bana Mladina II. Šubića, a ona je pisana 1322. godine. Kao najstariji poznati član roda Prkalj spominje se neki Budislav koji je živio početkom 14. stoljeća te su ga naslijedila dvojica sinova koji su se zvali Petar i Jakov. Braća su svojatala neke zemlje kod Kernice, a protiv njih se digao Stjepan Dušić od plemenita roda Bilinjana zajedno s drugim vlasnicima tih posjeda jer su svi navedeni tvrdili da su zemlje kod Kernice njihovo vlasništvo. Petar i Jakov su pak tvrdili

⁷³ Isto, str. 37.

⁷⁴ Nedaleko od zaseoka Štalija, istočno od Ervenika, nalaze se ostatci plemićkoga grada Keglja ili Kegaljgrada, koji se u dokumentima prvi put spominje tek 1433. godine. Po svojoj prilici sagradio ga je Kegalj, rodonačelnik obitelji Keglević, kao utvrđeno sjedište vlastelinstva na području srednjeg toka rijeke Zrmanje, u sklopu distrikta Unašice Kninske županije. Vlastelinstvo nije bilo teritorijalno jedinstvenom cjelinom, već se sastojalo od niza posjeda raštrkanih duž srednjeg toka rijeke Zrmanje. Osim posjeda Keglja na kojemu je stajao istoimeni plemićki grad, ovo su vlastelinstvo činili još i posjedi Ramljane, Kočevići, Pokorovnici, Prklji, Dobravoda te Poričane, prema kojima su Keglevići nosili plemićki pridjevak Porički (Ivan Jurković, *The Fate of the Croatian Noble Families in the Face of Ottoman Advance* (dalje: Jurković, *The Fate of the Croatian Noble Families*), doktorska disertacija, Budimpešta: CEU, 2004., str. 80). Međutim, prilikom prodora Osmanlija 1520-ih Keglevići su morali napustiti Kegalj i povući se u sjeverozapadnu Hrvatsku. Tako napušten Kegalj je ostao do početka 18. stoljeća kada su ga kao izvidnicu nakratko zaposjele straže hajdučkog harambaše Zaviše Mitrovića koji je bio u mletačkoj službi. Ruševine Kegaljgrada nalaze se nedaleko od Mokrog polja, na vrhu kamenog poluotoka koji s tri strane oblikuje rijeka Zrmanja. Zahvaljujući ranom napuštanju ove utvrde tijekom prve četvrtine 16. stoljeća te zabitome položaju, koji ju je pošteđio od jače devastacije, gotovo ni na jednom hrvatskom plemićkom gradu pojedine građevinske faze nisu tako jasno vidljive kao što je to slučaj kod plemićkoga grada Keglja; usp. Krešimir Regan, "Plemićki grad Kegalj (Kegaljgrad)" (dalje: Regan, "plemički grad Kegalj..."), *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, vol. 54 (2012.), str. 1.

⁷⁵ Kakvo je to ime Prkalj (Prklji) ne može se točno odrediti, ali još 1479. to ime se spominje kao ime jednoga posjeda koje se nalazi u blizini rijeke Zrmanje, nadomak Donjem Erveniku. Ne zna se je li dobilo ime po spomenutom mjestu ili je mjesto dobilo ime po njemu jer moguće je oboje. No, Vjekoslav Klaić pretpostavlja da su Prklji prvotno pripadalo nekom većem plemenitom rodu (možda Gusićima, Lapčanima ili Svačićima) pa su se s vremenom od njega odvojili i počeli nazivati zasebnim imenom: Klaić, *Acta Kegljevichiana...*, str. 40.

da su zemlje kod Kernice već od davnih vremena plemenščina⁷⁶ Prkalja, a protivnici su ispravama dokazivali da su sporne zemlje kupili od onih koji su ih po pravu mogli prodati. Naposljetku, slučaj je 12. veljače 1322. došao na sud, a sudio im je ban Mladin II. Šubić. Na sudu, koji je održan u Hrašćanima (Rašćanima), utvrđeno je da zemlje kod Kernice pripadaju Stjepanu Dušiću i ostalim tamošnjim zemljoposjednicima.⁷⁷

Uskoro je nakon te parnice umro Petar, koji je ostavio za sobom dva sina – Keglja i Martina. Braća su se uskoro uplela u novi sukob i to sa svojim susjedom, krbavskim knezom Grgurom Kurjakovićem. Ne zna se zašto, ali Kurjaković je Keglju i Martinu “nepravедno i silomice”⁷⁸ ugrabio i pridržao njihovo selo Brdari na Zrmanji. Spomenuto selo ostalo je u Grgurovim rukama sve dok kralj Ludovik Veliki nije slomio prevlast dotičnih knezova, a Grgura zarobio i odveo ga u Ugarsku 1358. godine. Ondje ga je držao u sužanjstvu u gradu Levi (slovač. Levice; mađ. Léva) nekoliko godina.⁷⁹

No, nisu se braća tako lako uspjela riješiti Kurjakovića. Naime, 24. svibnja 1358., kada je ban Ivan Čuz sudio u Kninu ondje se našao plemić Kegalj sa svojim rodom, a potužio se na nasilja koja mu je učinio knez Grgur Kurjaković. Tada je dvanaest hrvatskih plemenitih porotnika⁸⁰ jednoglasno posvjedočilo da je selo Brdari uvijek bilo baština plemenita roda Prkalja i zatim je ban dosudio to selo Keglju i njegovim rođacima. Uz to, odredio je da ih pristav Hlapac Merdešić ponovno uvede u njihov posjed.⁸¹

No, uskoro su Prklje zadesile nove nevolje. Naime, u susjedstvo su se doselili tzv. kraljevi Vlasi. Naime, 16. ožujka 1365. izdao je ban Nikola Seč u

⁷⁶ Plemenščina je u srednjovjekovnom pravu bio naziv za plemenitu baštinu, djedovinu, naslijeđenu obiteljsku zemlju (*bona hereditaria*), tj. onu koja je u obiteljskom posjedu najmanje dva naraštaja: “Plemenščina”, u: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje* (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=48688>), pristupljeno: 17. srpnja 2022. O plemenitim rodovima detaljno u: Marija Mogorović, *Dvanaest plemenitih rodova – (ne)riješeni problem hrvatske historiografije?*, Pula: Diplomski rad na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta, 1999.

⁷⁷ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 37-41.

⁷⁸ Isto, str. 42.

⁷⁹ Isto, str. 41-42.

⁸⁰ Dvanaest plemenitih porotnika bilo je ondje iz sljedećeg razloga: naime, nakon Zadarskog mira (18. veljače 1358.) kralj Ludovik je banu Hrvatske i Dalmacije Ivanu Čuzu naredio da uredi prilike u Hrvatskoj. U tome mu je trebalo pomoći dvanaest plemenitih porotnika koje će izabrati hrvatsko plemstvo. Navedeni porotnici bili su tog dana s banom u Kninu: isto, str. 42.

⁸¹ Tom prilikom, uz Keglja i njegova brata Martina spominju se kao članovi roda Prkalja i njihov stric Jakov sa sinovima te Budan (Budin) Tolšić s bratom Dražojem: na ist. mj.

Kninu povelju po kojoj Vlasi dobivaju u posjed Vidče selo⁸² koje se nalazilo između Kegljeva posjeda i Zrmanje.⁸³ Od tada, pa sve do predkraj 15. stoljeća (točnije do 1489.) ne prestaju borbe između Kegljevića i Vlaha oko te zemlje. Još jedna nevolja pogodila je plemeniti rod Prkalja nakon smrti kralja Ludovika Velikog, tj. 1390., kada je bosanski kralj Stjepan Tvrtko I. (kralj, 1377. – 1391.) zavladao dijelom Hrvatske i Dalmacije i podčinio Prklje tako da su mu oni morali plaćati danak.⁸⁴ Međutim, nakon nekoliko godina bosanski kraljevi više nisu vladali dijelovima Hrvatske i Dalmacije, nego je ondje zavladao kralj Žigmund Luksemburški, ali i nakon toga od Prkalja se očekivalo da plaćaju danak ranije nametnut. Naravno da su se Prklji pobunili protiv toga te su se, kada se u lipnju 1396. sastao sabor Kraljevina Hrvatske i Dalmacije u Ninu, otišli tužiti banu Nikoli Gorjanskom i zagrebačkom biskupu Ivanu. Kada su ondje prisutni porotnici i suci pod prisegom potvrdili da plemići Prklji stvarno jesu *od starine pravi plemići*, ban i biskup su ih oslobodili od plaćanja tog nepravedno zavedenog nameta. Prklje su tom prigodom u Ninu zastupali Ratko, sin Budina, Stjepan, sin Keglja i Petar, sin Jakova. Sudeći po tome, očito je da 1396. godine Kegalj više nije bio živ te da ga je naslijedio njegov sin Stjepan.⁸⁵

Dakle, nakon Keglja na čelo ove obitelji dolazi njegov sin, Stjepan Kegljević. On je 24. studenog 1412. došao u Modruše pred kralja Žigmunda i zamolio ga da potvrdi odluku bana Gorjanskoga i biskupa Ivana sa sabora iz Nina održanog 1396. godine. Kralj je udovoljio Stjepanovoj molbi te je spomenutu odluku potvrdio i uvrstio u svoju povelju, tako da vrijedi za sva vremena.⁸⁶

⁸² U spomenutoj povelji je navedeno da se Vidče selo prostire među posjedom Keglja i Zrmanjom, a to znači da je dotično selo bilo blizu sela Brdari. Dakle, kraljevi Vlasi dobili su posjed ili tik do djedovine roda Prkalja ili čak usred njihova posjeda. U svakom slučaju, na takav način je bila dodatno ugrožena teritorijalna organizacija plemenita roda Prkalja, a možda je to bio i cilj svega, tj. možda se dovođenjem Vlaha u neposrednu blizinu Prkalja željelo postići da se njihova moć i plemenšćina oslabi: isto, str. 45.

⁸³ Kralj je ondje naselio Vlahe jer je ta zemlja tada bila pusta i lišena stanovnika, a ban ju je htio opet naseliti. Zanimljivo je i to što je ban tu zemlju poklonio Vlasima i njihovim potomcima za sva vremena, a ako bi ondje Vlasi doveli druge stanovnike oni bi bili tri godine lišeni svih tereta i tek bi ih nakon tri godine morali plaćati: isto, str. 44.

⁸⁴ Svaki član roda Prkalja morao je godišnje davati po jedan dukat što nije bilo u skladu s obvezama ostalih hrvatskih plemića: isto, str. 45-46.

⁸⁵ Isto, str. 43-46.

⁸⁶ Isto, str. 46-47.

Od spomenute, 1412., godine više se u povijesnim ispravama ne spominje ime roda Prkalj nego se koristi obiteljsko ime Keglević. Nakon Stjepana, nasljeđuje ga 1435. godine njegov sin Šimun.⁸⁷ On te godine dolazi u Knin s tužbom protiv kraljevskih Vlaha.⁸⁸ Tuži se jer su mu oni zaposjeli posjede Brdari i Bahtići. Županijski sud u Kninu ustupio je ovu parnicu banskomu sudu kneza Ivana Frankopana, gdje se neko vrijeme o njoj raspravljalo. Nakon toga je ban postupak vratio opet županijskom sudu u Kninu da je dovrši. Kninski sud odredio je rok 12. rujna spomenute godine, ali na taj rok je došao samo Šimun Keglević, a Vlasi se nisu pojavili, iako su bili pozvani zakonskim putem. Tijekom parnice dvadeset i četiri porotnika je prisegnulo da su posjedi Brdari i Bahtići sa svime što njima pripada oduvijek i od starine pripadali Stjepanu, Šimunu i Nenadu.⁸⁹ Stoga je kninski sud presudio u Keglevićevu korist, tj. potvrdio im je vlast nad oba posjeda, a Vlasima je odredio da moraju tužiteljima nadoknaditi nanesenu štetu jer su primali koristi i plodove sa spomenutih posjeda. Presudu kninskog stola potvrdio je ne samo ban Ivan Frankopan nego i kralj Žigmund koji je naredio kninskom kaptolu da Kegleviće uvede u njihove posjede. Kraljevski čovjek Stjepan Mihanović i kninski kanonik Mihael to su i učinili početkom 1436. godine i obavijestili kralja o tome.⁹⁰

Međutim, Vlasi su se naknadno pobunili protiv te kraljeve odluke i obnovili su parnicu pred kraljem u Budimu. Nato je kralj Žigmund 28. travnja 1436. izdao zapovijed Kegleviću da opet povрати svoje posjede, što je ovaj uskoro i učinio. Spomenuta isprava je zanimljiva, jer u njoj prvi puta Šimun Keglević dobiva pridjevak Porychem, odnosno "Porički" ili "Porečki". Taj pridjevak Keglevići su imali od 1436. do 1496. godine, a on sigurno dolazi od njihovog posjeda "Poričane", koje je vjerojatno bilo zajedničkim imenom sviju posjeda Keglevića u porječju Zrmanje.⁹¹ Šimun je uskoro umro, a naslijedili su ga žena Klara i sin Šimun II. Na njih je pao teret borbe s Vlasima koji su se pojagmili i za selom Konjšćice. Nasuprot tome, udovica Klara se trudila Vlahe

⁸⁷ Stjepan Keglević još je bio živ 1435., ali tada je bio već vrlo star jer ga je te godine na sudu zastupao sin Šimun: isto, str. 47.

⁸⁸ Šimun Keglević podnio je tužbu protiv kraljevskih Vlaha, tj. protiv Milutina Danić Kupsora i Nikole Dudanovića i njihovih bratstava: na ist. mj.

⁸⁹ Nenad Keglević je bio Šimunov brat: na ist. mj.

⁹⁰ Isto, str. 47-48.

⁹¹ Jurković, *The Fate of the Croatian Noble Families...*, str. 80.

istjerati iz njihova posjeda Vidče selo koje se u ono vrijeme zvalo Krivonos. Dakle, od tada se parnica vodila za čak četiri mjesta, tj. za Brdare, Bahtiće, Konjšćicu i Krivonos (Vidče selo).⁹²

S obzirom na to da je Klara bila u dobrim odnosima s kraljicom Elizabetom Luksemburškom (1437. – 1439.) ona je potvrdila odluku tadašnjeg bana Matka Talovca (1436. – 1444.) da sva četiri sela pripadaju Keglevićima. Nakon smrti kraljice Elizabete (19. prosinca 1442.) banovu odluku potvrdio je novi kralj Vladislav I. Jagelović. Unatoč tome, Vlasi su opet počeli tražiti svoja prava i došlo je do novih parnica koje su se vodile pred banom Slavonije, Hrvatske i Dalmacije Matkom Talovcem, a i pred njegovim bratom Petrom Talovcem, koji je bio ban Dalmacije i Hrvata. Na zahtjev kraljevskih Vlaha⁹³ ban Petar Talovac odredio je nekoliko rokova na kojima su Vlasi pomoću valjanih isprava mogli dokazati svoje pravo na spomenuta sela. No, ti su rokovi istekli, a Vlasi nisu donijeli dokaze. Stoga je Talovac presudio sva četiri sporna sela udovici Klari i njenom sinu Šimunu. To je učinio na temelju prikazanih isprava i svjedočanstava nekih hrvatskih plemića koji su bili Klarini susjedi. Nakon toga većina Vlaha⁹⁴ priznala je banovu presudu za tri sela – Brdare, Bahtiće i Krivonos, ali neki su među njima⁹⁵ zahtijevali novi rok na kojemu će dokazati kako oni trebaju posjedovati selo Konjšćicu. I zaista su oni na sudu, koji je održan 27. srpnja 1444. u Kninu, donijeli privilegiju kralja Ludovika Velikog od 28. veljače 1384. u kojoj je on njima darovao selo Konjšćicu. Ispostavilo se međutim da je povelja patvorena jer je izdana dvije godine nakon kraljeve smrti (1382.). Ban je na koncu dosudio i četvrto selo Keglevićima. Banovu presudu potvrdio je 13. listopada 1446. ugarski gubernator Ivan Hunjadi. Čak su i kraljevi Ladislav Posmrče / Postumus (1453. i 1456.) i Matija Korvin (1463.) izdavali potvrde Klari i njenom sinu o

⁹² Spomenuti posjedi vjerojatno su se nalazili jedan do drugoga u kninskom distriktu Unašice: Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 48-52; Regan, "plemički grad Kegalj...", str. 1.

⁹³ Spomenuti kraljevski Vlasi nazivali su se ovako: Mikula Dudanović, Radoja Grdović, Almer i Petar (sinovi Milutina Danića), Ivan Galčić i Filip Jakušević: Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 51-52.

⁹⁴ Vlasi koji su priznali spomenutu banovu presudu su: Radoje Grdović, Mikula Dudanović, Almer i Petar (sinovi Milutina Danića) sa svojom braćom: isto, str. 52.

⁹⁵ Vlasi koji nisu priznali spomenutu banovu presudu su Ivan Galčić i Filip Jakušević: na ist. mj.

vlasništvu nad rečenim posjedima. No, zanimljivo je da su oni i kraljevskim Vlasima izdavali jednake potvrde za upravo ta područja.⁹⁶

Poslije 1463. Klara se više ne spominje u izvorima što znači da je oko te godine, ili umrla, ili joj je sin Šimun II. kao punoljetna osoba postao glavom obitelji nakon čega je ona kao udovica po običajnom pravu plemenitih rodova došla pod sinovljevu skrb. Šimunu II. je šesnaest godina kasnije kralj Matija Korvin (24. kolovoza 1479.) u Brnu izdao privilegij u kojemu ističe njegove zasluge i hvali njegovu vjernost te ga oslobađa od plaćanja kunovine. U tom je dokumentu točan popis posjeda koje je u ono vrijeme Keglević držao sam ili dijelio s drugima. Naime, Šimun je držao posjede u dvije županije, u Lučkoj i Kninskoj.⁹⁷ Značajno je kako se nigdje među posjedima ne spominje Keglević-grad.⁹⁸ No, parnica je s Vlasima zbog ona četiri sela 1486. iznova pokrenuta. Tom prilikom, uz Šimuna II. spominju se i njegovi sinovi: stariji Ivan i mlađi Petar (II.).⁹⁹ Stoga je Matija Korvin poslao svoja dva delegata¹⁰⁰ kako bi oni utvrdili stvarno stanje na terenu. U listopadu te godine oni dolaze u Senj, a došao je ondje i mladi Ivan Keglević s molbom da se konačno riješi spor njegove obitelji s kraljevskim Vlasima. Već 8. listopada javljaju delegati kninskom kaptolu da su posjede Brdari, Bahtići i Konjšćica konačno dosudili Ivanu i Petru Kegleviću. Stoga, pozivaju kaptol da uvede Kegleviće u navedene posjede. Međutim, osudu s priložima i dokazima izdali su kraljevi suci tek 28. listopada. Njome je izrečeno da Vlasi trebaju dobiti samo Vidče selo ili Krivonos jer su ga uistinu dobili od bana Ivana Seča, a to potvrđuje darovnica koja datira iz 10. ožujka 1365. godine. Preostala tri posjeda trebaju vratiti njegovim zakonitim vlasnicima, tj. Keglevićima. Nakon toga, odnosno 6.

⁹⁶ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 51-53.

⁹⁷ Točnije rečeno, Šimun Keglević je tada u svom posjedu držao Ramljane, Gornje Poričane i Vesulje, a Donje Poričane, Kočeviče, Pokrovnice, Prklje i Dobravodu dijelio je s drugima: isto, str. 54.

⁹⁸ Moguće je da se Keglević-grad ne spominje jer su možda navedena samo ona mjesta za koja bi se trebala plaćati krunovina. Postoji mogućnost da nisu navedena mjesta za koja se nije morala plaćati ta daća. Međutim, zanimljivo je kako se na popisu posjeda ne spominju ni sela Brdari, Bahtići, Konjšćica i Vidče selo (Krivonos), a zbog navedenih sela je ponovno pokrenuta parnica 1486. godine: na ist. mj.

⁹⁹ Vjerojatno je tada (1486.) Šimun II. već ostario jer je sve poslove za njega obavljao njegov stariji sin Ivan: na ist. mj.

¹⁰⁰ Dva delegata koje je poslao kralj bili su magistar kraljičinih vratara Gašpar Bodo i palatinov pronotar Ivan de Korothna. Oni su kao delegirani kraljevi suci obilazili zemlju, primali tužbe, držali sudska ročišta i tako rješavali sporove i sve ostale slične poslove: isto, str. 55.

prosina kninski je kaptol odradio uvođenje braće Keglevića u njihove zakonite posjede.¹⁰¹

Ipak, uporni Vlasi još su jednom, unatoč svemu, navalili na posjede koji im nisu pripadali te je kalj Matija Korvin 1. travnja 1487. izdao povelju kojom potvrđuje presudu svojih delegata. Istog je dana poslao i pismo u kojemu kaptolu u Kninu naređuje da ponovno uvede Kegleviće u navedena mjesta. Kaptol je 24. travnja obavio uvod, a nakon toga slijede neuspješni pokušaji Keglevića i Vlaha da se nagode. Na kraju je kralj Korvin 14. kolovoza 1489. izdao svečanu povelju u obliku privilegija u kojoj je za sva vremena Šimunu Kegleviću i njegovim sinovima, Petru i Ivanu, zajamčio posjede Brdari, Bahtići i Konjšćica. Tim dokumentom konačno je riješen sukob između Keglevića i kraljevskih Vlaha, koji je trajao preko sto godina.¹⁰²

Posljednji se put Šimun Keglević spominje u dokumentima 10. siječnja 1494., kada sa sinom Ivanom kupuje Unašice od Milića Bedenikovića. Osim spomenutih sinova imao je on i kćer Jelenu, koja je bila udana za vrlo uglednog plemića i velikog zemljoposjednika u Hrvatskoj, Jurja Mikuličića.¹⁰³ Prema svemu sudeći oni su se vjenčali 1480-ih, a 1491. Juraj je od Maksimilijana Habsburgovca, tadašnjeg kandidata za hrvatsko prijestolje, dobio u ime vjerne službe grad Mutnicu s ostalim manjim posjedima u Zagrebačkoj županiji. Kasnije, tj. 13. lipnja 1492. Mikuličić je postao član bratovštine sv. Duha u Rimu, a u bratovštinu ga je upisao Nikola Imbreković od Sredica, a on Jurja naziva svojim poočimom. Sreća se Jurju posebno osmjehnula 2. srpnja 1496. kada je hrvatski ban Ivaniš Korvin boravio u Bihaću i tom je prigodom izdao Mikuličiću i njegovoj ženi, Jeleni Keglević, povelju kojom je njima i njihovim potomcima za brojne zasluge darovao sljedeće svoje posjede: Kostajnicu, Čagliće i Stabandžu. Navedeni posjedi su dotada pripadali kraljevskom gradu Krupi. Međutim, vjerojatno je upravo

¹⁰¹ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 53-55.

¹⁰² Isto, str. 53-56.

¹⁰³ Juraj Mikuličić potječe iz Šibenika, a on i njegovi preci su kroz 15. stoljeće mnogo utjecali na poslove hrvatskoga kraljevstva. Važno je spomenuti kako je Juraj oko 1483. ili nešto kasnije od kralja Matije Korvina dobio tada znameniti grad Bužim u zagrebačkoj županiji. Po tome gradu je Mikuličić uzeo pridjevok Bužimski. Kasnije će taj posjed doći u ruke Keglevića koji će potom preuzeti i spomenuti pridjevok: isto, str. 56-59.

spomenuta Ivaniševa naklonost i darežljivost prema Jurju bila povod za njegovo ubojstvo 1497. godine.¹⁰⁴

Premda je Juraj bio bez potomstva, on je za života imenovao zakonite nasljednike. Naime, Juraj je početkom 1494. bio na kaptolu u Kninu i ondje je obznanio kako je posinio svog šurjaka, odnosno Jeleninog brata, Ivana. U tom je adoptivnom ugovoru naveo da mu je mladi Keglević dao 5.000 zlatnih ugarskih florena kako bi mogao poći u Rim¹⁰⁵ i tamo pronaći lijekove koji će pomoći njegovu narušenu zdravlju. Zauzvrat, Juraj je Ivana posinio i kao legitimnom nasljedniku mu ostavio sve svoje posjede uključujući i najznačajniji – grad Bužim¹⁰⁶ koji je dobio upravo od Matije Korvina (oko 1483.). Iako će ovaj grad odigrati važnu ulogu u povijesti obitelji Keglevića spomenut ćemo i druge posjede koje je Ivan dobio.¹⁰⁷ Dakle, uz grad Bužim¹⁰⁸ dobio je i druga

¹⁰⁴ Radoslav Lopašić u svojoj knjizi *Bihać i Bihaćka kapetanija* o razlozima Jurjeve smrti piše sljedeće: “Sva je prilika, da je Mikuličić, premda je bio jako poštovan od kralja Matije i njemačkoga cesara Maksimilijana, imao razmirica sa banom Ivanom Korvinom, pa da su ga kojom zgomom rođeni njegovi zemljaci smaknuli.”: Radoslav Lopašić, *Bihać i Bihaćka krajina* (dalje: Lopašić, *Bihać i Bihaćka krajina*), Zagreb: Matica hrvatska, 1890., str. 146; Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 56-59.

¹⁰⁵ Radoslav Lopašić kao razlog Jurjeva odlaska u Rim spominje još jednu mogućnost: naime, Lopašić piše kako se Mikuličić 1485. posvađao sa svojim susjedima, plemićima Menićima (koji su bili pod pokroviteljstvom knezova Blagajskih) zbog zemljišnih međa. Navodno je Mikuličić poslao i svoju vojsku na spomenute plemiće, a u tom boju bilo je i smrtno ranjenih te se zbog toga vodio spor. Radi toga Juraj je navodno odlučio otići na hodočašće u Rim: Lopašić, *Bihać i Bihaćka krajina...*, str. 145; Jurković, *The Fate of the Croatian Noble Families...*, str. 80-81.

¹⁰⁶ Prije se kraj grada Bužima koji se nalazio u krupskom distriktu nazivao Čave. Stoga je grad Čavnik ili Bužim dospio s vremenom u kraljevsku vlast, a kralj Ludovik ga je 1336. darovao Grguru Gallesu. Vjerojatno je Grgurov potomak bio Ivaniš Čavski, a Ivaniš je imao sina, Ivana. Taj Ivan je sa sinom Nikolom 1425. založio svoj dio u Čavi ili Bužimu za 200 zlatnih ugarskih florena Ladislavu, Antunu i Ivanu, Nikolininim sinovima, koji su bili unuci kneza Dujma Blagajskoga. Nadalje, ne zna se kako je i kada Bužim dospio pod vlast plemenite obitelji Celjski, ali vjerojatno se to dogodilo kada su oni zavladali Krupom (1429.). Za vrijeme posljednjeg kneza Celjskog, Urlika (oko 1456.) dobila je Bužim kneginja Dora Blagajka, žena kneza Martina Frankopana, od kralja Ladislava u zalog za svotu od 12.000 zlatnih florena. Kralj Matija Korvin potvrdio je 1464. knezu Frankopanu, između ostaloga i grad Bužim kao nasljedno dobro. Nakon Martinove smrti (1479.) darovao je Korvin grad Bužim plemiću Jurju Mikuličiću. Juraj je brinuo o Bužimu, želio ga je urediti tako da postane čvrsto uporište i u tome je i uspio: Lopašić, *Bihać i Bihaćka krajina...*, str. 138-146.

¹⁰⁷ Isto, str. 146.

¹⁰⁸ Radoslav Lopašić piše ovako: “Priedjel oko Bužima je kao što sva Krajina brdovit , ali brda nisu visoka, (...), Zemlja je dosta plodna osobito po nizinah , prilično dobro obradjena, a vrhovi su pokriti šumom osobito hrastovom . Ovdje su stanovnici kao što u svih starinskih mjestih na Krajini gotovo sami muhamedovci. (...) Grad Bužim leži na brdu , visokom 325 m. Oko njega su lijepe ali uske doline. (...) Bužim je golem i prostran grad , najveći na Krajini, ali je sada ponajviše već u razvalinah . Poput drugih gradova na Krajini sastoji i Bužim od nutarnjega grada i vanjskoga obora ili platna . Na prostoru medju gradom i palankom bila je prije varoš, u kojoj su Turci stanovali . Do nutarnjega grada podizala se nekoć valjada crkva, poslije pretvorena u džamiju. (...) Grad je utvrđen kulami . U najvećoj kao i u dvie manje na sjevernoj i iztočnoj strani bile su tamnice. Bužim je bio uz Ostrožac i

mjesta u Zagrebačkoj županiji, zatim Ostrovicu,¹⁰⁹ posjedovne čestice u Doberčeviću i obima Stržićima, zatim posjed u Nebljuhu, kuću i vrtove u gradu Rmnju – sve u Lapačkoj županiji. Dobio je i dva sela u Gatanskoj (Omislavac i Kračan), posjed Pergojce i Dvorac u Kninskoj te posjed Međare u Lučkoj županiji. Kralj Vladislav II. potvrdio mu je taj zapis. Kralj je također izdao u Košicama 19. svibnja 1494. dva naloga – jedan kaptolu u Kninu, a drugi kaptolu u Zagrebu. U oba im naloga zapovijeda da Ivana Keglevića uvedu u posjed zapisanih gradova, sela i posjeda. Dana 28. srpnja 1495. kninski kaptol izdao je posebnu ispravu o Keglevićevu uvođenju u darovane mu posjede, a još prije toga, odnosno 22. svibnja zagrebački kaptol obavio je Keglevićevo uvođenje u grad Bužim.¹¹⁰

Ivan je tako postao Jurjevim baštinikom i vlasnikom posjeda u čak pet županija. Štoviše, kralj Vladislav II. mu je 8. listopada 1497. potvrdio pravo na uživanje posjeda Kostajnica, Stabandža i Čaglići, koje je ban Ivaniš Korvin godinu ranije dodijelio Jurju Mikuličiću.¹¹¹ Kostajnicu i Stabandžu¹¹² mu je kralj dao na šest, a Čagliće na tri godine. Kralj je to učinio radi molbe svojih vjernih pristaša, ali i radi Ivanove ustrajne službe i vjernosti.¹¹³ U to je vrijeme dobrostojeći i odlični (*egregius*) Ivan Keglević bio i odabrani kraljev povjerenik (*fidelis*), ali i temeljem isprave iz 1499. hrastovački kaštelan.¹¹⁴ Naslijedivši mnoge posjede od Jurja, pogotovo velike i značajne posjede kao što su Bužim i Ostrovica, Ivan se više ne zadovoljava samo starim pridjevkom *de Porychan* nego je počeo koristiti novi – *de Buzim*, ili “Bužimski”. Od tada pa sve do danas svi se Keglevići diče tim plemenitim pridjevkom.¹¹⁵ Kako je Ivanovo

Cazin najznamenitiji turski grad s ove strane Une. U njem je bio rašteo (sajam) od žita i blaga, a to je trajalo sve do Omer- paše.”: isto, str. 139-142.

¹⁰⁹ Juraj Mikuličić je zbog vjerne službe i junaštva koje je pokazao u brojnim bitkama dobio 1477. od kralja Matije Korvina Ostrovicu na Uni: isto, str. 144.

¹¹⁰ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 59-62.

¹¹¹ Isto, str. 62-63.

¹¹² Ivana Keglevića je zagrebački kaptol 1497. uveo u posjed gradova Kostajnice i Stabandže. Spomenuti gradovi tada su se nalazili u distriktu grada Krupe i na području Zagrebačke županije: Ana Novak, *Gorski arhiđakonat Zagrebačke biskupije u razdoblju od 1334. do 1501. godine (Povijesni razvoj crkvenoadministrativnoga područja)* (dalje: Novak, *Gorski arhiđakonat Zagrebačke biskupije*), doktorski rad, Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, 2011., str. 219.

¹¹³ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 62-63.

¹¹⁴ Ivan Keglević je 1499. bio kaštelan Donjo hrastovičke utvrde. Postojala je i Gornja utvrda, ali ona je vjerojatno stradala nešto ranije (oko 1495.) u sukobima s Osmanlijama: Novak, *Gorski arhiđakonat Zagrebačke biskupije...*, str. 72-73.

¹¹⁵ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 62-63.

tadašnje središte u dolini Zrmanje bilo ugroženo zbog opasnosti od Vlaha i Osmanlija, on se preselio u Bužim koji mu, naravno, postaje novim obiteljskim središtem.¹¹⁶

No, ni u Bužimu Ivan nije mogao pobjeći od problema. Naime, ondje su često on i njegova sestra Jelena ulazili u sukobe s okolnom vlastelom. Tako je oko 1502. Ivan bio u zavadi s plemićem Andrijom Kobasićem,¹¹⁷ a uz njega je bio neki Juraj Kapečešević sa sinom Pavlom. Andrija je na Keglevićevim posjedima vršio nasilja nad podložnim stanovništvom i nanosio im štetu, a za svoja djela nije htio odgovarati pred sudom. Međutim, kanonik Lovrinac pomogao je Ivanu da se riješi ovog plemića. Naime, kanonik je 18. veljače 1503. pozvao posebnim manifestom župljane zagrebačke i kninske biskupije da Andriju, ako u roku od devet dana Kegleviću ne pruži zadovoljštinu za sve što je učinio, izopće iz Crkve. Ovaj postupak kanonika nam govori kako je Ivan Keglević zasigurno bio u vrlo dobrim odnosima sa svećenstvom,¹¹⁸ a poznato je i da je Jelena često darivala Crkvu i svećenike¹¹⁹.

Ovdje valja napomenuti kako je u to vrijeme postojala još jedna loza Keglevića. Ta druga loza spominje se istočnije, točnije na području gornjeg toka rijeke Une i njezina pritoka Unca. O toj lozi postoji vrlo malo podataka i s obzirom na to da ona nije predmet ovog rada o njezinim ćemo članovima reći nešto samo kratko. Kao najstariji član ove loze spominje se 1449. Ivan Keglević iz sela Bilića. On je bio plemić Psetske županije koja se prostirala na istoku Une. Drugi član istočne loze jest Petar Keglević. On je nosio pridjevak "Gradečki" jer je stolovao na kraljevskom posjedu Gradec i poznat je po tome što je stekao mnoge zasluge kod kralja Matije Korvina. Treći član jest Vuk Keglević, koji je, kao i Petar, vjerno služio kralju Korvinu. Stekao je naklonost i kod kralja Vladislava II. koji mu je darovao 20. siječnja 1493. posjedovnu

¹¹⁶ Ivan Filipčić, *Župa Pregrada* (dalje: Filipčić, *Župa Pregrada*), Zagreb – Pregrada: Kršćanska sadašnjost, 1983., str. 23-24.

¹¹⁷ Andrija Kobasić bio je gospodar grada Brekovice na Uni, nadomak Bihaću: Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 63.

¹¹⁸ Isto, str. 63-64.

¹¹⁹ Jelena Keglević je kaptolu biskupije u Otočcu darovala tri žrijeba zemlje u gatanskoj županiji (Lopašić, *Bihać i Bihaćka kapetanija...*, str. 148.). O tom darivanju je 13. veljače 1510. zapisano ovako: "Svjedoci potvrđuju da je Jelena Keglević, udovica Jurja Mikuličića, darovala kaptolu u Otočcu tri ždrijeba zemlje u selu Kračanu na ozemlju županije Gacke.": Ivan Kukuljević Sakcinski (prir.), *Acta Croatica – Listine hrvatske* (dalje: Kukuljević Sakcinski, *Acta Croatica – Listine hrvatske*), vol. 1, Zagreb: Gaj, 1863., str. 157, dok. 144.

česticu u mjestu Otok na Uni, a spomenuti otok se nazivao Gašparov otok.¹²⁰ Iz navedenog dokumenta vidljivo je da je Vuk Keglević imao dva sina – Mihaela i Ivana, ali ne zna se što se s njima dogodilo. Iste, 1493. godine, vjerojatno nakon bitke na Krbavskom polju (9. rujna) vršio je Vuk Keglević službu porkulaba (kaštelana) u kraljevskom gradu Ripču na Uni.¹²¹ On je držao sud zajedno sa Štefanom Rimcem (koji je također bio ripački porkulab), Dujmom Orlovčićem (humski župan) te s još četvoricom sudaca.¹²² Pred njih je toga dana došao plemić Jakovac Vitulović i požalio se kako su ga Osmanlije otjerali s velikog dijela njegove plemenščine, a on, s obzirom na to da je ostario ne može više obavljati službe, ali ni plaćati poreze te kazuje kako će, ako mu oni ne pomognu, morati otići sa svoje zemlje.¹²³ Stoga su Vuk Keglević i ostali prisutni izdali glagoljsku ispravu kojom plemića Vitulovića i njegovu djecu na dvadeset godina oslobađaju od plaćanja svih poreza.¹²⁴

Postojala je još jedna obitelj Keglevića koja je pripadala istočnoj lozi. Bila je to obitelj plemenitog Ambroza Keglevića i supruge mu Uršule s njihovim sinom Mihaelom. Ambroz je živio u doba hercega i bana Ivaniša Horvata, a nakon banove smrti, njegova žena, udovica Beatrica Frankapan darovala je Uršuli (također udovici) i njenom sinu Mihaelu svoj posjed VINO zajedno s vinogradima u distriktu grada Krapine. Mihael se kasnije oženio nekom Jelenom i iz tog braka je potekao plemić Benedikt Keglević, kojemu je kralj Ferdinand Habsburški 1548. i 1550. ponovno potvrdio rečeni posjed i zapovjedio zagrebačkom kaptolu da ga u njega uvede.¹²⁵

¹²⁰ Gašparov otok dobio je ime po svom prethodnom vlasniku, Gašparu, plemiću koji je umro bez potomaka pa je njegovo imanje pripalo kralju, koji je zatim spomenuto imanje darovao Vuku Kegleviću: Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 68.

¹²¹ Isto, str. 69.

¹²² Sudci koji su bili nazočni na sudu u Ripču 1493. su: Matijaš Vitulović, Ivan Milovanić, Stipan Butković i Paval Milinić: Kukuljević Sakcinski, *Acta Croatica – Listine hrvatske...*, str. 157.

¹²³ Toga dana Jakovac Vitulović sljedećim se riječima obratio ripačkim porkulabima i sucima: “gdo knezi, župane, sudci, počteni stole, znate moje potrebe i nevole, da su me Turci sagnali s većega dila moje plemenščine i da sam ostario i omlohavil, da ovo ne mogu gospočke službe podržati ni biri bratskih, pojti mi je tja s ovoga mala ostanka moje plemenščine ako Bog i vi ne prigledate i pokoj milostivo ne učinite; zato molim Boga i vas, e da biste me pod starost ne poslali po tujih stranah (...)”: na ist. mj.

¹²⁴ U dokumentu je o tome navedeno sljedeće: “dasmo rečenomu Jakovcu i negovi dicit za dvadeset lit pokoj oda vsakih služab i dohodak gradskih i od vsih biri bratskih...”: na ist. mj.

¹²⁵ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 65-70.

3. PETAR KEGLEVIĆ

Ivana je naslijedio njegov sin Petar Keglević u vezi kojega postoje određene nedoumice. Naime, stariji Petar se najprije spominje s ocem Šimunom i bratom Ivanom u spisima od 1487. do 1489. godine. No, u dokumentima između 1494. i 1503. ne spominje se uz brata Ivana i sestru Jelenu.¹²⁶ S obzirom na to da je taj Petar sudjelovao u Krbavskoj bitci (1493.) i u njoj bio teško ranjen, nije nelogično zaključiti da je uskoro umro od posljedica ranjavanja.¹²⁷ Isto tako je logično pretpostaviti da je nakon njegove smrti brat mu Ivan uskoro rođenom sinu dao po njemu ime (vjerojatno 1494.). S obzirom na to da se Petar prvih desetljeća 16. stoljeća uvijek u dokumentima navodi s pridjevkom *de Bwsyn* smatramo da on nije stariji Petar Keglević iz ranijih spisa,¹²⁸ već onaj koji mu je bio nećakom te će se u nastavku ovog rada on i tretirati tako, iako je starija historiografija prihvatila pretpostavku Vjekoslava Klaića da je riječ o istoj osobi – Petru ranjeniku s Krbavskog polja, koji je kasnije postao jajačkim i hrvatskim banom. No, po svemu sudeći otac je bana Petra bio Ivan I., stric mu Petar II. (stariji), a tetka, Jelena.¹²⁹

3.1. Petrov uspon u vojsci (1513. – 1520.)

Petar se prvi puta u spisima spominje 1513. i tada je bio u službi podbana Baltazara Batthyányja.¹³⁰ Sljedeći put spominje se u izvorima 22. kolovoza 1519., kada piše iz Zenge-Szent-Demetra.¹³¹ Ondje je, već naveden kao jajački ban, pisao Sofiji,¹³² udovici Nikole Sekelja, da mu novac što mu ga duguje, isplati na ruke kaštelana grada Čaklovca jer mu je hitno

¹²⁶ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 71.

¹²⁷ Petar u vrijeme te bitke nije mogao imati više od 20 godina pa je rođen između 1472. i 1474. godine; usp. Jurković, *The Fate of the Croatian Noble Families...*, str. 80, bilj. 196.

¹²⁸ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 71.

¹²⁹ Jurković, *The Fate of the Croatian Noble Families...*, str. 80, bilj. 196. Takav je rodoslovni ispravak obitelji Keglević prihvaćen i u: Maja Katušić – Dino Mujadžević, "Keglević, Petar", u: *Hrvatski biografski leksikon*, mrežno izdanje.

¹³⁰ Jurković, *The Fate of the Croatian Noble Families...*, str. 80, bilj. 195.

¹³¹ Danas Novska; usp. Ferdo Šišić, "Iz arkiva grofova Pongráczja" (dalje: Šišić, "Iz arkiva grofova Pongráczja"), *Starine JAZU*, knj. 36 (1918.), str. 72, reg. 169.

¹³² U prethodnom se dokumentu spominje i njezino djevojačko prezime – Gyulaffy: isto, str. 71-72, reg. 168.

trebao.¹³³ Sljedeći se put Petar kao imenovani jajački ban spominje 1520.¹³⁴ i kao što se može zamijetiti, od 1513. do 1520. godine o njemu nema puno podataka u izvorima. Unatoč tomu, može se bez dvojbe zaključiti da je do 1520. Petar naslijedio sve očeve posjede i da je bio u vojnoj službi na granici, vjerojatno u blizini svojih posjeda.¹³⁵

3.2. Petar – jajački ban i sudionik u obrani Jajca (1519. – 1528.)

Od 1519. god. Petar je bio jajački ban, a upravo se ondje najviše proslavio u borbi s Osmanlijama. Štoviše, naveliko je poznata njegova pobjeda nad njima, a evo kako se to sve zbilo.

Naime, 1521. tristotinjak¹³⁶ je osmanskih konjanika krenulo iz Vrhbosne s ciljem da osvoje Jajce.¹³⁷ Ovdje je riječ o bešlijama – vojnicima koji nisu od sultana primali plaću nego su živjeli od pljačke. Oni su smatrali kako će se takav podvig svidjeti sultanu Sulejmanu te kako će zauzvrat od njega dobiti brojne nagrade. Računali su s time da su branitelji Jajca na manjem oprezu, jer je nedavno preminuo sultan Selim i jer su se nadali sklapanju primirja s Osmanlijama što je dodatno snažilo njihov naum da na prepad osvoje Jajce. Dojahali su stoga pred kraj dana u dolinu podno grada. Cilj im je bio da ondje prikriveni sačekaju do zore te da onda gradskim zidinama primaknu ljestve i napadnu grad. U to je vrijeme zapovjednik jajačke posade bio Petar Keglević, opisan kao “mladić žestoke naravi”.¹³⁸ Petar je, odmalena poučen iskustvom

¹³³ isto, str. 72, reg. 169.

¹³⁴ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 72. Petar je vjerojatno pored vojničkih vještina imao naklonost i prijašnjega jajačkog bana Jurja Stražemanskog, koji je u to vrijeme već Petru bio i punac – Stražemanski kao jajački ban: Šišić, “Iz arkiva grofova Pongrácza”, str. 55. reg. 85 i 87; isto, str. 57, reg. 94.

¹³⁵ Jurković, *The Fate of the Croatian Noble Families...*, str. 80-81.

¹³⁶ Zanimljivo je kako Klaić, pozivajući se na Tuberona, piše da je 600 konjanika krenulo iz Vrhbosne prema Jajcu; Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 72.

¹³⁷ Jajce je Osmanlijama stajalo na putu njihovih pohoda i provala u Hrvatsku i preko nje u austrijske zemlje: Mesić, “Hrvati nakon bana Berislavića do muhačke bitke” (dalje: Mesić, “Hrvati nakon bana Berislavića...”), *Rad JAZU*, knj. XVIII (1872.), str. 87; isti, *Hrvati na izmaku srednjega vijeka...*, str. 201. Stanje je posebno napeto bilo od 1512. jer su tada bosanski sandžakbeg Firuz-beg i njegove vojvode dolazili do Jajca i pratili što se u gradu i okolici događa. Sredinom 1515. zaprijetila je Jajcu smrtna opasnost, ali se tadašnji ban Petar Berislavić uspio probiti i opskrbiti grad hranom, novcem i vojskom: Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 55.

¹³⁸ Tuberon je Petra Keglevića opisao ovako: “Inače, zapovjednik jajačke posade bijaše Petar Keglević Dalmatinac, mladić žestoke naravi, i ne baš prikladna žrtva za turske zasjede, jer je od malih nogu naučio protiv njih ratovati.”; u: Ludovik Tuberon Crijević, *Komentari o mojem vremenu* (dalje: Crijević Tuberon, *Komentari*), prir. i prev. Vlado Rezar, Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2001., str. 262.

ratovanja s Osmanlijama, bio stalno na oprezu te je i toga dana poslao svoje izviđače u okolna mjesta da odu provjeriti ima li kakve prijetnje. Izviđači su zamijetili bešlije te su Petru dojavili njihov razmještaj. On je odmah pozvao svoje vojnike, njih oko dvjesto i rekao im da se okrijepe s nešto hrane, a zatim da osedlaju konje i spremno čekaju akciju.¹³⁹

S prvim mrakom poslao je Petar stotinjak konjanika te im naredio da okruže dolinu tako da budu napadačima iza leđa i neka čekaju sve dok ne čuju zvuk za početak napada. A kad čuju zvuk neka počnu vikati iz sveg glasa i neka napadnu neprijatelja. Petar je potom naložio neka djevojke i ostale mlađe žene malo prije zore izađu izvan grada i počnu plesati kolo te neka tako nastave i kada vide Osmanlije jer će im pravodobno doći u pomoć. Tako je i bilo. Kada su bešlije, koji su izrađivali ljestve, vidjeli mlade djevojke zaboravili su na opsjedanje grada te su krenuli u otmicu djevojaka. Petar je bio brži i sa svojim je konjanicima izletio iz grada tako da je manji dio njih primio na svoje konje mlade žene i sigurno se s njima vratio u grad, a veći je, s onima koji su čekali u zasjedi iza bešlija, nasrnuo na njih uz bojne pokliče. Tuberon tvrdi da je Keglević tek jednog bešliju ostavio na životu kako bi mogao javiti svojim o sramotnom porazu.¹⁴⁰ S druge strane, Mesić pripovijeda kako je Keglević, nakon što je porazio bešlije, poslao kralju Ludoviku na dar nekoliko odsječenih glava i priličan broj zarobljenika.¹⁴¹ Uz to, on o Kegleviću piše ovako: "Tako isto i Keglevići Bužimski imaju Petra svoga, koji upravo sada i izlazi na glas, a kasnije će još znatnijim postati".¹⁴² Kako bilo, ovaj fascinantna događaj govori prije svega o Petrovoj brizi za vojnike i stanovnike grada Jajca, ali i o njegovoj hrabrosti i lukavosti.

Dakle, Petar Keglević je za bana Jajca postavljen 1520. godine, a ondje je tu dužnost obnašao neko vrijeme s Ivanom Tahyjem,¹⁴³ premda je u tvrđavi bio Keglević. Naime, kralj Ludovik Petra je prvo imenovao kapetanom, a zatim, kao što je već spomenuto, banom grada Jajca 1520. Za vrijeme svog

¹³⁹ Na ist. mj.

¹⁴⁰ Na ist. mj.

¹⁴¹ Mesić, "Hrvati nakon bana Berislavića...", str. 100; isti, *Hrvati na izmaku srednjega vijeka...*, 214.

¹⁴² Isti, "Hrvati nakon bana Berislavića...", str. 82; isti, *Hrvati na izmaku srednjega vijeka...*, str. 196.

¹⁴³ Ukratko o njemu; "Tahi, Ivan", u: *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=60186>), pristupljeno: 6. kolovoza 2022.

banovanja u Jajcu Petar se u više navrata istakao svojom borbenošću te se stoga često zna reći kako boljeg bana Jajce nije imalo. Štoviše, Keglević je opisan kao “pravi tip hrvatskih krajinskih ratnika” te kao “moćna vodeća pojava za vrijeme Ljudevita II. i Ferdinanda I.” Ipak, ni sva Petrova hrabrost i izvrsnost nije zaštitila Jajce od daljnjih nevolja jer su Osmanlije nastavili napadati Jajce tijekom cijele 1521. godine. Uz to, stanovništvo Jajca neprestano je trpjelo oskudicu hrane jer su im Osmanlije na silu oduzimali stoku. Zagrebački kaptol slao je pošiljke hrane, ali one su bile neredovite i uvijek su kasnile. Spomenuta godina bila je osobito teška, ne samo za Jajce, već i za Ugarsko-Hrvatsko Kraljevstvo. Naime, te godine je “ključ Ugarske”, Beograd, pao Osmanlijama u ruke (29. kolovoza), a godinu ranije je nesretno poginuo ban Petar Berislavić (20. svibnja).¹⁴⁴

U tom se razdoblju također dogodila nesreća zbog koje Petar umalo da nije ostao bez svog glavnog posjeda koji je naslijedio od oca – Bužima. On je, naime, u toj utvrdi čuvao zarobljenike koje je zarobio u borbi s Osmanlijama. Međutim, kada je jednom prilikom napustio Bužim i otišao u Jajce, zarobljeni su se Osmanlije uspjeli osloboditi, svladati kaštelana i stražare te silom zavladatai gradom.¹⁴⁵ Čim je to čuo, pohitao je u Bužim sa svojim banderijem tek imenovani ban Ivan Karlović¹⁴⁶ koji je grad podsjeo, a kako nije imao dovoljno vojnika za napad, pokušao se dogovoriti s Osmanlijama tako da im je obećao slobodan prolaz u Bosnu, ako zauzvrat njemu prepuste neoštećen Bužim.¹⁴⁷ On je, naravno, utvrdi namjeravao vratiti njegovu vlasniku.¹⁴⁸ Petar je pred čazmanskim kaptolom 26. siječnja 1522. izdao očitovanje u kojemu

¹⁴⁴ O hrvatskim zemljama nakon pada Beograda detaljnije u: Marija Karbić – Hrvoje Kekez – Vedran Klaužer – Hrvoje Špehar (ur.), *Pad Beograda 1521. i njegove posljedice za hrvatski povijesni prostor*, Zagreb: Hrvatski institut za povijest – Hrvatsko katoličko Sveučilište, 2022. (u tisku). O banu Petru Berislaviću recentna studija; Maria Karbić, “Biskup i ban Petar Berislavić i njegova uloga u protuosmanlijskoj borbi”, u: Tomislav Matić – Stipica Grgić (ur.), *Antemurale Christianitatis. Crkva i društvo na području Središnje Hrvatske krajem 15. i početkom 16. stoljeća*, Sisak: Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu – Hrvatsko katoličko Sveučilište – Sisačka biskupija, 2021., str. 107-126.

¹⁴⁵ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 73-74.

¹⁴⁶ Ukratko o njemu; “Karlović, Ivan”, u: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=30596>*), pristupljeno: 30. srpnja 2022. Detaljnije o njemu; Ivan Botica, *Krbavski knezovi u srednjem vijeku*, doktorski rad, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2011., str. 264-299. i u tom djelu navedena literatura.

¹⁴⁷ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 73-74.

¹⁴⁸ Mesić, “Hrvati nakon bana Berislavića...”, str. 136; isti, *Hrvati na izmaku srednjega vijeka...*, str. 250.

bana Ivana Karlovića oslobađa svake krivice i odgovornosti za ono što se zbilo s Bužimom proteklih dana. Štoviše, tom je prilikom pohvalio Karlovića zbog učinjenoga, potvrdio je da mu je vratio Bužim i sva posjedovanja oko njega.¹⁴⁹ No, Petar je uskoro otputovao u Budim i ondje je opozvao svoje očitovanje. Naime, izjavio je da ga je Karlović pred navedenim kaptolom prisilio na takvo očitovanje te je ocrnio bana pred kraljem.¹⁵⁰ Nato je kralj Ludovik 23. veljače 1522. izdao pismo u kojemu poziva sve stanovnike Slavonije i Hrvatske da kažu, ako što znaju o nasilju i zlodjelima Ivana Karlovića. Čini se ipak da nitko nije potvrdio Keglevićeve optužbe. Klaić pretpostavlja kako se Petar upravo zbog toga uskoro odrekao službe jajačkog bana. Naposljetku, moguće je da je Petra najviše zasmetalo “puštanje” zarobljenika, jer su ukupno vrijedili prema njegovim tvrdnjama preko 20.000 zlatnih ugarskih florena, što je bila po njega znatno viša šteta od materijalne štete koja bi nastala na Bužimu prilikom njegova preotimanja.¹⁵¹

Ipak, priča ovdje posve ne završava. Naime, Ludovik je 25. kolovoza 1522. pozvao virovitičkog vlastelina Ivana Bánffija da mu preda neko pismo iz kojega bi se navodno moglo utvrditi kako je Karlović pogazio svoju prisegu danu kralju jer je nakon smrti Ivaniša Korvina pozvao Osmanlije i pomoću njih oteo Korvinovim kapetanima grad Mutnicu.¹⁵² Međutim, čini se kako Karlovića spomenute optužbe nisu previše dirale jer se usredotočio na obranu zemlje.¹⁵³

¹⁴⁹ U pismu od 26. siječnja koje je dao sastaviti pred čazmanskim kaptolom, rekao je Keglević za Karlovića da će mu do smrti biti zahvalan za ukazano prijateljstvo: Mesić, “Hrvati nakon bana Berislavića...”, str. 136; isti, *Hrvati na izmaku srednjega vijeka...*, str. 250. i Matija Mesić, “Gradja mojih razprava u ‘Radu’” (dalje: Mesić, “Gradja mojih razprava...”), *Starine JAZU*, knj. 5 (1873.), str. 200.

¹⁵⁰ O tome Klaić piše sljedeće: “... ali odmah zatim planule su između oba bana razmirice, zbog kojih je Petar Keglević nemilo oklevetao svoga druga pred samim kraljem. Okrivio ga je među ostalim kako neće da vrati grad Krupu Erdedima, koji mu je pokojni kardinal Toma Bakač dao samo na uživanje do opoziva; kako je nadalje u prijašnje vrijeme dozivao više puta Turke u zemlju i s njihovom se pomoću borio protiv Emerika Tureka i Franje Berislavića Grabarskoga, a i protiv banskih četa obudovjele banice Beatrice Korvinke; napokon kako je počinjao i druge izgrede i nevjere protiv kralja i države.”; Klaić, *Povijest Hrvata IV*, str. 380.

¹⁵¹ Na ist. mj. Slično objašnjenje Keglevićeva odnosa prema novčanom gubitku i osmanskim zarobljenicima vidi u: Jurković, *The Fate of the Croatian Noble Families...*, str. 82, bilj. 202; István Tringli, “Litigations for Ottoman prisoners of war and the siege of Buzsin (1481, 1522)”, u: Géza Dávid – Pál Fodor (ur.), *Ransom Slavery along the Ottoman Borders (Early Fifteenth–Early Eighteenth Centuries)*, ser. The Ottoman Empire and its Heritage, vol. 37, Leiden – Boston: Brill, 2007., str. 24-26.

¹⁵² Mesić, “Gradja mojih razprava...”, str. 205.

¹⁵³ Zanimljivo je spomenuti kako ban Ivan Karlović nije imao povjerenja u kralja Ludovika (koji je u to vrijeme otišao u Češku, a u njegovo ime je Ugarsko-Hrvatskim Kraljevstvom vladao palatin Stjepan Bator) nego je pomoć potražio od nadvojvode Ferdinanda. Karlović je 15.

Kao što je već spomenuto, Petar se odrekao dužnosti jajačkog bana i to oko 24. ožujka 1522.¹⁵⁴ jer je tada kralj u pismu javio palatinu Stjepanu Batoru iz Njemačkog Broda u Češkoj kako mora tražiti druga jajačkom banu Đeletiću (Gelethfy) zato što Petar više nikako ne želi ostati na službi u Jajcu. Dana 25. kolovoza iste godine govori kralj u jednoj ispravi o Petru Kegleviću kao o bivšem jajačkom banu (*alias bani castris nostri Jayczensis*).¹⁵⁵ Razlog za ovakav Petrov postupak jest kroničan nedostatak vojnika i novca potrebnog za obranu Jajca, ali i nedostatak hrane za što gotovo nitko nije mario.¹⁵⁶ Premda Keglević više nije bio jajački ban, on nije prestao sudjelovati u obrani Jajca te se angažirao kao jedan od kapetana i glavnih časnika kraljevskih husara (1525. – 1526.) na granici.¹⁵⁷ Godine 1524. ili 1525. kralj Ludovik ga je, zbog službi koje je časno (od)služio, nagradio s tvrđavom Bijelom Stijenom (Fejérvár).¹⁵⁸

Krajem 1524., nakon što je umro Ferhat-paša,¹⁵⁹ a na njegovo mjesto došao Gazi Husrev-beg, pokušali su Osmanlije ponovno osvojiti Jajce. Premda se trudio, novi paša nikako nije mogao osvojiti grad.¹⁶⁰ Stoga se dogovorio sa smederevskim pašom Balibegom i Sinan-pašom da zajednički

ožujka 1522. poslao pismo iz svoga grada Udbine Ferdinandu, "svomu vazda premilostivom gospodaru" (*domino nostro semper graciousissimo*) u kojemu mu zahvaljuje na poslanih 300 dukata i moli ga da mu kao i do tada pomaže i štiti njega i granicu u Hrvatskoj jer, piše Karlović, nema nikoga drugoga tko bi ga podupirao; Klaić, *Povijest Hrvata* IV, str. 380.

¹⁵⁴ Ljudevit Thallóczy, *Povijest (banovine, grada i varoši) Jajca* (dalje: Thallóczy, *Povijest Jajca*), Zagreb: Tisak Kr. zemaljske tiskare, 1916., str. 196.

¹⁵⁵ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 74.

¹⁵⁶ Nadvojvoda Ferdinand jedan je od rijetkih koji je pokazivao inicijativu za obranu zemlje, ali i slao stvarnu pomoć. Međutim, njegova pomoć nije bila dostatna u postizanju pozitivnih rezultata u borbi s Osmanlijama; Thallóczy, *Povijest Jajca...*, str. 189-196.

¹⁵⁷ Ime Petra Keglevića uvršteno je na popis kapetana i glavnih časnika kraljevskih husara za 1525. i 1526. godinu. Neka od imena koja su se našla na spomenutom popisu su sljedeća: Juraj Giletty, Matija Giletty, Juraj Jakošić, Petar Koproić, Petar Marković, Ivan Ostrošić (kaštelan), Mihalj Török, Ivan Tumpić. Ovako Thallóczy piše o onima koji su bili na popisu: "To je vojničko društvo svojom krvi zapečatilo vjernost svoju svetoj kruni: junački su to i tvrdi ljudi, koji zajedno gladuju i zebu. Nije deklamiranje, ako kažemo, da je dotle, dokle je postojala ta pogranična snažna vojnička rasa, koja se u jedno stopila iz hrvatskih i mađarskih elemenata, sjaj svete krune svijetlio po tamnim balkanskim dolinama; čim počinje propadanje te rase, potamnjuje i sjaj krune."; isto, str. 200-201.

¹⁵⁸ Isto, str. 185. Riječ je o srednjovjekovnoj tvrđavi na zapadnim obroncima Psunja, sjeveroistočno od Okučana, koju su u posjedu imali templari, ivanovci i potom niz velikaških slavonskih obitelji.

¹⁵⁹ Ukratko o njemu; "Ferhat-paša", u: *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=19286>), pristupljeno: 6. kolovoza 2022.

¹⁶⁰ Thallóczy o tome piše ovako: "Dotada nije on mogao zauzeti Jajca, jer kako god bijaše žalosno stanje toga grada, posada se odupirala – za inat."; Thallóczy, *Povijest Jajca...*, str. 203.

zauzmu Jajce. Navodno je Gazi Husrev-beg okupio vojsku od dvadeset tisuća Osmanlija. Vojska je bila dobro opremljena topovima i ostalim naoružanjem. Kada su Osmanlije došli pod Jajce ondje ih je spremno dočekaio Petar Keglević s prekaljenim dozapovjednikom jajačkog konjaništva Blažom Cserijem.¹⁶¹ Do dolaska Osmanlija Keglević se pobrinuo da u grad dopremi hranu, čak je naredio da se s njegovih posjeda dopremi stoka u Jajce. Počela je opsada Jajca.

Unatoč opskrbi hranom s Keglevićevih imanja, nakon godinu i pol blokada i opsade je u proljeće 1525. u Jajcu zavladao glad.¹⁶² Hranu je bezuspješno tog proljeća u Jajce pokušao dostaviti Petar Keglević, ali i iskusan vojskovođa Mihael Török te banovi Franjo Batthyány¹⁶³ i Ivan Tahy. Unijeti hranu i streljivo u Jajce uspjelo je tek Krsti Frankapanu¹⁶⁴ 11. lipnja.¹⁶⁵ Važno je također napomenuti kako taj put Osmanlije nisu uspjeli zauzeti Jajce, ali nisu niti prestajali s pustošenjem.¹⁶⁶

Dana 4. lipnja 1526. Petar Keglević boravio je u Jajcu i navodno je tada grad predao povjerenicima nadvojvode Ferdinanda Habsburškoga. Naime, nadvojvoda je već tada imao aspiracije prema dotičnom gradu, a s obzirom na to da su tadašnji jajački banovi Ivan Horváth od Szeglaka i Ivan Kasztellánfy te Petar Keglević stali uz Ferdinanda, ne čudi ovakav razvoj događaja.¹⁶⁷

¹⁶¹ Usp. na ist. mj. Blaž Cseri bio je poznat po tome što je jednim udarcem s konja odsjekao nogu nekom Osmanliji koji se zvao Džem.

¹⁶² Thallóczy o gladi koja je zavladao u Jajcu piše ovako: "Grad bijaše već 18 mjeseci bez živeža, od decembra 1523. Prije se ipak četiri puta godišnje dovozilo nešto živeža, ali Usref-paša je prema odlučnoj zapovijedi sultanovoj odredio, da se čitava granica banovine zatvori. Svi ostali gradovi bijahu ionako u njegovoj ruci, pa pučanstvo nije moglo obrađivati polja, a dovoz hrane bio je ili hvatan ili natrag potjeran. Zaludu je junački jajački kapetan Mihael Török pokušao uvoz, zbog opkolenja nije to uspjelo ni njemu, ni Petru Kegleviću. Pokušao je tu zadaću i oba bana Franjo Batthyány i Ivan Tahy po zapovijedi kraljevoj, ali ne postigoše rezultata jer je paša ne samo budno nadzirao puteve, nego je tjesnace utvrdio šančevima i grabama i zaposjeo ih s dovoljno strijelaca. Već je ponestalo i konjskoga mesa; nastade takova nestašica, da su pojedini ocevi obitelji ostavili ženu i djecu i pobjegli iz varoši."; isto, str. 204.

¹⁶³ Ukratko o njemu; "Batthyány, Franjo", u: *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=6299>), pristupljeno: 5. kolovoza 2021. Detaljnije o njemu s uputama na relevantnu literaturu; Géza Pálffy, "Die Rolle der Familie Batthyány in der Grenzverteidigung Gegen die Osmanen im 16. und 17. Jahrhundert", *Podravina*, vol. 8, no. 16 (2009.), str. 77-80.

¹⁶⁴ Ukratko o njemu; "Frankapan, Krsto I.", u: *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=20435>), pristupljeno: 5. kolovoza 2022. Detaljnije o njemu u staroj studiji; Matija Mesić, "Krsto Frankapan u tudjini", *Rad JAZU*, knj. XIII (1870.), str. 17-79.

¹⁶⁵ Mesić, *Hrvati na izmaku srednjega vijeka...*, str. 340-359.

¹⁶⁶ Thallóczy, *Povijest Jajca...*, str. 215.

¹⁶⁷ Isto, str. 221.

Nadalje, kralj Ludovik je pred Mohačku bitku (29. kolovoza 1526.), pisao 13. kolovoza pismo Petru Kegleviću i Ivanu Kastelanfiju u kojima im naređuje da se, zbog velike opasnosti koja prijete Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu, pa makar bili i na pola puta do kraljevskog tabora, vrate natrag i što prije upute do bana Franje Batthyányja. Naime, tada je stanje uistinu bilo teško jer su Osmanlije munjevitom brzinom zauzimali mnoga uporišta u zemlji,¹⁶⁸ a kralj, ban i većina plemića se pripremala za sukob koji je uskoro uslijedio.¹⁶⁹ Petar je u to vrijeme bio aktivan i u obrani Jajca jer je tada, uz ostale jajačke kapetane, naveden kao onaj kojemu je kralj trebao dati plaću za službu.¹⁷⁰ Nakon Mohačke bitke pisao je 1. listopada 1526. nadvojvoda Ferdinand iz Požuna banu Batthyányju da preuzme brigu o tom "od svih zapuštenom gradu". Ferdinand ističe kako su ga za to zamolili tadašnji jajački banovi Nikola Giletfi od Stupnika i Ivan Horváth, ali i kapetan kraljevskih husara Petar Keglević i njegovi ljudi. Nadvojvoda im svima odgovara da im on ne može pomoći te neka ban ispuni njihovu molbu. Isto je napisao i slavonskim staležima te im zapovjedio da pošalju hranu u grad.¹⁷¹

Keglević je kao kapetan kraljevskih husara ostao aktivan u obrani okolice Jajca sve do njegova pada u osmanske ruke u siječnju 1528. godine. Tada je grad bio pod vlašću kralja Ferdinanda. Međutim, Ivanu Zapolji, Ferdinandovom protukandidatu u građanskom ratu (1527. – 1538.) također je bilo u interesu da uzme ovaj grad pod svoju vlast. No, s obzirom na to da nije uspio u tome, on je okrivio Ferdinanda za gubitak Jajca. Ipak, istina je da uzrok pada Jajca jest što kralj nije imao novca za obranu ovog grada.¹⁷² Ipak, ovdje će se ukratko objasniti što je dovelo do pada Jajca. Naime, stari časnici predali su upravljanje nad gradom Stjepanu od Gorbonoka i Ivanu Kacijaneru, koji su s austrijskim postrojbama preuzeli grad. Stara posada nije se dobro

¹⁶⁸ Osmanlije su 27. srpnja osvojili Petrovaradin, a zatim su prešli Savu i počeli osvajati srijemske depopulirane gradove s malim brojem branitelja koji nisu ni pomišljali na borbu. Osmanlije su Osijek, koji je bio slabo utvrđen, zauzeli 14. kolovoza, a potom su pljačkali i palili širu okolicu kako bi neometano izgradili most preko Drave i nastavili s osvajanjima u Ugarskoj: Mesić, *Hrvati na izmaku srednjega vijeka...*, str. 409-416.

¹⁶⁹ O Bitki na Mohačkom polju ukratko; isto, str. 418-420. Detaljnije o njoj; Géza Perjés, *The Fall of the Medieval Kingdom of Hungary: Mohács 1526 – Buda 1541*, prev. Márió D. Fenyő, predgovor János M. Bak, ser. War and Society in East Central Europe, vol. XXVI, Atlantic Studies on Society in Change, no. 56, Highland Lakes, CO – Boulder, NJ: Columbia University Press, 1989.

¹⁷⁰ Mesić, *Hrvati na izmaku srednjega vijeka...*, str. 399.

¹⁷¹ Thallóczy, *Povijest Jajca...*, str. 219.

¹⁷² Isto, str. 221.

slagala s novopridošlom austrijskom, a kada je za to saznao bosanski paša Gazi Husrev-beg odlučio je zajedno sa šibenskim renegatom Muratom te beogradskim i smederevskim pašom opsjesti grad. Osmanlije su prvih nekoliko dana opsade topovima gađali zidine, a zatim je, desetoga dana opsade Stjepan Gorbonok¹⁷³ počeo pregovarati s Osmanlijama jer se nije nadao Ferdinandovoj pomoći. Sporazum je lako postignut – posadi je bio dopušten slobodan prolaz s konjima i pokretninama, a stoku i ratni plijen morali su ostaviti. U vrijeme predaje Jajca, kapetani Blaž Cseri i Ivan Hobordanec nisu bili u gradu. Nakon pada Jajca posade su predale Osmanlijama i ostale gradove u okolici.¹⁷⁴ Međutim, kao što je već spomenuto, Jajce je palo prvenstveno iz razloga što Ferdinand nije ondje slao hranu, novac ni vojnike.¹⁷⁵

3.3. Stjecanje posjeda i ženidba do Mohačke bitke

Godine 1522. Osmanlije su osvojili Knin i Skradin, a već sljedeće ključnu tvrđavu Ostrovicu, čime je Petar zasigurno izgubio svoju djedovinu u dolini Zrmanje i druge posjede u Kninskoj i Lučkoj županiji. Te su ga okolnosti natjerale da se skloni u sigurnije krajeve, pogotovo u dijelove međuriječja Save i Drave.

3.3.1. Čaklovac

Petar je već prvih mjeseci 1523. držao grad i vlastelinstvo Čaklovac (*possesio Chakowecz in comitatu Crisiensi*) koji su se nalazili na krajnjem istoku Križevačke županije, odnosno na zapadnim obroncima Psunja. Dana 21. travnja 1523. pošao je Keglević na kraljev poziv iz spomenutog grada u pratnji svojih familijara u Budim. No, već ga je na području čaklovačkog vlastelinstva napao sa svojom velikom družinom Mihael Petrović od Tisovca (*Petrowyth de Thyzowcz*), kaštelan erdeljskoga vojvode Ivana Zapolje u gradu Kamengradu u Požeškoj županiji. U napadu je nekoliko Keglevićevih pratitelja poginulo, a neki su i ranjeni. Tijekom borbe je usmrćen i Petrov konj, a

¹⁷³ Thallóczy navodi kako "Istvánffy veli za Grabovačkoga, da je bio strašljiv i neznalica, koji se nije ni za što brinuo, nije imao uhoda, nije poznavao položaja."; isto, str. 221.

¹⁷⁴ Ostali gradovi koji su se predali odmah nakon Jajca su: Jezero, Orbavac/Vrbas? (Orbász), Sokol, Livce, Oporovac, Pergj (Peeg), Bočac i Greben: isto, str. 222.

¹⁷⁵ Na ist. mj.

navodno bi i sam stradao, da ga njegovi familijari nisu u odsutnom trenutku uspjeli izvući iz nevolje. Petar je odmah u Križevcima podigao tužbu protiv napadača te je viceban Pavao Kerečenji (*Kerecheny*) s plemićkim sucima 26. travnja podnio izvješće o provedenoj istrazi, koju je vodio Ivan Vitez od Kamarja (*Wythez de Kamarya*).¹⁷⁶ Istragom su potvrđena opisana nasilja, a je li Zapoljev kaštelan s družinom odgovarao za njih iz poznatih nam izvora nije poznato. Nije sa sigurnošću utvrđeno niti kako je Keglević dobio grad i vlastelinstvo Čaklovac. Čini se kako ih je uzeo u zakup od bivšega slavonskog bana Jurja Stražemanskog (*de Zthresemlye*).¹⁷⁷

3.3.2. Podvršje

U to je vrijeme Petar također držao i grad Podvršje (*Podwarsa*) u Požeškoj županiji, a njega je s pripadajućim posjedom uzeo za 3.500 zlatnih ugarskih florena u zakup od beogradskog bana Franje Hedervarskog (*banus Nandoralbensis Franciscus de Hedewara*). Ugovor je navodno sklopljen uoči opsade Beograda, jer je Franji hitno trebala gotovina za njegovu obranu. No, nakon pada Beograda u osmanske ruke, kralj je Ludovik tretirao Franju kao veleizdajnika i lišio ga svih njegovih imanja pa je Podvršje pripalo Petru. Međutim, i oko toga se vodio sudski spor, jer su kraljevi dvorski savjetnici bili uvjereni da je Petar s Franjom ugovor o zakupu Podvršja potpisao tek nakon pada Beograda (29. kolovoza 1521.) kako bi spriječio da taj posjed uđe u kraljev fisk. Stoga ga je kralj darovnicom od 1. studenog 1522. poklonio svom komorniku i stolniku Šimunu Mršiću od Obrovca (*Mersyth de Obrowach*) na što je Petar reagirao prizivom na ugovor s Franjom. Unatoč tome, kralj Ludovik je 27. kolovoza 1523. naredio požeškom kaptolu da Mršića uvede u darovani posjed. Keglević, međutim, nije odustajao od Podvršja pa je silom spriječio Mršićev uvod u posjed, a parnica se prolongirala u sljedeću godinu. Na koncu je 13. veljače 1524. kralj pozvao plemiće i vjerodostojne svjedoke u Požeškoj županiji da ospore ili potvrde istinitost o nasilju službenikâ Petra Keglevića nad kaptolskim povjerenicima i kraljevim čovjekom prilikom uvođenja Šimuna Mršića u Podvršje te ih "otjerali do trećega sela". O tom se

¹⁷⁶ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 59-60.

¹⁷⁷ Jurković, *The Fate of the Croatian Noble Families...*, str. 82.

dogadaju po svoj prilici nitko nije izjasnio pa je spor završio u Petrovu korist.¹⁷⁸

3.3.3. Prvča i Šumetice kao miraz

Petar se vjerojatno između 8. rujna 1522. i 1. svibnja 1523. vjenčao s Barbarom,¹⁷⁹ kćerkom nekadašnjeg bana Jurja Stražemanskog,¹⁸⁰ koja mu je u miraz donijela nekoliko posjeda u Požeškoj županiji.¹⁸¹ Naime, netom prije vjenčanja, Barbara je nagodbom s polubračom dobila u ime kvarte (*quarta puellaris*) miraz koji se sastojao od posjeda Prvče (*Parawcha*) kod današnje Nove Gradiške i Šumetice (*Swmethycze*) kod Cernika u Požeškoj županiji.¹⁸² Te je pak posjede silom zauzeo i prisvojio 8. rujna 1522. jedan od njezinih susjeda, Ladislav Orbaj od Buče (*Orbay de Bwcha*) čime joj je bila nanijeta šteta od preko tisuću zlatnih ugarskih florena. Sedam mjeseci kasnije, točnije 1. svibnja 1523., ona se spominje kao žena Petra Keglevića te se vjerojatno njegovim posredstvom obratila kralju koji 17. prosinca iste godine iz Požuna poziva kaptol sv. Petra kod Požege da istraži istinitost njezinih navoda iznesenih u tužbi protiv Orbaja.¹⁸³ Kako po tom pitanju nisu na vidjelo izašli dokumenti o daljnjem sudskom postupku, pretpostavlja se da je Ladislav Orbaj nadoknadio Barbari i Petru počinjene štete i vratio im Prvču i Šumetice.

3.3.4. Vranograč, Podzvizd i Čavica

Pokušavajući nadomjestiti gubitke u Pozrmanju i tako osigurati što bolju obiteljsku materijalnu osnovu, Petar nakon vjenčanja nije stao sa stjecanjem posjeda. On je tako došao u svoje i u ime supruge Barbare 1. svibnja 1523. pred kanonike čazmanskog kaptola u društvu plemenitih Bernarda i Ivana

¹⁷⁸ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 75.

¹⁷⁹ Isto, str. XLII.

¹⁸⁰ Juraj Stražemanski bio je 1494.-1495. ban u Srebreniku, a od 1505. do 1508. zajedno s Nikolom Sekeljem ban u Jajcu. Kralj ih je slabo plaćao, ali im je dopustio da pobiru prihode zanemarenoga samostana i opatije Bijele kod Daruvara. Godine 1513. prešao je taj samostan ponovno u ruke redovnika što je rezultiralo ovećim novčanim dugom kralja bivšem jajačkom te mu je zbog njegove vjerne službe 15. travnja 1515. darovao sve posjede braće Ladislava "de Zenthpeter" i Mihaela "de Nopoy" koji su umrli ne ostavivši za sobom potomke. U kraljevskoj darovnici piše kako je u to vrijeme Juraj Stražemanski imao ženu Barbaru "de lwanka" koja je imala sinove (vjerojatno iz prvog braka) Matiju i Franju. Iz Jurjeva braka s Barbarom potekla je kći Barbara; isto, str. XLII.

¹⁸¹ Filipčić, *Župa Pregrada...*, str. 24.

¹⁸² Tim posjedima je u njeno ime upravljao plemić Marko Stolniković (*Ztholnykowygh*); Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 69.

¹⁸³ Isto, str. 62 i 69-70.

Tumpića od Sičana (*Thompych de Zychan*) i tada su se potonji u svoje ime i ime svoje braće očitovali da ih je snašla velika potreba te su zbog toga od Petra Keglevića Poričkoga (ne Bužimskoga!) posudili 1.000 florena, a zauzvrat mu oni ustupaju polovicu svojih gradova Vranograča, Podzvizda i Čavice. Te je gradove i posjede, koji su se nalazili nešto sjevernije od njegova Bužima, Petar trebao zakupnim pravom držati dok mu Tumpići ne vrate posuđeni novac. Polovicu tog iznosa Tumpići su namjeravali vratiti do Martinja tekuće, a drugu polovicu do Martinja sljedeće godine. U slučaju da Tumpići ne bi mogli, ili ne bi htjeli Kegleviću vratiti dug, "ili ako bi te gradove budi nevjernici Turci budi koji mogućnik kraljevine Slavonije i Hrvatske opustošili i orobili", ugovorom je omogućeno Petru i supruzi mu Barbari da tuže Tumpiće zbog duga od 1.000 florena pred bilo kojim svjetovnim i duhovnim sudom.¹⁸⁴

Naime, Petar je u to vrijeme već držao drugu polovicu tih gradova jer mu ih je kralj darovao i to u vrijeme dok je bio jajački ban.¹⁸⁵ Unatoč tome, pomalo je čudno što je Keglević uzeo u zakup gradove kojima je prijetila opasnost od Osmanlija ili lokalnih nasilnika, ali zanimljivo je i to što kralj Ludovik baš Petru daruje polovice navedenih gradova. Lako je moguće da je Keglević bio vrlo blizak Tumpićima jer ga oni, u ispravi od 1. svibnja 1523., nazivaju "bratom" svojim (*fratre videlicet ipsorum*), a u pismu od 26. siječnja 1535. Ivan Tumpić naziva se Petrovim šurjakom (*sororius Petri Kegleuuych*). Iz toga se može zaključiti kako je Petrova, imenom još nepoznata, sestra bila supruga Ivana Tumpića.¹⁸⁶ On je 11. siječnja 1525. produljio Petru zakup polovice gradova Vranograča, Podzvizda i Čavice do konačne isplate duga, što znači da mu do tada Tumpići još nisu uspjeli podmiriti dug.¹⁸⁷ Ovakav benevolentan Petrov stav prema Tumpićima bi se zaista mogao tumačiti kao

¹⁸⁴ Posljednja stavka u ispravi postaje razumljiva kada po jednoj povelji kralja Ludovika doznajemo da je, prema nekom starijem ugovoru, drugu polovicu gradova Vranograča, Podzvizda i Krešćića držao bivši viceban Baltazar Alapić od Kalnika te da je Alapić počinio mnoga nasilja nad podanicima te polovice spomenutih gradova. S obzirom na to da je tom prilikom Alapić nanio mnogo štete Tumpićima, pogotovo ženi Ivana Tumpića, koju je vrijeđao i tukao, oduzeo je kralj Alapiću po starom zakonu njegovu polovicu spomenutih gradova; Isto, str. 73-74.

¹⁸⁵ U ispravi u kojoj kralj daruje Petra Keglevića s polovicom gradova Vranograča, Podzvizda i Krešćića, on Petra naziva bivšim jajačkim banom i svojim dvorjaninom (*familiari nostro*); isto, str. XLIV.

¹⁸⁶ Ako se uzme u obzir Klaićevo mišljenje, onda postoji mogućnost da je žena Ivana Tumpića bila Keglevićeva sestra Jelena jer on smatra da je Petar bio sin Šimuna II. i brat Ivana I., a da mu je sestra bila Jelena. No, to bi onda značilo da se ona, nakon smrti Jurja Mikuličića ponovno udala i to za Tumpića: na ist. mj.

¹⁸⁷ Kukuljević Sakcinski, *Acta Croatica – Listine hrvatske...*, str. 213.

pomoć siromašnjoj svojti, a ne željom da pod svaku cijenu stekne nova imanja u okolici Bužima. No, stjecanje posjeda u Zagorju zaista upućuje na njegovu želju da potomstvu osigura imanja na području osjetno slabije osmanske ugroze.

3.3.5. Krapina i Kostel

Dok je sa ženom 1523. boravio u Požunu, dana 21. prosinca sastao se u kući građanina Mihaela Egerera s markgrofom Jurjem Brandenburškim te je u nazočnosti svjedoka¹⁸⁸ sklopio s njim ugovor o kupovini gradova i vlastelinstava Krapine¹⁸⁹ i Kostela¹⁹⁰ u Varaždinskoj županiji za 13.000 ugarskih zlatnih florena.¹⁹¹ Tom prilikom sastavili su Keglević i Brandenburški o uvjetima prodaje dvije isprave. Keglević je dao sastaviti ispravu na hrvatskom, a Brandenburški na latinskom jeziku i potom su ih predali požunskom kaptolu na pohranu.¹⁹² Petar je navedene gradove kupio za sebe i svoju zakonitu suprugu te za svoje potomke, kojih tada još nije imao. Prema ugovoru, morao je sav novac isplatiti u tri obroka, do Jurjeva sljedeće godine. Ovaj ugovor zanimljiv je i zato što se u njemu potpisao bosančicom,¹⁹³ vjerojatno zato što nije znao pisati latinicom.¹⁹⁴ Keglević je, postavši vlasnikom Kostela uzurpirao crkvene desetine¹⁹⁵ koja se prikupljala na

¹⁸⁸ Svjedoci su ovom prilikom bili grof Vuk od svetog Jurja i Posinga te Ivan Lengel de Thody; isto, str. 72.

¹⁸⁹ Kralj Matija Korvin je 6. travnja 1490. Krapinu darovao svom nezakonitom sinu Ivanišu. Nakon Ivaniševe smrti (1504.) neko je vrijeme gradom upravljala njegova žena Beatrica Frankapan. Ona se 21. siječnja 1509. udala za Jurja Brandenburškog koji je, nakon njezine smrti (1510.) preuzeo sva imanja Ivaniša Korvina pa tako i Krapinu. Međutim, navodno je Brandenburški bio rastrošan te je zbog toga morao drugima prodavati svoje posjede. Tako je Krapinu i Kostel 21. prosinca 1523. prodao Petru Kegleviću. Detaljnije o srednjovjekovnoj povijesti Krapine i opisanim događajima u: Vjekoslav Klaić, "Krapinski gradovi i predaje o njima" (dalje: Klaić, "Krapinski gradovi..."), *Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva*, NS 10, (1908. – 1909.), str. 1-15.

¹⁹⁰ I Kostel je kralj Matija Korvin darovao svom sinu, Ivanišu, međutim i taj je grad nakon njegove smrti i smrti supruge Beatrice Frankapan prešao u ruke Jurja Brandenburškog. Ovaj ga je, kao i Krapinu, 1523. prodao Petru Kegleviću. Keglevići su posjedovali Kostel sve do kraja 19. stoljeća, kada odlaze iz Kostela, a nakon toga je Kostel postao vlasništvom župne crkve u Kostelu; Filipčić, *Župa Pregrada...*, str. 21-22.

¹⁹¹ Klaić, *Acta Keglevichiana*, str. 72-73.

¹⁹² Klaić, "Krapinski gradovi...", str. 15.

¹⁹³ Petar se u ugovoru potpisao sljedećim riječima: "Petar Keglević rukom svojom"; Klaić, *Acta Keglevichiana*, str. 73.

¹⁹⁴ Isto, str. XLIII.

¹⁹⁵ Stanovnici kostelskog vlastelinstva bili su obvezni namiriti desetinu skoro svih prirodnina. Tako se desetina ubirala od pšenice, raži, zobi i prosa, ali i od pčela, janjaca i jarića, koji su se mogli i novčano otkupiti. Zatim, desetina se ubirala od svinja mlađih od godinu dana, a posebno se ubirala i vinska desetina: Filipčić, *Župa Pregrada...*, str. 14.

kostelskom vlastelinstvu.¹⁹⁶ Spor oko desetine riješio je kralj Ferdinand 1537. u korist zagrebačkog kaptola, ali će o tome detaljnije biti riječi kasnije.¹⁹⁷

No kako Petar nije imao čitav iznos za kupnju Krapine i Kostela, dio novaca je posudio od Mihaela Imbrekovića od Središća (*Imreffy de Szerdahely*) i njegove žene Katarine čime su oni postali suvlasnici tih gradova. Izbor čovjeka od kojega je posudio novac nije bio neočekivan. Naime, baš kao i Petrova oca Ivana, Petrov je tetak Juraj Mikuličić svojedobno Mihaela posinio, pa su Mihael i Petar bili adoptivnim rođacima i do tog trenutka očigledno u dobrim odnosima.¹⁹⁸ Nakon te je međutim kupovine uskoro izbio spor među njima oko raspoložbe gradovima i posjedima. Spor se pokušao riješiti 14. srpnja 1525. kada je kralj Ludovik odlučio da jedan grad pripadne Petru, a drugi Mihaelu, a da prihode vlastelinstava tih gradova dijele popola. Imbreković je dobio Krapinu, a Kegleviću je ostao Kostel. Ta je odluka nakratko riješila nastali spor, ali je od 1535., kada je te posjede naslijedio Luka Sekelj od Kevenda i Ormuža (*Zekel de Kevend et Ormosd*), Imbrekovićev zet, bila uzrokom višedesetljetnog spora s teškim posljedicama. Problem nasljeđa tih posjeda dodatno je bio opterećen i time što je Keglević na svojem posjedu, ali prema Krapini izgradio posebnu kuriju ili dvore, koje se poslije nazivalo Šabac.¹⁹⁹ Naime, obitelj Sekelj, poglavito Luka, ali i njegovi potomci su od tada postali strastveni, otvoreni neprijatelji Keglevića. Tako su se Keglevići često tužili da im Sekelji pljačkaju kmetove što je u vrijeme Petrovih sinova preraslo u tinjajući sukob, otvorena nasilja i osvete s jakom revanšističkom notom pa se događalo da Sekelji ili Keglevići napadaju suprotnu stranu s naoružanim četama ili pak da plijene kmetove jedni drugima.²⁰⁰ Pored navedenih, jedan je od uzroka ležao i u činjenici da je Petar sklapajući ugovor s Mihaelom u vezi diobe posjeda to učinio ne samo u svoje, nego i u ime

¹⁹⁶ Kostelsko vlastelinstvo bilo je podijeljeno na sljedeće župe: Pregrada, Kostel, Desinić i Konoba, a desetina se ubirala po župama na sljedeći način: dva povjerenika bi zajedno s predstavnikom kostelskog vlastelinstva došla do svake župne crkve gdje bi dostavili popis, tj. redosljed kojim će se obavljati ubiranje desetine. Kaptolski povjerenici sastavljali su popis podmirenih desetina u dva primjerka, tako da je kostelski kaštelan dobio popis onih koji nisu podmirili desetinu te ju je bio obvezan utjerati: isto, str. 14-15 i 17.

¹⁹⁷ Isto, str. 17.

¹⁹⁸ Jurković, *The Fate of the Croatian Noble Families...*, str. 86-87.

¹⁹⁹ Klaić, *Acta Keglevichiana*, str. XLVII.

²⁰⁰ Josip Adamček, *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine 15. do kraja 17. stoljeća* (dalje: Adamček, *Agrarni odnosi*), Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1980., str. 234.

svoje žene Barbare te djece Ane i Jurja. Prenio je dakle već 1525. ta posjedovna prava i na svoju djecu te su se zbog toga svađe i nastavile. No, ovdje se krije i jedan zanimljiv podatak – Petar je u to vrijeme imao već dvoje djece.²⁰¹

3.3.6. Bijela Stijena, Novigrad i Lobar

Povrh Krapine i Kostela, Petar se od prosinca 1524. do srpnja 1526. trudio steći još posjeda u tadašnjoj Slavoniji. Tako se borio da dobije u svoje ruke grad Bijelu Stijenu (*Feyerkew*) u Križevačkoj, grad Novigrad ili Blinje (*Wywar, Blynya*) s pripadajućim vlastelinstvom Totuševinom (*Tothwsewyna*) u Zagrebačkoj te vlastelinstvo i grad Lobar²⁰² u Varaždinskoj županiji. Ti su gradovi do 1524. pripadali plemiću Ivanu Banfiju Donjolendavskom (*Banffy de Alsolyndwa*) kada je kralj odlučio da mu ih mora vratiti.²⁰³ Na budimskom sudu koji je održan u studenom 1524. parnica je riješena tako što su Ivan Banfi i njegova supruga Margareta Sekelj kralju morali temeljem ošasnog prava vratiti navedena tri grada sa svime što im pripada, a zauzvrat im je kralj trebao platiti odštetu u iznosu od 4.228 florena. Kako kralj tada nije imao potreban iznos, pozajmio je novce od svoga komornika i dvorjanina Petra Keglevića i prepustio mu te posjede na uživanje dok mu se ne isplati novac koji je posudio. Tom prilikom izdao je Ludovik 30. studenog 1524. u Budimu nekoliko isprava. U jednoj ispravi poziva on čazmanski kaptol da odabere svog izaslanika koji će biti nazočan i koji će vidjeti gdje i kada će Petar Keglević isplatiti Banfijima novce za ta tri grada. Preko druge javlja Kegleviću da napisane isprave ustupi Ivanu Banfiju kao po kralju vlastoručno potpisane potvrđnice čim mu on gradove preda u ruke.²⁰⁴ Povrh toga, kralj je Kegleviću

²⁰¹ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 86-89. Ako u vrijeme kupovine Krapine i Kostela Petrova supruga Barbara nije bila trudna, do sredine je srpnja 1525. proteklo manje od 19 mjeseci, što je ipak prekratko vrijeme da se iznesu dvije uredne trudnoće, pa bi se moglo doći do zaključka su im djeca Ana i Juraj bili blizancima.

²⁰² Lobar se prvi puta u ispravama spominje 1259. kao utvrđeni grad ili *castrum*: Klaić, "Krapinski gradovi...", str. 6.

²⁰³ Navedene gradove nekada je držao despot Vuk Grgurović sa ženom Barbarom, kćerkom kneza Žigmunda Frankapana. Nakon što je Vuk umro, gradovi su ostali u vlasništvu njegove žene Barbare koja se ponovno udala i to za Franju Berislavića od Grabarja, koji je potom bio srpski despot. No, Barbara je preminula oko 1505., a Berislavić se potom oženio Margaretom Sekelj od Ormuža. Margareta je postala udovicom 1518., a zatim se 1519. udala za Ivana Banfija, gospodara Lendave i Virovitice. Tako su gradovi Bijela Stijena, Novigrad ili Blinje i Lobar došli u ruke Ivana Banfija; Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 81.

²⁰⁴ Mesić, "Gradja mojih razprava...", str. 221; Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 78-80.

u to vrijeme izdao ispravu u kojoj mu dopušta da, kao i u Bužimu,²⁰⁵ kroz dvadeset i pet godina smije iskopavati rude na posjedima gradova Krapine, Kostela i Lobora. Pored toga mu je odobrio i da rude tali te obrađuje kovinu s obvezom da kraljevskoj komori plaća propisanu daću. Keglević je već 1525. sklopio ugovor s profesionalnim rudarima radi kopanja ruda u Bužimu, a sklopio je ugovor i s kovničarom što znači da je u to vrijeme imao namjeru kovati vlastiti novac.²⁰⁶

No, isplata novca i predaja spomenutih gradova oteгла se nekoliko mjeseci jer Petar u tom trenutku nije imao potreban iznos u gotovini te je 18. prosinca 1524. morao pred požeškim kaptolom od Matije Horvata Marinića (*Horvath Marynyth*) i njegove supruge Eufrozine posuditi 1.000 florena, a zauzvrat je Matiji založio polovicu gradova Bijele Stijene i Novigrada.²⁰⁷ Kada su se nakon toga, 29. siječnja 1525., sastali Ivan Banfi i Petar Keglević u pavlinskom samostanu svete Ane kod Dobre kuće u Križevačkoj županiji kako bi se obavila isplata novca, Keglević nije donio novce. Sastali su se ponovno 2. travnja i žestoko se posvađali jer je Ivan prigovarao zbog težine i kakvoće zlatnika koje mu je Petar donio. Naposljetku je kralj 27. srpnja morao poslati iz Budima službeni kalup u kojemu bi se svaki floren pojedinačno mjerio te je preko čazmanskog kaptola 22. kolovoza pozvao Ivana Banfija da 4. rujna dođe u samostan svete Ane kod Dobre Kuće kako bi ondje podigao novac. Uz to, kralj je naredio Banfiju da u roku od pet dana nakon primitka novca (na blagdan Male Gospe) preda Kegleviću u nazočnosti dvojice čazmanskih kanonika Novigrad, pet dana nakon Male Gospe da preda Bijelu Stijenu, a deseti dan grad Lobar.²⁰⁸ Unatoč svim tim vrlo preciznim kraljevim uputama i naredbama, Keglević je tek 1526. uveden u posjed Novigrada/Blinje²⁰⁹ i Bijele Stijene.²¹⁰

²⁰⁵ Kraljevo dopuštenje za vađenje ruda (zlata, srebra, bakra, željeza, olova i kositra) i njihovu obradu na području Bužima dobio je Petar 1523.; Klaić, "Krapinski gradovi...", str. 15; isti, *Povijest Hrvata, knjiga peta* (dalje: Klaić, *Povijest Hrvata V*), Zagreb: Matica hrvatska, 1973., str. 66.

²⁰⁶ Na ist. mj. Zanimljivo je što se u navedenoj ispravi prvi puta spominju rudokopi u Zagorju.

²⁰⁷ Mesić, "Gradja mojih razprava...", str. 221; Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 81-82.

²⁰⁸ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 78-80.

²⁰⁹ Prilikom Keglevićeva uvođenja u posjed Blinje i Bijele Stijene 1526. spominje se blinjska utvrda, odnosno kastrum. Međutim, tom prilikom spominje se i Nova Blinja kao *castrum Blynnyewywar*, a pod njim je već postojao grad Blinja (*civitas Blynnyewywar*). Uz njih se pak kao jedan od posjeda spominje i *possessio Blynnya*. Ne može se sa sigurnošću utvrditi je li

Glede pak Lobora, kralj je 9. srpnja 1525. Petru “za njegove zasluge i žrtve” darovao (*donaverimus et contulerimus*) taj grad sa svime što mu pripada. O ovom darivanju izvijestio je kralj Ludovik Ivanovce, redovnike vitezove, u Stolnom Biogradu te im naredio da iz svog samostana pošalju jednoga od njih koji će zajedno s kraljevim čovjekom Keglevića uvesti u posjed grada.²¹¹ U toj je darovnici Ludovik potanko opisao Petrove zasluge i žrtve. Najprije ističe, kako je dok je Beograd bio pod osmanskom opsadom srčano i često o svom trošku branio grad Jajce i okolna mjesta te ih hrabro i vjerno sačuvao za kralja i Svetu krunu. Dalje spominje kako je nedugo zatim stradao kada su se osmanski zarobljenici u Bužimu uspjeli osloboditi, zauzeti taj grad i potom nesmetano otići u Bosnu te kako je zbog toga u ime otkupnine tih zarobljenika izgubio preko 20.000 florena. Kralj spominje i da mu je Petar darovao 3.000 florena od svoje zarade. Dakle, kralj daruje Petru grad Lobor u ime svih njegovih zasluga i vjerne službe u prošlosti te za sve koje će se ubuduće dogoditi.²¹² Jedanaest dana kasnije (22. srpnja) kralj je Petru poslao potvrđnicu da mu je ovaj za njegove prijeke potrebe posudio novih 2.200 florena, a zauzvrat mu obećava da će ga pri uživanju ona tri grada (Bijela Stijena, Novigrad, Lobor) štiti od svih tužilaca i napasnika sve dok mu ne vrati posuđenu svotu.²¹³ Stolnobiogradske su Ivanovci tek 8. studenog kralju javili da su Petra Keglevića uspješno uveli u posjed grada Lobora i njegovih sela, a tom događaju su nazočili brojni susjedi.²¹⁴

riječ o novoj utvrdi i starom gradu, ili je to drugi grad, nastao podno Tuteuševe utvrde: Novak, *Gorski arhiđakonat Zagrebačke biskupije...*, str. 164.

²¹⁰ Prethodno je pismom podsjetio kralja da mu nije podmirio dug od prijašnjih posudbi. Naime, bivši kraljevski rizničar Aleksije Thurzo bio je dužan Petru 1.300 florena, a drugi bivši kraljevski rizničar i egerski biskup Pavao Varda bio je dužan 800 florena što znači da je ukupan iznos duga bio 2.100 florena. Kako mu kralj nije mogao vratiti dug, on je 3. svibnja 1526. izdao povelju u kojoj mu je jamčio da će ga svim silama braniti od napasnika na područjima Bijele Stijene i Novigrada sve dok mu ne podmiri dugove. Tako je kralj 5. svibnja ponovo pisao Ivanovcima u stolnobiogradskom samostanu da Petra uvedu i u posjede navedenih gradova što su oni i učinili te su ga 7. lipnja o tome izvijestili; Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 90-91.

²¹¹ Kraljev čovjek je tom prilikom trebao biti jedan od trojice Dudića Cetinskih (*Janko aut Thomas vel Joannes Dwdyth de Czethyna*); Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 85. Na koncu je to bio Janko; isto, str. 91.

²¹² Kao što je ranije navedeno, grad Lobor bio je u vlasništvu Franje Berislavića, ali nakon njegove smrti Lobor je ušao u kraljev fisk: isto, str. 84-85.

²¹³ Isto, str. 90.

²¹⁴ Susjedi koji su prisustvovali Petrovu uvođenju u grad Lobor i okolna sela su bili: Ladislav Bradač od Ladomerca, Ladislav Pekri, Stjepan Bužanić od Ratkovca, Ivan Baltazar Bedeković od Komora i Ivan, Stjepan i Juraj Ambrikić od Zlatara: isto, str. 91.

Iako je novčanim transakcijama i prebijanjima dugova Petar Keglević osigurao svojoj obitelji velike posjede u čak četiri županije tadašnje Slavonije i na taj način nadoknadio ono što su mu Osmanlije oteli u Hrvatskoj, i on je upao u probleme zbog takvih vezanih transakcija. Ipak, nevolje oko raspoložbe spomenutim posjedima (osobito Kostelom i Krapinom) nisu bile uzrokom samo trzavica s plemenitim suvlasničkim obiteljima tih posjeda, već su bile i povodom da s drugim plemićkim obiteljima razvije prijateljske, a kasnije i rodbinske odnose. Naime, riječ je o plemenitoj obitelji Drašković,²¹⁵ tj. o Bartolu Draškoviću.²¹⁶ Bartol je bio pouzdanik bana Ivana Karlovića i nadao se, s obzirom na to da su mu Osmanlije zauzele većinu njegovih domicilnih obiteljskih posjeda u tadašnjoj Kninskoj županiji, da će mu Karlović omogućiti stjecanje novih posjeda u ostatku Hrvatske i Slavonije.²¹⁷ Međutim, nakon što je Karlović umro (1531.), Draškovići su se, poput mnogih drugih obitelji koji su činili Karlovićeve pratnju (službenici, familijari i ostali), našli u nezavidnoj poziciji te su bili prisiljeni na primjenjivanje nekih drugih strategija za opstanak. Bartol se u novonastalim okolnostima, bez zaštitnika, sredstava za život i smještaja za obitelj morao osloniti na pomoć obitelji svoje žene Ane, odnosno njezina brata Jurja Utišenića (Utješenića)²¹⁸ te obitelji svoje sestre Helene i njezina muža Leonarda Krpačića, koji je bio predijalac Petra Keglevića. Stoga je posredovanjem Krpačića privremeni smještaj i sigurnost Bartolovoj obitelji osigurao Keglević na svojim posjedima u Kostelu, Krapini i Loboru. Dakle, Bartol Drašković je sredinom 1530-ih doselio u novi zavičaj zahvaljujući Kegleviću koji mu je ponudio privremeno utočište i zbog toga ne čudi to što se Petar naziva zaštitnikom obitelji Drašković.²¹⁹ Nije na odmet reći kako se za

²¹⁵ Ukratko o njima; "Drašković", u: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje* (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=16185>), pristupljeno: 15. kolovoza 2022. O njima detaljnije u: Marina Bregovac Pisk, *Obitelj Drašković kao naručitelji i kupci umjetnina (na primjeru dvora Trakošćan)*, doktorski rad, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2012.; Iva Mandušić, *Povijest obitelji Drašković u 16. i prvoj polovici 17. stoljeća* (dalje: Mandušić, *Povijest obitelji Drašković*), doktorski rad, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2020.

²¹⁶ Ukratko o njemu; Jurković, *The Fate of the Croatian Noble Families...*, str. 119-127.

²¹⁷ Karlović je to inače činio za svoje pouzdanike pa je nerijetko tražio od kralja Ferdinanda da pomogne njegovim ljudima; Mandušić, *Povijest obitelji Drašković...*, str. 14-15.

²¹⁸ Ukratko o njemu; "Utješenić, Juraj", u: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje* (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=63506>), pristupljeno: 15. kolovoza 2022.

²¹⁹ Mandušić, *Povijest obitelji Drašković...*, str. 15.

Petra Keglevića govori da je bio “jedan od najmoćnijih ljudi u tadašnjem Hrvatsko-Slavonskom Kraljevstvu”.²²⁰ Nadalje, što se Draškovića tiče, čini se kako su oni i kasnije rado svraćali na Petrove posjede u Hrvatskom zagorju.²²¹

Naime, nakon što je Bartol 1538. umro, brigu o njegovim sinovima Jurju, Ivanu, Gašparu i kćeri Barbari preuzeo je njihov ujak Juraj Utišenić, tada velikovaradinski biskup.²²² Međutim, 1550. Gašpar je boravio na jednom od Keglevićevih posjeda (Kostelu ili Krapini) i tom prilikom ga je brat Juraj pozvao da dođe k njemu u Padovu kako bi naučio talijanski jezik. Kegleviće i Draškoviće dakle nisu povezivali samo prijateljski odnosi, već su se oni u drugoj generaciji i svojtanski povezali jer je sestra supruge Ivana II. Draškovića, Katarina Istvánffy, bila udana za Petrova sina Jurja. Istovremeno su bili i susjedi jer su nasljedstvom imovine Nikole Istvánffyja dijelili viničko vlastelinstvo. Unatoč prijateljskim i svojtanskim vezama, uspjeli su se posvađati – zbog posjeda. Naime, Keglevići i Draškovići te Sekelji kasnije su se desetljećima sukobljavali oko posjeda Đurđevca, Kostela i Krapine. Ti su sporovi završeni pomirbom Draškovića i Keglevića tek 1647., kojom je Krapina najvećim dijelom postala vlasništvom obitelji Keglević, ali o svemu navedenom bit će kasnije detaljnije rečeno.²²³

3.4. Okretanje Petra prema Habsburgovcima

Nevolja koja je uslijedila nije pogodila samo Kegleviće, već i čitavo Kraljevstvo – građanski rat između pristaša Ivana Zapolje i Ferdinanda Habsburškog (1527. – 1538.). Tom prilikom svaki je plemić morao odlučiti hoće li biti na strani jednoga ili drugog kandidata za ugarsko-hrvatsko prijestolje. U takvoj se poziciji našao i Petar Keglević. On se dugo premišljao na čijoj će biti strani ponajviše zbog posjeda u Slavoniji koje, s jedne svojim izborom nije želio ugroziti, a s druge je strane bio svjestan da bi ih baš neodlučnošću mogao ugroziti. Naime, 25. i 26. studenog 1526. Keglevićev familijar Joža Balog (*familiaris Josa Balogh*) boravio je u Stolnom Biogradu i ondje je prosvjedovao na oba mjesta javne vjere (*loca credibilia*) – pred kanonicima kaptola te ivanovcima u njihovu samostanu sv. kralja Stjepana

²²⁰ Mujadžević – Katušić, “Keglević, Petar”.

²²¹ Mandušić, *Povijest obitelji Drašković...*, str. 15.

²²² Ukratko o njima; Jurković, *The Fate of the Croatian Noble Families...*, str. 127-132.

²²³ Mandušić, *Povijest obitelji Drašković...*, str. 26, 89, 161 i 170.

protiv Ludovika Pekrija od Rasinje (*Pewkry de Rezennye*) i Ivana Horvata od Sedlaka (*Horwath de Zedlak*) koji su radili na tome da im Ivan Zapolja podijeli Petrov nedavno stečeni grad Lopor.²²⁴

Dakle, briga za vlastite posjede vjerojatno je uzrokovala Petrovo izbjegavanje i izostanak u radu izbornih sabora u Cetinu i Dubravi. Stoga mu je početkom 1527. kraljica Marija, udovica kralja Ludovika, poslala pismo u kojemu ga moli da podrži njezina brata Ferdinanda te mu jamči da će mu, ako bi tko od pristaša Ivana Zapolje ugrozio ili opljačkao njegove posjede, to njezin brat Ferdinand nadoknaditi ili mu dodijeliti druge posjede.²²⁵ Uskoro je nakon toga Petar odlučno stao uz Ferdinanda pridruživši se sa svojim banderijem Ferdinandovim vojskovođama koji su se u njegovo ime borili protiv pristaša Ivana Zapolje u Slavoniji. Naime, premda je stanje u prvoj trećini 1527. u Ugarskoj, Slavoniji i Hrvatskoj bilo nepovoljno po Ferdinanda, Ivan je želio s njim sklopiti primirje. To primirje je Habsburgovac potvrdio 26. ožujka, a Zapolja 14. travnja s dogovorom da će se 1. lipnja sastati opunomoćenci obje stranaka u Olomucu (češ. Olomouc, njem. Olmütz) i ondje petnaest dana pregovarati kako bi sklopili nagodbu.²²⁶ Ferdinand je, međutim, 21. travnja 1527. iz Olomuca pisao Kegleviću kako glasine o tome da je sklopio ugovor s Ivanom Zapoljem nisu istinite, a nedugo zatim mu je poslao i pismo iz Bratislave (15. svibnja) i u njemu hvali Petrovu vjernost.²²⁷ Održali su se potom i pregovori u Olomucu, a oni su išli Ferdinandu u korist jer se on svo to vrijeme pripremao za nastavak borbe dok se Ivan nadao primirju. Ferdinand je pokušavao steći što više pristaša, napose u Slavoniji, gdje nije imao podršku pa su mu hrvatski staleži preporučili Petra Keglevića, što je ovaj i prihvatio. Tako je Keglević postao uporištem Ferdinandove politike u Slavoniji.²²⁸

No Zapoljini pristaše, na čelu kojih je bio knez Krsto Frankapan, odmah su reagirali i prvih je dana mjeseca rujna okupljena vojska u Đurđevcu. Frankapan je navodno skupio deset tisuća seljaka i tri tisuće plemića, tj. konjanika. U to vrijeme, okupljala se i Ferdinandova vojska, a među

²²⁴ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 97-98.

²²⁵ Isto, str. 99.

²²⁶ Klaić, *Povijest Hrvata V*, str. 95-96.

²²⁷ Ferdo Šišić, *Acta comitialia Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae – Hrvatski saborski spisi*, 1. svezak (dalje: Šišić, *Hrvatski saborski spisi* 1), Zagreb: JAZU, 1912., str. 96 i 103.

²²⁸ Klaić, *Povijest Hrvata V*, str. 96.

prisutnima bio je i Petar Keglević.²²⁹ Frankapan i njegova vojska utaborili su se kod Križevaca očekujući Ferdinandove pristaše, ali javljeno im je da su se povukli kada su čuli da je Krsto spreman za napad te su prešli most preko Drave i sklonili se u Ormužu, gradu Luke Sekelja. Ostavši bez njihove zaštite, poslanici Varaždina predali su 24. rujna 1527. Krsti Frankapanu gradske ključeve pod uvjetom da njegova vojska ne ulazi u grad. No, Krsto nije odustajao od toga da osvoji grad koji je prethodno odabrao Ferdinandovu stranu te je krenuo s opsadom u kojoj je smrtno ranjen (27. rujna).²³⁰ Nakon te se vijesti, dva dana kasnije sastao sabor u Budimu sastavljen mahom od Ferdinandovih pristaša. Priznat je za kralja, najprije 6. listopada u zboru velikaša, a dan nakon u skupštini plemićkih i zastupnika slobodnih kraljevskih gradova. Tom prilikom odlučeno je da će se 3. studenog u Stolnom Biogradu obaviti Ferdinandova krunidba.²³¹ No, prije toga sastao se sabor u Križevcima na kojemu je bio prisutan Keglević.²³² I zaista, 3. studenog obavljena je krunidba, a 5. studenog plemići su polagali kralju zakletvu, a među njima je bio i Keglević.²³³

Premda su Ferdinandovi protivnici činili sve kako bi novookrunjenom kralju osporili vlast, u prvoj se polovici 1528. po svoj Slavoniji priznavala vlast Ferdinandovih banova Franje Baćana (mađ. Batthyány) i Ivana Karlovića što svjedoče i odluke sabora u Križevcima (19. travnja) koje su provedene u djelo. Između ostalog, odabrani su “dobri ljudi” koji su okončali parnicu između Petra Keglevića i Ladislava Ratkaja (mađ. Rattkay) radi neke livade na granicama njihovih vlastelinstava Kostela i Velikoga Tabora.²³⁴ Presudu su potvrdili 18. lipnja u Selnici banovci i križevački župani Emerik Bradač od Ladomerca (*Bradach de Lodomercz*) i Ivan Svetački (*de Zempche*).²³⁵ U to vrijeme banovi su s kapetanima Petrom Keglevićem i Ivanom Kaštelanovićem (*Castellamphi*) gušili svaki otpor Zapoljinih ljudi u Slavoniji.

²²⁹ Plemić Ivan Zermegh u svom pismu navodi sljedeće: “Dok se knez time bavio, sabrala se i Ferdinandova stranka: vođa joj je bio ban Franjo Baćan, a uza nj ratovala su mnoga gospoda velikaši Kraljevina Hrvatske i Slavonije, kao Ivan Karlović, Petar Keglević, Zrinjski, Slunjski, Blagajski, i drugi odlični plemići. Uz to pridružile su se njemu i znatne pomoćne čete Nijemaca iz Štajerske, Koruške i Kranjske”: isto, str. 100.

²³⁰ Istoga dana Ivan Zapolja je doživio poraz od Nikole Salma kod Tokaja; isto, str. 101-102.

²³¹ Isto, str. 100-103.

²³² Šišić, *Hrvatski saborski spisi* 1, str. 134.

²³³ Klaić, *Povijest Hrvata* V, str. 103.

²³⁴ Šišić, *Hrvatski saborski spisi* 1, str. 150.

²³⁵ Klaić, *Povijest Hrvata* V, str. 108.

Ujesen 1529. Beču je zaprijetila opasnost od Osmanlija jer je Ivan Zapolja pozvao sultana Sulejmana u pomoć. Tako je Sulejman već 10. svibnja spomenute godine krenuo s vojskom na Ugarsku. Dana 17. srpnja bio je kod Beograda, 31. srpnja kod Vukovara, a 18. kolovoza kod Mohačkog polja gdje se sastao s Ivanom Zapoljem te su sa svojim vojskama krenuli na Budim i osvojili ga (8. rujna), a potom su krenuli prema Beču i ondje se utaborili 27. rujna. Sulejmanova i Zapoljina vojska brojila je oko 270 tisuća ljudi i tristo topova, a Ferdinandove vojske bilo je znatno manje, od šesnaest do osamnaest tisuća vojnika. Ferdinandovom su vojskom zapovijedali grof Nikola Salm s Vilimom Rogendorfom, zatim Ivan Kocijan (Katzianer), Leonardo Vels, Eiteleck Reischach te Nikola Thurn i Petar Keglević koji su došli iz Slavonije. Opsada Beča potrajala je do 14. listopada kada je Ferdinandova vojska suzbila Osmanlije. Ipak, nakon što su Thurn i Keglević napustili Slavoniju i pohitali u Beč, u Slavoniji je prevladala Zapoljina stranka na čelu sa zagrebačkim biskupom Šimunom Erdedskim (mađ. Erdődy). Građanski rat posebno je uzeo maha u Slavoniji krajem srpnja 1530., a napeto stanje potrajalo je do kraja rujna iste godine. Kralj Ferdinand je 31. srpnja pisao svojem pouzdaniku i sljedbeniku Petru Kegleviću s čvrstim obećanjem da će braniti svoje privrženike od zagrebačkog biskupa i njegovih ljudi, a pismo je završio sljedećim riječima: "Stoga tebi tvrdo zapovijedamo da našu vojsku, koju smo u našu Kraljevinu Slavoniju poslali i koju ćemo poslati, svakim načinom pomažeš i da se ne kratiš satirati i oštećivati one neprijatelje gdje ti se samo zgoda pruži".²³⁶

No, Keglević nije koristio isključivo silu kako bi nadjačao i porazio protivnike. Trudio se među njima pronaći plemiće spremne da pređu na Ferdinandovu stranu čime je istovremeno slabio Zapoljinu i jačao Ferdinandovu poziciju u Slavoniji. Pored toga, poput ostalih hrvatskih magnata, pa čak i bana Ivana Karlovića, bio je sklon pronaći rješenje kojim bi prestali sukobi u Slavoniji pa je zagovarao primirje i politički dijalog sviju uključenih u građanski rat. Tako je s Ivanom Kaštelanovićem posredovao u obračunu između Zapoljinog i Ferdinandovog pristaše. Naime, Zapoljin pristaša, Ivan Tahy (*Tahy, Thahy*), preteo je Ludoviku Pekriju njegovu

²³⁶ Isto, str. 115-122.

djedovinu, Petrovinu. Zbog toga su Keglević i Kaštelanović u drugoj polovici rujna pisali Tahiju da vrati Pekriju Petrovinu ponudivši mu “slogu i savez”. Tahim se javio iz Pakraca 29. rujna i rekao kako njemu nije stalo do Petrovine nego bi htio “imati bratinstvo gospodina Ludovika Pekrija”²³⁷ te da se raduje prijedlogu zaraćenim strankama o sklapanju “sloge i saveza” (*concordiam et unionem*), samo traži da se u taj savez prime i njegovi prijatelji, biskup Šimun i Petar Erdedski. Stoga je Tahim predložio neka svaka stranka izabere tri do četiri opunomoćena zastupnika koji će sklopiti mir i savez (*pax vera et unio*). Dana 8. listopada 1530. sastali su se Šimun i Petar Erdedski te Ivan Tahim s jedne, i Ludovik Pekri, Petar Keglević te Ivan Kaštelanović s druge strane i sklopili su primirje koje je trebalo potrajati do blagdana Tri kralja (6. siječnja) 1531. godine.²³⁸ Štoviše, 19. ožujka 1531. u Ugarskoj se samoinicijativno održao sabor na kojem su sudjelovali staleži iz obje krunovine, Ugarske i Hrvatske, kamo je i Petar Keglević poslao svog zastupnika. Dva dana kasnije je izdan proglas kojim se pozivalo na zajednički sabor koji se trebao održati 18. svibnja u Vesprimu (mađ. Veszprém, njem. Weiβbrunn). No, s obzirom na to da se sabor održao bez dozvole obojice kraljeva suparnika, a pod istim uvjetima se trebao održati i u Vesprimu, Ferdinand je 27. travnja iz Praga poslao pisma mnogim velikašima, a među njima i Kegleviću, u kojima im zabranjuje odlazak

²³⁷ Tahim u pismu od 29. rujna piše ovako: “List vaš razumismo, u kojem nas opominjete da Ludoviku i Nikoli Pekriju povratimo Petrovinu. Nama do toga grada nije mnogo stalo; mi bi radije htjeli imati bratinstvo gospodina Ludovika Pekrija”, a uz to, dodaje: “Čuli smo da ste vi spalili čazmanski kaptol: nama se to čini manje dobrim, jer će od toga biti štete ovoj čitavoj kraljevini i našim potomcima”: isto, str. 123.

²³⁸ Prilikom sklapanja primirja između zaraćenih strana izdana je 8. listopada isprava u kojoj, nakon navođenja prisutne gospode i plemića, piše sljedeće: “Mi (...) dajemo na znanje kako smo u subotu odmah nakon blagdana blaženog Franje ispovjednika stojeći jedni protiv drugih u logorima (*in castris nostris*) blizu Dišnika i Novog Dvora – promotrivši i uzevši u obzir prolijevanje kršćanske krvi, kao i međusobno bratsko ubijanje (...) – posredovanjem stanovitih dobrih ljudi, izabranih od nas iz sredine naše, utanači ovaj sporazum mira i sloge. Prvo da se sva imanja kao i sva posjedovna prava sve gospode i plemića (...) imaju prijašnjim vlasnicima (...) vratiti. Nadalje da se kaštel literata Jurja od Kapele, kao i sva imanja Čazmanskoga kaptola za tri dana otpuste i povrate... Kanonici crkve zagrebačke, koji pristaju uz oba kralja, neka jednako primaju prihode crkve i imanja svojih, i svaki neka se zadovolji svojim zakonitim dijelom. Svikoliki žitelji Kraljevine Slavonije kojega god staleža i zanimanja mogu slobodno i mirno ovamo i onamo prolaziti i trgovati tako da nitko drugoga ne smeta (...). Slobodna općina na Gradecu brdu i grad Zagreb neka kroz vrijeme ovoga primirja našega i utanačenja budu slobodni i mirni, (...). Nadaje ova naša pogodba i sporazum neka traje i vrijedi do blagdana Triju Kralja (6. siječnja) što će doći (1531.)”: isto, str. 123-124.

u Vesprim.²³⁹ Zapolja je također svojim pristašama zabranio odlazak na taj sabor tako da se u Vesprimu gotovo nitko nije pojavio, pa tako niti Keglević.²⁴⁰

Ferdinand se odužio Petru tako da ga je 1530. ili početkom 1531. imenovao velikim županom Varaždinske županije, a 1533., nakon odstupanja bana Franje Baćana, kralj mu je povjerio dužnost komesara ili namjesnika Hrvatskog Kraljevstva (*regnum Croatiae et Slavoniae commissarius; regnum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae locumtenens*) dok se ne izaberu i potvrde novi banovi. Tek je 1537. Petar s Tomom Nadaždijem (Nádasdy)²⁴¹ kraljevom odlukom i potvrdom postao hrvatskim i slavonskim banom, a nakon što se Toma odrekao te službe, kralj je Petra 12. siječnja 1539. imenovao jedinim banom Hrvatskog Kraljevstva te je Petar ostao na toj dužnosti do 1542. O razdoblju kada je Petar bio hrvatsko-slavonski ban bit će više riječi kasnije. Bitno je još spomenuti kako je Petar od kralja Ferdinanda dobio i neke sinekure.

3.4.1. Nagrada – cistercitska opatija u Topuskom

Godine 1533. postao je Petar upraviteljem glasovite cistercitske opatije u Topuskom koja je u ranijim stoljećima imala goleme posjede.²⁴² No, u vrijeme Petrovog preuzimanja opatije, dijelovi tog crkvenog vlastelinstva su već bili u privatnim rukama, a oni koji su preostali trpjeli su demografsko i gospodarsko pustošenje zbog učestalih osmanskih nasrtaja. Unatoč tomu, nad novom akvizicijom je Petar nastojao ostvariti punu kontrolu, osobito glede prikupljanja poreznih davanja, pa se obratio kralju Ferdinandu da na čelno mjesto imenuje jednoga od njegovih sinova. Namjera mu je bila da na duže vrijeme njegova obitelj raspolaže opatijskim prihodima i, zaista, kralj je 29. siječnja 1534. prilikom svojega i Petrova boravka u Pragu postavio Petrovog sina Franju za opata te opatije.²⁴³ S obzirom na to da je tada Franjo još bio

²³⁹ Kralj Ferdinand je u spomenutom pismu zaprijetio svojom nemilošću i kaznama (*indignacione nostra grauissima et pena pro orbito nostro*) ako bi se tko od velikaša odazvao na sabor u Vesprimu; isto, str. 129.

²⁴⁰ Isto, 123-129.

²⁴¹ Ukratko o njemu: "Tamás Nádasdy", u: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje* (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=42725>), pristupljeno: 25. kolovoza 2022.

²⁴² Andrej Janeš, "Nova istraživanja opatije Blažene Djevice Marije u Topuskom i njezini posjedi", *Portal: Godišnjak Hrvatskog restauratorskog zavoda*, vol. 9 (2018.), str. 15-29.

²⁴³ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. XLVIII-XLIX.

maloljetan,²⁴⁴ kralj je Petra imenovao njegovim zaštitnikom i upraviteljem posjeda topuske opatije.

Prije nego što se nastavi govoriti o uvjetima pod kojima je Petar stekao topusku opatiju navest će se što je Keglević još stekao u tom razdoblju. Naime, kralj Ferdinand je 2. veljače 1538., tada već banu Petru Kegleviću darovao sva imanja plemića Nikole Pučića (*Pwchych*) od Rakovca koji je preminuo bez muškog nasljednika. Time je Petar stekao i posjede oko Vrbovca i Rakovca. No, zbog tih posjeda došao je u sukob s egerskim biskupom Franjom rodnom iz Iloka (*Wylaky*) i njegovim nećacima. Bio je problem u tome što je i njima kralj poklonio ta imanja. Nagodbom su 7. siječnja 1539. Petar i njegovi sinovi dobili sva dotična imanja, s time da je Petar morao Franjinim nećacima isplatiti 600 ugarskih zlatnih florena u gotovini u roku od mjesec dana.²⁴⁵ Međutim, kako je kraljevska blagajna Petru bila dužna oko 20.000 florena tako je kralj Petru poslao pismo iz Beča (28. veljače 1538.) u kojem mu je obećao nove posjede i imanja čim koje ostane bez vlasnika.²⁴⁶ Ono što je uslijedilo nakon toga uvelike je promijenilo Petrovu sudbinu, ali će najprije biti nešto više rečeno o Petrovoj upravi nad topuskom opatijom, a zatim i o njegovoj političkoj karijeri u vrijeme kada je bio postavljen za hrvatsko-slavonskog bana.

Kao što je ranije navedeno, Petar je 1533. postao upraviteljem topuske opatije, a uz to je početkom 1534. na upravljanje dobio gradove Bihać i Ripač pod sljedećim uvjetima: prvo, Petar je, ako bi to kralj zahtijevao, opatiju s gradovima Bihaćem i Ripčom morao vratiti bez otezanja ili ispričavanja pa niti u ime novonastalih dugova. Nadalje, obvezao se da će uzdržavati određeni broj redovnika u topuskom samostanu te da će senjskom biskupu Franji Jožefiću plaćati godišnje 200 forinti. Uz to, Keglević je obećao da će od dohodaka topuske opatije tri godine uzdržavati Bihać i Ripač. Dakle, obvezao se kao kapetan braniti spomenuta područja i morao je obećati da će biti u

²⁴⁴ Franjo je bio treći sin Petra Keglevića i u vrijeme kada ga je kralj imenovao opatom u Topuskom vjerojatno je imao oko osam godina; Ivan Kukuljević Sakcinski, "Opatija b. d. Marije u Topuskom" (dalje: Kukuljević Sakcinski, "Opatija b. d. Marije..."), *Književnik*, br. 1 (1864.), str. 89.

²⁴⁵ Emilij Laszowski, *Monumenta Habsburgica Regni Croatiae Dalmatiae et Slavoniae (1531-1540.)*, vol. 2 (dalje: Laszowski, *Monumenta Habsburgica 2*), Zagreb: JAZU, 1916., str. 417. U toj su listini navedeni svi Petrovi sinovi: Juraj, Ivan, Gašpar, Franjo, Matija, Nikola, Petar (Mlađi) i Šimun.

²⁴⁶ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. L.

dobrim odnosima s kranjskim kapetanima.²⁴⁷ Tih se obveza Keglević pridržavao, međutim, samo u početku.²⁴⁸

Čim se vratio iz Praga, Petar je počeo napadati vlastelinstva svojih susjeda. Tako je 1534. porušio u glinskom lugu sva granična znamenja zagrebačkog kaptola. Na to su Stjepan Gilethfy i zagrebački kanonik Ambroz Madaras podigli optužnicu nakon koje je Keglević proglašen krivim. Kukuljević za njega kaže da je bio nezasitan u želji da stekne što više posjeda za sebe i svoju djecu²⁴⁹ pa ga nije čudilo što je Petar iste godine silom uzeo pod svoju vlast gradove Sused, Želin i Stubicu.²⁵⁰ Nakon Keglevićeve afere u Međimurju (1546.), o kojoj će se kasnije nešto više reći, opatijom su neko vrijeme zajednički upravljali njegovi sinovi. Kakogod, Petar je osobno upravljao opatijom dvadeset godina nakon čega mu je između 1553. i 1554. kralj strogo zapovijedao da se njegov sin Franjo mora zarediti te da mu Petar nakon ređenja mora predati topusku opatiju. Tako je i bilo.²⁵¹ U historiografiji se uvriježilo mišljenje da je Petar neopravdano vršio nasilja nad svojim susjedima i zagrebačkim kaptolom te da je Franjo²⁵² slijedio očev primjer. Petar se u

²⁴⁷ Laszowski, *Monumenta Habsburgica* 2, str. 509.

²⁴⁸ Kukuljević Sakcinski, "Opatija b. d. Marije...", str. 88; Josip Adamček, "Nemiri na posjedima topuske opatije sredinom XVI. stoljeća" (dalje: Adamček, "Nemiri na posjedima topuske opatije..."), *Historijski zbornik*, vol. 21-22 (1968. – 1969.), str. 285.

²⁴⁹ Kukuljević o Kegleviću piše sljedeće: "S dohodci ove opatije umnoži silno svoje bogatstvo, a s najvišom častju zemaljskom uzoholi se na toliko, da je pred silovitim otimanjem njegovim malo tko u zemlji siguran bio. Nezasadovoljan time, što ga je kralj za junačtva i zasluge njegove nagradio nekimi znamenitim imanjima, nastojaše na svakojake načine dobiti još većih imanja za se i za svoju djecu, imajući osam sinova i dvie kćeri."; Kukuljević Sakcinski, "Opatija b. d. Marije...", str. 89.

²⁵⁰ Isto, str. 88-89.

²⁵¹ Adamček, "Nemiri na posjedima topuske opatije...", str. 285.

²⁵² O Franji Kegleviću Adamček piše sljedeće: "Premda osmogodišnji Franjo nije imao potrebne crkvene činove (a ni kasnije ih nije htio primiti), on je preko dvadeset godina obavljao dužnost opata. (...) Opat Franjo provodio je i kao mladić potpuno svjetovni život. Bio je puno više pustolovni vođa naoružane bande vlastelinskih slugu i strastveni lovac, nego čovjek koga su 1534. predstavili kao 'po prirodi naklonjena (...) samostanskom životu'. Dok je jurio za lijepim kmeticama, na oltarima nekoć slavne opatije spavali su njegovi lovački psi": isto, str. 285. Kukuljević Sakcinski detaljnije o Franjinim nedjelima navodi ovako: "Nu i Franjo imao je jur g.1556., poradi različitih nasilja i otimanja velike razpre s kaptolom zagrebačkim. Medju ostalim podigne kaptol proti njemu pravdu s toga, što je drugi dan poslije sv. Mate (22. rujna g. 1555.) zajedno sa svojim slobodnjakom iz Rovižnja, Pavlom Kirinovicim, njeke djevojku Jagicu, kćer kaptolskoga kmeta, na polju izpod grada Sokola, kad je žito svoga oca žniela, oteti hteo, a u otimanju ne samo nju na desnu ruku, nego i ljude što su joj na pomoć priskočili i spasili ju, ljuto ranio. Isto tako napao je njekom prilikom svoje kmetove, što su od straha pred njim pobjegli bili, kod sela Okička gorica, te je svojom rukom jednomu razciepao glavu, a druge debelo iztuako te izranio". Radi počinjenih zločina bio je Franjo 1555. pozvan pred tadašnjeg bana Nikola Zrinskog, a 1557. ostrogonski nadbiskup pozvao ga je pred crkveni zbor, ali ondje se nije usudio otići te je poslao svoje zastupnike; Kukuljević Sakcinski, "Opatija b. d. Marije...", str. 90.

jednom Franjinom pismu iz 1557. spominje kao pokojni, a nedugo zatim umro je i Franjo, vjerojatno iste godine, pa je topuska opatija tada opet došla u kraljeve ruke. No, Keglevićevi su sinovi, Matija, Petar i Šimun, nakon bratovljeve smrti i naloga da se opatija preda kraljevim povjerenicima iz nje odnijeli hranu, oružje i sve vrijednije stvari u svoj Kostel pod izlikom da imaju na to pravo s obzirom na to da su njihov otac i brat bili vlasnicima topuske opatije. No, opatiju su, po kraljevom nalogu od 19. lipnja 1558., morali predati kraljevskom komesaru i izaslaniku zagrebačkog kaptola. Tako su i učinili.²⁵³ Međutim, u vrijeme kada su Keglevići upravljali opatijom u Topuskom, točnije od 1549. do 1555., dogodile su se bune i nemiri, a o tome će više biti riječ u nastavku.

3.4.2. Nemiri na topuskom vlastelinstvu (1549. – 1555.)

U 16. stoljeću su u Hrvatskoj nastali vrlo povoljni uvjeti za prodaju poljoprivrednih proizvoda jer se carska vojska na granici snabdijevala uglavnom iz mjesnih izvora. Mogućnost velike zarade shvatili su i feudalci pa su se zainteresirali za prodaju svojih proizvoda vojsci što je dovelo do pritiska na naturalne daće. Na topuskom vlastelinstvu situacija je bila još delikatnija jer se posjed topuske opatije tijekom 15. i 16. stoljeća neprekidno smanjivao,²⁵⁴ a s time se i Keglevićima smanjivao izvor prihoda. Zbog toga je Petar morao povećati svoje prihode od naturalne rente, ali i prihode općenito. Njegova nastojanja da poveća naturalne prihode koncentrirala su se upravo u pritisku na desetinu. Pritisak je bio vidljiv na dva područja: 1. u vraćanju desetine iz novčanog u naturalni oblik. Naime, desetina je u novcu bila tijekom 15. st. ugovorena prema nešto umanjenoj onodobnoj tržišnoj vrijednosti prirodina. Kako je cijena tih prirodina na ratom ugroženima područjima enormno porasla kao rezultat ratne privrede i profiterstva, feudalcima nije više bilo u interesu pobirati fiksne novčane desetine uglavljene na starim cijenama prirodina, već

²⁵³ Isto, str. 88-91.

²⁵⁴ Teritorij topuskog vlastelinstva se tijekom 15. i 16. stoljeća znatno smanjio jer su se neki njegovi dijelovi izdvojili u posebne posjede, a neki su postali pogranično područje s Osmanlijama. Topuske su posjede u više navrata u drugoj polovici 15. stoljeća opustošili Osmanlije, potom se 1519. spominje velika provala, a u drugoj su polovici 16. stoljeća Osmanlije često prodirali preko topuskih posjeda u Kranjsku i Turopolje. Ipak, najveće osmanske provale na topusko vlastelinstvo dogodile su se 1548., 1556. i 1558.; Adamček, "Nemiri na posjedima topuske opatije...", str. 286.

desetine u naturi i potom prirodine plasirati na tržište – pa tako i Keglevićima; 2. u težnji za unifikacijom desetine. Petar je nastojao desetinu nametnuti i onima koji je inače nisu bili dužni davati, ili su ju davali u simboličnim novčanim iznosima, a što je za njih bio potpuno nov teret.²⁵⁵ Prvo je pokušao povećati svoje naturalne prihode 1540. uvođenjem izvanredne naturalne daće (dvije kvarte pšenice od svakog kmeta). Potkraj 40-ih godina počeo je tražiti od svih podložnika da daju desetinu u naturalnom obliku i u punom iznosu. Usljedio je sasvim očekivani revolt, jer je novi način ubiranja desetine bio za njih pljačka, otimačina te nezakonito i nasilno utjerivanje daća, osobito za plemiće i predijalce.²⁵⁶ Prvi su zahtijevali da desetinu plaćaju, kao i do tada temeljem starih urbarijalnih obveza, u novcu, a drugi da umjesto nje daju simbolična četiri denara. Sukob oko desetine odmah je dobio centralno mjesto u nemirima jer su promjene u načinu pobiranja desetine pogodile sve kategorije opatijskih podložnika.²⁵⁷ Riječ je bila dakle o obiteljskim primanjima koja su nastala u razlikama cijene starije urbarijalne obveze i cijene koju su svi podložnici (plemići, predijalci, kmetovi) postizali prodajom prirodnina na slobodnom tržištu tada već ustanovljene Vojne krajine. Posve je jasno da je Keglevićevo inzistiranje na naturalnoj desetini uvelike pogodilo novčana primanja podložnika topuske opatije pa ne čudi da su svi zainteresirani, što silom, što pravnim postupcima nastojali zaštititi vlastite interese.²⁵⁸ Slično je nezadovoljstvo i neposluh pokazivala i turopoljska plemićka zajednica prema Jurju Brandenburškom, Ivanu Karloviću i Zrinskim, koji su redom kao vlasnici medvedgradskog vlastelinstva od njezinih članova tražili da plaćaju poreze “poput kmetova”, jer nisu ispunjavali vojne dužnosti u Krajini pozivajući se na “stare pravice” prema kojima su to bili dužni činiti samo u obrani vlastita teritorija.²⁵⁹ Ponašanje Petra Keglevića je očigledno bilo u skladu s

²⁵⁵ Keglevići su, međutim, za sve nove terete pronalazili legalno opravdanje; isto, str. 296.

²⁵⁶ Prediji su bili posjedi dobiveni individualnim darovnicama i zato su obveze predijalaca, korisnika predija, često bile izdiferencirane. No, svi su predijalci morali opatu plaćati novčanu daću (“martinščina” ili *terragium*) koja se u 15. i 16. stoljeću nije smatrala velikim teretom nego je to više bilo simboličko davanje; isto, str. 293.

²⁵⁷ Promjene u načinu pobiranja desetine pogodile su kmetove, sitne plemiće i predijalce; isto, str. 294-297.

²⁵⁸ O trgovini provijantom s navedenom literaturom; Ivan Jurković, “Osmanska ugroza, plemeniti raseljenici i hrvatski identitet”, *Povijesni prilozi*, vol. 25, no. 31 (2006.), str. 60-61.

²⁵⁹ Usp. Ivan Jurković, “Raseljena plemićka obitelj za osmanske ugroze: primjer Berislavića *de Werhreka de Mala Mlaka* (Dio drugi – Nasljednici Stjepana Berislavića tijekom 16. st.)”,

ponašanjem ostalih hrvatskih i slavonskih magnata što pak nije značilo da ti isti magnati neće podupirati nezadovoljstva pobunjenih nižih plemića i kmetova na vlastelinstvima konkurirajućih velikaša...

Kada je naime Petar postao gubernator opatije u Topuskom obvezao se da će poštivati prava i slobode predijalaca. To je 1547. učinio i njegov sin Franjo, ali obojica se nisu pridržavali obećanja, često s opravdanim razlozima. Početak otvorenih nemira svakako je potaknut i Keglevićevim nedozvoljenim zauzimanjem međimurskih posjeda (1541.) koji su pripadali njegovu zetu Gašparu Ernuštu preminulom bez izravnih nasljednika. Afera je potrajala do 1546. kada je kralj oduzeo Kegleviću sve posjede pa je tako Ferdinand pozvao i podložnike topuske opatije da Kegleviću otkažu poslušnost. Naposljetku je, po kraljevoj zapovjedi, ban Nikola Zrinski²⁶⁰ uhvatio Keglevića i oduzeo mu međimurske posjede između ostalog i zato što je nešto ranije te posjede od Ferdinanda dobio kao nasljedno dobro. No, čini se kako je Zrinski želio Kegleviću preoteti i ostale njegove posjede, poglavito opatiju u Topuskom. Zbog toga Adamček pretpostavlja da je Nikola podržavao, a možda i poticao nezadovoljstvo topuskih predijalaca. Petar je u konačnici pomilovan, vraćeni su mu posjedi pa tako i topuska opatija, a potom se ondje 1549. dogodila prva buntovnička akcija. Naime, navedene su se godine potajno urotili ugledni predijalci²⁶¹ kojima je cilj bio ubiti opata Franju. To su namjeravali učiniti kada je mladi opat došao u topusku tvrđavu kako bi rukovodio obranom zbog osmanske provale. Na ugovoreni znak, njihovi su ljudi potpalili topovski barut u opatijskoj crkvi vjerujući kako će eksplozija odnijeti u zrak opata i njegovu pratnju. Atentat, međutim, nije uspio jer vlažni se barut nije htio upaliti i Franjo je ostao nepovrijeđen.²⁶²

Već se sljedeće godine nezadovoljstvo pretvorilo u opću i organiziranu nepokornost. Protiv opatove volje i bez njegova pristanka, održana je tako 7.

Zbornik Odsjeka za povijesne znanost Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU, vol. 21 (2003.), str. 121-127.

²⁶⁰ Detaljnije o njemu: Franjo Črnko, *Nikola Zrinski – branitelj Sigeta grada*, Zagreb: Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima, 2016.

²⁶¹ Protiv Keglevića su se urotili sljedeći predijalci: Juriša i Petar Žarković, Pavao Muratović, Ivan Budački, Petar i Gašpar Držanić, Ivan Hrušovački, Tomo Banski i Ivan Biletić; Adamček, "Nemiri na posjedima topuske opatije...", str. 298.

²⁶² Ovaj pokušaj ubojstva neki povjesničari su ocijenili kao akt učinjen Osmanlijama u korist jer su u vrijeme atentata Osmanlije harali po okolici Topuskog. Tvrdili su da bi eksplozija baruta pomogla Osmanlijama da bez većih borbi zauzmu tvrđavu; isto, str. 297-298.

siječnja opća skupština predijalaca i predstavnika seoskih općina. Najvažnija odluka skupštine bila je svrgavanje s vlasti dvorskog župana Grgura Satnika koji je otvoreno zastupao Keglevičeve interese, a na skupštini je izabran novi dvorski župan. Odlučeno je također da se podnese kralju tužba protiv Franje i njegova oca, a u tužbi su navedena mnoga nasilja koja su Keglevići počinili za vrijeme svoje uprave nad topuskom opatijom. Izvori naklonjeni opatu skupštinu su nazivali “dizanjem protiv svoje prirodne gospode”, “potajnom urotom”, “nepokornošću” i slično tome. Keglevići su tada uzdrmani zbivanjima oko Međimurja izbjegavali uporabu sile pa su nastojali razbiti pokret iznutra. Stoga je Franjo utjecao na predijalce i plemiće koji su mu bili lojalni te su oni potpisali²⁶³ izjavu da je tužba protiv njega nevažeća, jer je bila sastavljena mimo njihove volje. Uz to, Keglevići su imenovali novog župana – plemića Jurja Martinkovića iz Strelča sela. Međutim, većina pobunjenih je stala uz župana izabranog 7. siječnja na skupštini. To se očitovalo kada su navedeni bojkotirali redovitu skupštinu koju je sazvaio Martinković. U sličnom raspoređenju protekla je i skupština sazvana 20. travnja.²⁶⁴ Tijekom 1551. i 1552. izbijaju spontane pobune kmetova na topuskim posjedima, a pored toga su tekle i parnice predijalaca koji su Kegleviče tužili 1550., a potom su i Keglevići tužili njih. Povodom tužbe opata Franje izaslanici zagrebačkog kaptola saslušavali su svjedoke od 25. do 30. travnja 1550. te 17. svibnja 1551. U tim su istragama utvrđeni mnogi prekršaji predijalaca i kmetova prema opatu. U lipnju 1551. na vlastelinstvu je boravila kraljevska komisija koja je saslušala obje strane i donijela neke presude u korist predijalaca i kmetova, ali 8. listopada imenovano je novo kraljevsko povjerenstvo.²⁶⁵

Ujesen 1551. zavladao je na čitavom vlastelinstvu nepokornost prema Keglevićima. Njihovu zahtjevu da se desetina daje u naturi suprotstavili su se brojni pripadnici sviju društvenih skupina: predijalci, plemići i kmetovi.²⁶⁶ Otpor

²⁶³ Dvadeset i trojica predijalaca i plemića potpisalo je ispravu da je tužba protiv Keglevića nevažeća; isto, str. 299.

²⁶⁴ Na toj je skupštini od Keglevića izabrani župan pokušao pokrenuti parnicu protiv zavjerenika iz 1549., ali su se tome usprotivili svi prisutni predijalci. Ponovno su iznijeli svoje mišljenje “da Juraj Martinković nije zakonit župan ili špan, jer ga oni nisu ni izabrali ni potvrdili i da zato neće dopustiti da im on sudi”: isto, str. 299-300.

²⁶⁵ Isto, str. 298-301.

²⁶⁶ Predijalci su se tužili što “gospodin Petar Keglević tjera silom sve plemiće, predijalce... da protivno njihovim pravima i slobostinama daju desetinu vina u naravi”: isto, str. 301.

je postigao najoštrije oblike u Boviću i Brkiševini²⁶⁷ gdje je 11. studenog 1551. izbila i pobuna. No, nakon provedenih istraga kraljevski je sud u Požunu u travnju 1552. započeo rješavati spor između opata i predijalaca. Rad suda je obustavljen zbog osmanske provale, ali prije toga su donesene privremene odredbe o desetini. Sudom je predsjedao biskup Franjo Iločki, a on je nastojao spor riješiti u opatovu korist naredivši pobunjenim predijalcima da trebaju davati punu desetinu. No, kada su u ljeto 1552. opatovi ljudi prema tim odredbama htjeli desetinjati pšenicu ponovo je izbio otpor, a rijetko tko je i u jesen iste godine dao opatu desetinu vina, žitarica i svinja. Konačno je kraljevski sud 6. rujna 1553. donio presudu po kojoj je najprije dokinuta privremena odluka iz 1552., a zatim je odlučeno da opat i dalje treba ubirati daće prema postojećim privilegijama te da isključivo on ima pravo imenovati dvorskog župana koji rješava sporove među predijalcima te između njih i opata. Stoga je potkraj 1553. započeo opat Franjo voditi sustavne akcije protiv nepokornih plemića i kmetova, a tijekom 1554. Keglevići su već na cijelom vlastelinstvu pobirali desetinu uz pomoć naoružanih odreda. Unatoč tome, pojedina žarišta otpora nisu bila ugušena još ni 1555.²⁶⁸

Tijekom 1554. i 1555. nekoliko su puta Franjini familijari napali podložnike koji su se selili na susjedna vlastelinstva. Naime, u vrijeme Keglevićeve uprave topuske su posjede počeli masovno napuštati kmetovi, a donekle i predijalci, a opatove akcije protiv nepokornih podanika (1554. – 1555.) još su više pojačale te migracije. No, čini se da su ti prebjezi i dalje sudjelovali u borbi protiv Keglevića, osobito oni koji su se sklonili na posjede zagrebačkog kaptola. Franjo je zbog toga više puta napadao te posjede i ondje lovio bjegunce. Već je ranije spomenuto kako su izbjegli predijalci u svojoj borbi uživali podršku bana Nikole Zrinskoga. Ban je u dva navrata²⁶⁹ pisao Tomi Nadaždiju da opat vrši nasilje nad predijalcima, a možda je upravo

²⁶⁷ U Boviću i Brkiševini izbile su pobune protiv novih župnika, a zapravo su bile izrazom nezadovoljstva s opatom i njegovim ocem. U početku svoje uprave Keglevići su doživjeli otpor nižega klera pa su Petar i njegov sin župnike iz Brkiševine i Topuskog bacili u tamnicu, a neki su ondje i preminuli. Na upražnjena mjesta Keglevići su postavljali svoje ljude protiv kojih su se potom bunili podložnici, jer su bili eksponentima Keglevićeve vlasti i utjecaja; isto, str. 300.

²⁶⁸ Isto, str. 301-304.

²⁶⁹ Ban Nikola Zrinski pisao je 15. studenog 1554. Tomi Nadaždiju da opat Franjo vrši okrutna nasilja nad predijalcima, a u pismu od 12. ožujka 1555. ga ponovo upozorava na Keglevićevo nasilje; isto, str. 304.

zbog toga ovaj 19. ožujka 1555. opomenuo Keglevića zbog uporabe oružane sile kod ubiranja daća, a potom je 1. svibnja iste godine imenovao kraljevsko povjerenstvo za provođenje istrage. Zapisnici povjerenstva ukazuju na to da je Keglević uistinu postupao neprihvatljivo s nepokornim podložnicima, ali ukazuju i na to da otpor još nije bio slomljen. Međutim, Keglević nije odustajao od nasilja i tijekom 1555. uspio je materijalnim uništavanjem i protjerivanjem najistaknutijih predijalaca razbiti opatijsku zajednicu plemića i seoskih općina. Čini se da su pojedinačni istupi nezadovoljnih podložnika potrajali sve do prelaska opatije u ruke zagrebačkog biskupa 1558.²⁷⁰

3.5. Petar – ban Hrvatske i Slavonije (1537. – 1542.)

Prvih mjeseci 1535. zagrebački biskup Šimun i Petar Erdedski i njihovi pristaše odrekli su se Ivana Zapolje i stali su uz Ferdinanda, nakon čega se u Hrvatskoj i Slavoniji inzistiralo na imenovanju novog bana. Kralj je bansku službu odlučio povjeriti Ludoviku Pekriju, što je uvrijedilo Petra Keglevića, jer je kao kraljevski komesar i savjetnik očekivao to imenovanje. Stoga je otišao u Kostel odakle je 11. srpnja Ferdinandu otkazao “svaku daljnju službu” opravdavajući svoju odluku kraljevim novčanim dugovima za dotadašnje službe premda je bilo jasno da je bio spreman svojim sredstvima i nadalje financirati banderije koje bi vodio kao jače pozicioniran vojskovođa i dužnosnik na granici s Osmanlijama.²⁷¹ Ferdinand je iz Beča 31. kolovoza pisao Kegleviću kako mu obećava “što skoriji obračun za učinjenu službu” te ga je uvjeravao kako će sve učiniti da se on ne bi više na njega tužio s porukom da i dalje radi “za korist i dobro naših krajeva i podanika”. Njihova je korespondencija već početkom rujna rezultirala Petrovim domaćinstvom rada Hrvatskog sabora u Topuskom što se može shvatiti kao smirivanje tenzija u njihovu odnosu.²⁷²

Nakon stabilizacije vlasti u Hrvatskoj i Slavoniji, Ferdinand je naumio vojnim pohodom potisnuti preostale Zapoljine pristaše i Osmanlije u

²⁷⁰ Isto, str. 304-305.

²⁷¹ Kralj Keglevića nije dovoljno plaćao niti mu je slao potrebne vojnike za obranu zemlje. Primjerice, 21. kolovoza 1537. Petar je pisao Ferdinandu iz Novigrada na Uni kako još uvijek nije dobio obećanih mu sto pedeset pješaka s puškama iz Ljubljane, niti novac za uzdržavanje dvjesto konjanika s kojima je trebao braniti hrvatsku granicu uz Unu kod Bihaća i Ripča; Klaić, *Povijest Hrvata V.*, str. 164.

²⁷² Isto, str. 140.

međurječju Drave i Save pa je sazvao slavonski sabor u Križevcima za 14. ožujak 1537. kamo je poslao vrhovnog kapetana Ivana Kocijana (Katzianer).²⁷³ Međutim, na spomenuti sabor se nije odazvao velik broj plemića pa je kralj ponovno sazvao sabor u Križevcima za 15. travnja. Kocijanu je bilo osobito stalo do toga da i Keglević dođe na sabor, jer on tada bio kapetan u kraljevskim gradovima Bihaću i Ripču.²⁷⁴ Keglević je uistinu i došao na taj sabor i na njemu uspio da ga staleži izaberu za jednoga od četvorice plemića koji će upravljati Hrvatskom i Slavonijom jer kralj nikako da imenuje banove. Na saboru je odlučeno da se sakupi vojska s Ludovikom Pekrijem na čelu te da svaki velikaš i dobrostojeći plemić “od svojih deset selišta opremi po jednoga pješaka, a jednako neka čini po deset plemića jednoselaca zajedno”. Nedugo nakon toga (17. lipnja) opet se sastao slavonski sabor, a do tada se dio pješaštva okupio oko Koprivnice. Na tom saboru je odlučeno da dobrostojeći plemići i velikaši pod svojim banderijem povedu određeni broj vojnika i kola među kojima se Petar obvezao poslati šezdeset vojnika, a s Vukom Keglevićem i petnaest kola.²⁷⁵ Kocijan je potom poveo vojsku prema Đakovu. No mnogi plemići i zapovjednici bili su nezadovoljni njegovim načinom upravljanja pa su napustili bojište i prije početka sukoba s Osmanlijama. Odlučujuća bitka dogodila se 9. listopada 1537. kod Gorjana u kojoj Kocijan, povodeći se za onim velikašima koji su odustali, nije sudjelovao jer je ranije pobjegao. Takav njegov postupak osudila je većina velikaša pa i sam kralj te ga je Ferdinand dao utamničiti. No, Kocijan je uspio pobjeći.²⁷⁶

²⁷³ Ukratko o njemu: “Kacijaner, Ivan”, u: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje* (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=29712>), pristupljeno: 1. rujna 2022.

²⁷⁴ Dana 13. travnja pisao je Kocijan iz Zagreba Ivanu Kaštelanoviću sljedeće: “Premda je gospodin Petar Keglević i nama pisao da zbog vrlo izmorenih konja ne može doći na sabor u Križevce, ipak smo ga ponovno pismom zamolili, pa se nadamo da će doći”; usp. Kruhek, *Krajiške utvrde...*, str. 113.; Ferdo Šišić, *Hrvatski saborski spisi – Acta comitialia Regni Croatiae Dalmatiae Slavoniae*, sv. 2 (dalje: Šišić, *Hrvatski saborski spisi 2*), Zagreb: JAZU, 1915., str. 30.

²⁷⁵ Klaić, *Povijest Hrvata V*, str. 150-151; Šišić, *Hrvatski saborski spisi 2*, str. 47-49.

²⁷⁶ Vojska koja je došla kod Gorjana bila je iscrpljena i izglednjela, a navodno je na putu prema Gorjanu, u Ivankovu, vojska naišla na obilne količine vina pa su se mnogi gladni vojnici ponapijali. Nakon toga se Kocijan s vojskom utaborio na nekoj čistini kraj Gorjana, a nedugo nakon toga pročulo se da je tabor opkoljen sa svih strana. Čuvši to, biskup Šimun Erdedski, Ludovik Pekri, Ladislav More i Ivan Ungnad dali su se u bijeg, a uskoro je to učinio i Ivan Kocijan, ostavivši vojsku na cjedilu. U rano jutro sljedećeg dana (9. listopada) otpočela je bitka koja se pretvorila u masakr, jer su Osmanlije bez poteškoća potukli vojsku bez vodstva; Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 89-90.

S obzirom na to da Kraljevstvo Hrvatske i Slavonije bana nije imalo od 1532.²⁷⁷, a time niti legitimno vodstvo, kralj je nakon katastrofe kod Gorjana i dogovora u Grazu konačno iz Kremsa 9. prosinca 1537. poslao svečano pismo kojim je objavio staležima Kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije da je po starom običaju i uredbi tih kraljevina (*ex veteri more institutoque regnorum istorum nostrorum*) imenovao svoje "ljubljene i vjerne" Tomu Nadaždija i Petra Keglevića zakonitim i pravim banovima (*legitimos et veros banos*).²⁷⁸ Istoga dana sazvaio je kralj sabor Kraljevina Hrvatske i Slavonije koji se trebao sastati na Sveta Tri Kralja (6. siječnja) 1538. u Križevcima.²⁷⁹ Zakazani sabor zaista se sastao na taj blagdan na kojemu su sabrani staleži primili i ustoličili nove banove, a potom se raspravljalo o obrani zemlje i pripremama za predstojeće bitke s Osmanlijama.²⁸⁰ No, banovi su 30. siječnja pisali kralju kako ništa neće biti od onoga što je dogovoreno na nedavno održanom saboru ako im on uistinu ne pomogne. Banovi pišu kako je na prostoru između Drave i Save, točnije od Virovitice do Kraljeve Velike, nedostavno držati četiristo konjanika jer se oni ne mogu suprotstaviti puno većoj osmanskoj vojsci. Banovi stoga kralja posredno podsjećaju na njegova obećanja prilikom Cetinskog izbora moleći ga da im pošalje barem dvije tisuće pješaka i tisuću konjanika koji bi donekle mogli braniti taj prostor. Keglević i Nadaždi dalje izvještavaju kako je prije dva dana Murad-beg udario na Rasu, ali ga je posada Bijele Stijene prisilila na uzmak. Od zarobljenika banovi su saznali da se u Gradiški okuplja velika vojska koja namjerava oplijeniti okolna mjesta, zauzeti Jasenovac i obnoviti ga. A položaj banske vojske u Jasenovcu je, kako navode banovi, krajnje nepovoljan jer nema dovoljno pješaka, konjanika ni brodova. Usto, iako je Keglević zamolio kralja da mu pošalje vojnoga graditelja koji je trebao doći u Jasenovac kako bi pregledao položaj i odredio oblik ondašnjeg kaštela, on uopće nije došao. Pored svega toga Petar

²⁷⁷ Do tada je ban bio Franjo Baćan, ali je navedene godine dao ostavku; Rattkay, *Spomen na kraljeve i banove...*, str. 208.

²⁷⁸ Rattkay, pišući o postavljanju Keglevića i Nadaždija za banove, njih hvali ovako: "...muževi znameniti po plemenitosti roda, sjaju zasluga i obilatosti bogatstva. (...)...no budući da su se i prije osobito istaknuli u ratovanju, bili (su) u najvećoj cijeni zbog razboritosti, iskustva te ugleda kod svijuu; Rattkay, *Spomen na kraljeve i banove...* str. 209-210; Antun Vramec, *Kronika vezda znovich zpravljena kratka (dalje: Vramec, Kronika)*, Zagreb – Varaždin: Kršćanska sadašnjost – Zavod za znanstveni rad HAZU, 1992., str. 57.

²⁷⁹ Šišić, *Hrvatski saborski spisi 2*, str. 102.

²⁸⁰ Klaić, *Povijest Hrvata V*, str. 161-164.

javlja i kako mu mnogi plemići nude da preuzme njihove utvrđene gradove, jer ih oni nemaju ni sa kim i ni s čim braniti, što on nije u stanju jer nema dovoljno novca i vojnika za obranu. Zbog svega su toga pogranične utvrde napuštene, ili ih njihovi vlasnici spaljuju, ili ih vrlo lako uzimaju Osmanlije i utvrđuju ih. Banovi na koncu zaključuju da sami s ostalim plemićima, a bez navedenih kraljevih pješaka i konjanika neće moći obraniti Hrvatsku i Slavoniju pa ga još jednom mole za što hitniju pomoć.²⁸¹

Pored pitanja obrambene naravi, nametnulo se i pitanje bjegunca Kocijana kao ključno političko pitanje. Kako je već ranije spomenuto, Kocijan je pobjegao iz tamnice te je kralj odmah potom, 4. veljače 1538. izdao pismo u Pragu u kojemu je Ivana proglasio veleizdajicom (*laesae maiestatis crimini obnoxius*) i javnim neprijateljem (*publicus hostis*) te je pozvao sve predstavnike vlasti Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva da ga što prije uhvate. Tako je naložio i Petru i Tomi da u njegovo ime obećaju šest do deset tisuća florena onima koji bi ga živoga zarobili te polovicu tog iznosa ako ga kralju predaju mrtvoga.²⁸² Međutim, kraljeva tjeralica nije davala željene rezultate, a banovi su se sa svojim četama pod izlikom traženja izdajnika više bavili promatranjem kretanja osmanskih postrojbi i rješavanjem sukoba lokalnih plemića.²⁸³ Iz Totuševine su 15. veljače pisali kralju kako im nitko ne želi pomoći pri gradnji utvrde u Jasenovcu, a dan kasnije obavijestili su ga da se osmanska vojska okuplja u okolini Gradiške te da će vjerojatno napasti Rasu ili zapaliti utvrd u Jasenovcu.²⁸⁴ Stoga ga mole da naredi Ivanu Zrinskom neka se pobrine za obranu, ne samo svojih gradova Rase i Pakraca, nego i okolnih utvrda koje je držao u posjedu.²⁸⁵ Glede Kocijana upozorili su ga da vrbuje sve veći broj pristalica, prijeti se Zagrepčanima uz biskupovu potporu te

²⁸¹ Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 92; Kruhek, *Krajiške utvrde...*, str. 101; Šišić, *Hrvatski saborski spisi 2*, str. 156.

²⁸² Klaić, *Povijest Hrvata V*, str. 164; Šišić, *Hrvatski saborski spisi 2*, str. 169.

²⁸³ Klaić, *Povijest Hrvata V*, str. 164.

²⁸⁴ Iako Klaić navodi kako su banovi u veljači 1538. boravili i pisali kralju pisma iz Totuševine, Kruhek tvrdi da su se kralju javljali iz Ustilonje, drvenog kaštela koji je Keglević uspio sagraditi u zimskim mjesecima 1537./1538. na ušću rijeke Lonje, kako mu i samo ime govori. Nikola Jurišić pomogao je Kegleviću sagraditi spomenuti kaštel sa sto zlatnih florena iz krajiške blagajne. Petar je potom o svom trošku u Ustilonji držao sedamdeset strijelaca; Kruhek, *Krajiške utvrde...*, str. 124-125.

²⁸⁵ Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, str. 92-93.

da kuje i urotu protiv njega.²⁸⁶ Zato ga opetovano mole da im što prije iz Štajerske, Kranjske i Koruške pošalje pješake, konjanike i novac u Zagreb kako bi što prije kraljeve protivnike porazili, inače se boje da će se, ako im kralj ne pošalje pomoć, pričati o njima kao o banovima za vrijeme kojih je Hrvatska pala pod Osmanlije, što bi bila ne samo velika sramota za njihove obitelji, već će Osmanlije, ako padnu hrvatske zemlje, doći i u Ugarsku.²⁸⁷

Kralj je odlučio pomoći banovima pa je 12. ožujka naredio Zrinskom da im pomogne pri izgradnji utvrde u Jasenovcu. Istoga dana šalje i pismo u kojemu hvali zagrebački kaptol i Petra Erdedskog jer su se odazvali na poziv banova kako bi im pomogli.²⁸⁸ Kralj je tada želio strateški proširiti prostor uokolo Bihaća i Ripča pa je odlučio s Bihaćkom kapetanijom povezati i obranu vrlo čvrsta grada Sokolovca. No, kako je Sokolovac bio u posjedu plemićke obitelji Kerečenji (*Kerecsényi*), Ferdinand je naredio banovima da nastoje naći dogovorno rješenje s vlasnicima Sokolovca te da u njega namjeste kraljevsku vojsku pod zapovjedništvom bihaćkog kapetana.²⁸⁹ To su banovi i učinili, kralj

²⁸⁶ Keglević i Nadaždi pisali su kralju iz Totuševine 16. veljače ovako: "(...) došao je literat Matija, odličan građanin zagrebački, poslan k nama od suca i općine zagrebačke, po kojemu nam javiše kako im je Kocijan zapovijedio da ne puste u grad ni nas ni naših ljudi, budući da je on sporazuman sa zagrebačkim biskupom, Valentinom Turkom i hrvatskom gospodom. Uz to je Kocijan pokazivao rečenomu sucu neko pismo vašega veličanstva, u kojemu da je vaše veličanstvo njemu zapovijedilo da bi morao dati svu gospodu pogubiti ako bi vojna na Turke sretno pošla za rukom. Po tomu može vaše veličanstvo razabrati da svakako hoće nešto protiv vašeg veličanstva pokrenuti. Spomenuto pak pismo vašeg veličanstva pokazao je i gospodi koja su kod njega bila"; Klaić, *Povijest Hrvata V*, str. 166; Šišić, *Hrvatski saborski spisi 2*, str. 171-177.

²⁸⁷ Keglević i Nadaždi su iz Totuševine 27. veljače pisali pismo kralju koje glasi ovako: "... Sada već možemo vašemu veličanstvu izvjesnije pisati. Jer gospodin drug moj i gospodin Kaštelanović imaju braće i prijatelja u Hrvatskoj i Slavoniji, koji su potajno kao posve izvjesno (*certissime*) javili da su se sva gospoda Kraljevine Hrvatske složila (*confoederati*) i urotila (*coniurati*) s Kocijanom da jedan drugoga ni u kojem slučaju ne će ostaviti. Nadalje da je Valentin Turak zasebnoga čovjeka k njima poslao, po kojemu je Kocijanu kao i Hrvatima javio kako je Ivan (Zapolja) njima obećao da turski car Kraljevine Slavonije i Hrvatske ne će pustošiti, pače da će im čitav Srijem i Požegu, kao i onaj dio Slavonije što ga je osvojio, povratiti, samo ako budu složni i ostave vaše veličanstvo te se pridruže Ivanu (...) Sve do ovoga časa nitko nije k nama došao osim gospodina Kaštelanovića, Krste Zempčea (Svetačkoga) i četa gospodina Bačana (...). Da je vaše veličanstvo nama dalo one dvije tisuće konjanika i tisuću pješaka, mogli smo sve to zapriječiti i samoga Kocijana u Susjedgradu zatvoriti. (...) Da nam vaše veličanstvo nije obećalo onih 2000 konjanika i 1000 pješaka, pa i nama stalnu plaću, voljeli bi u tamnici vašega veličanstva trunuti nego ovu čast (bansku) primiti"; Klaić, *Povijest Hrvata V*, str. 167; Šišić, *Hrvatski saborski spisi 2*, str. 185-188.

²⁸⁸ Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 93; Šišić, *Hrvatski saborski spisi 2*, str. 188-189.

²⁸⁹ Sokol(ovac) je bio baštinom senjskog kapetana Grgura Orlovčića koju je nakon njegove pogibije na Mohaču preuzeo adoptivni mu brat, Petar Kružić. Kako je Orlovčić imao samo kćerku Katarinu, Kružić je kao njezin zaštitnik i adoptivni stric na nju 1534. god. prenio sva očeva imanja, pa tako i Sokol, prilikom njezine udaje za Ladislava Kerečenjija; usp. Ivan

se obvezao vratiti vlasnicima grad kada dođu mirnija vremena, a Sokolovac je pridružen strateškom prostoru Bihačke kapetanije.²⁹⁰ Uza sve navedene poteškoće, Keglević i Nadaždi su uspjeli do sredine travnja obnoviti Jasenovac i u kaštel smjestiti jaču posadu čime je obrana granice na sjeveru Hrvatske nakratko dobila čvrsto uporište u borbi s Osmanlijama.²⁹¹ Ipak, unatoč svim naporima banova, uslijedili su novi gubici.²⁹²

Naime, 24. travnja pao je znameniti hrvatski grad na rijeci Uni – Dubica. Tim je uspjehom Osmanlijama bio otvoren put do Zagreba, ali i do Petrova grada Bijele Stijene pa je Keglević žurno, sazvaio Hrvatski sabor u Zagrebu.²⁹³ Sabor se održao u drugoj polovici svibnja, a na njemu je istupio veliki broj plemića, predvođen Baltazarom Hobetićem, koji je predložio da se, s obzirom na nedostatnu kraljevu pomoć Hrvatskoj, plati Osmanlijama danak mira.²⁹⁴ Keglević se stoga otvoreno potužio kralju u pismu koje je pisao u Zagrebu 21. svibnja, jer je htio već na Saboru dogovoriti okupljanje vojske s kojom bi pokušao preoteti Dubicu, ali kako kraljeve pomoćne postrojbe nisu bile na raspolaganju, to je bilo neizvedivo. Volje nije nedostajalo, jer su se svi velikaši i banovi, kako kaže, odazvali njegovu pozivu spremni položiti i svoj život u borbi, ali da to ne bude uzaludno. Stoga je opet zamolio kralja da mu pošalje vojsku i novce jer mnogi od njegovih vojnika već dugo nisu primili plaću.²⁹⁵ Nadajući se kraljevoj pomoći on je sazvaio sabor u Križevcima koji se trebao održati 11. lipnja. Na koncu ga je obavijestio kako je krenuo sa svojim četama

Jurković, “‘Veliki i osobit razbojnik’ u službi pape. Petar Kružić, kapetan najjužnijeg dijela protuosmanskoga obrambenog sustava Hrvatske”, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti HAZU*, vol. 25 (2007.), str. 165-166. O Kerečenjima ukratko; Tamás Pálosfalvi, *The Noble Elite in the County of Körös (Križevci) 1400–1526*, doktorski rad, Budimpešta: CEU, 2012., str. 165-167.

²⁹⁰ Kruhek, *Krajiške utvrde...*, str. 113; Damir Stanić, *Bihać kao sjedište Bihačke kapetanije i slobodni kraljevski grad* (dalje: Stanić, *Bihać kao sjedište Bihačke kapetanije*), doktorski rad, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2020., str. 68.

²⁹¹ Ipak, sva Keglevićeva nastojanja da u Jasenovcu sagradi novu utvrdu neslavno su završila jer je ona uskoro stradala. Naime, u ožujku 1540. Keglević je u pismu kraljici Mariji pisao, između ostaloga, da su utvrdu koju je on uspio sagraditi u Jasenovcu najprije zauzeli Osmanlije, a potom su je spalili krajiški zapovjednici kako se Osmanlije ne bi njome koristili; Kruhek, *Krajiške utvrde...*, str. 124.

²⁹² Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 93-94.

²⁹³ Petar Keglević je 1. svibnja iz Kostela Tomi Nadaždiju javio da je sazvaio sabor hrvatskog i slavonskog plemstva za 19. svibnja; Šišić, *Hrvatski saborski spisi 2*, str. 204.

²⁹⁴ Géza Pálffy – Miljenko Pandžić – Felix Tobler, *Ausgewählte Dokumente zur Migration der Burgenländischen Kroaten im 16. Jahrhundert (Odabrani dokumenti o seobi Gradišćanskih Hrvata u 16. stoljeću)* (dalje: Pálffy – Pandžić – Tobler, *Ausgewählte Dokumente*), Eisenstadt/Željezno: Kroatisches Kultur- und Dokumentationszentrum, 1999., str. 60.

²⁹⁵ Klaić, *Povijest Hrvata V*, str. 171.

i četama svoga sudruga (bana), za kojega očekuje da će mu se uskoro pridruži na putu “u one krajeve Kraljevine Hrvatske koji sada stradaju i trebaju zaštite”.²⁹⁶ Ujedno ga je zamolio da ga oslobodi obveze obrane Ripča i Bihaća jer ne može braniti granicu na dvije strane.²⁹⁷ No, kralj je nešto ranije (10. svibnja) iz Praga već obavijestio obojicu banova da je štajerskog zemaljskog kapetana Ivana Ungnada imenovao predsjednikom Ratnog vijeća kojemu će sjedište biti u Ptuju te im je naredio da odu u Ptuj ako ih Ungnad bude ondje pozvao.²⁹⁸ Iz ovoga kraljeva poteza vidi se začetak dvostruke zapovjedne linije na hrvatsko-slavonskoj granici s Osmanlijama što ja na koncu rezultiralo smanjenjem ovlasti i ugleda banova. Namjera je očigledno bila zaštititi ostatke hrvatskih zemalja, ali su njome dugoročno narušeni prerogativi hrvatske državnosti i začeli su se odnosi gotovo isključive ovisnosti hrvatskih staleža o središnjoj vlasti u Beču. U ovom času, ni staleži, a niti banovi nisu vjerojatno bili s obzirom na krajnju osmansku ugroženost svjesni “nove politike” Habsburgovaca prema Hrvatskom Kraljevstvu.

Petar se već 26. svibnja obratio Ivanu Ungnadu sa zahtjevom da ga novčano pomogne, jer kao ban ne prima plaću ni bilo koju drugu vrstu pomoći unatoč povećanim izdacima za obranu granice u Hrvatskoj. Njegovi gradovi Međurić i Kraljeva Velika u golemoj su opasnosti i pitanje je vremena kada će ih Osmanlije osvojiti. Sva njihova okolica je opljačkana i opustošena pa su ga njegovi podložnici zamolili da ih preseli jer će inače stradati oni i njihove žene s djecom. Na to pismo odgovorio je Ungnad 31. svibnja i pozvao Keglevića na razgovor u Ptuj kako bi se posavjetovali oko obrane zemlje. Nakon nekoliko dana provedenih u razgovoru, Keglević je napustio Ptuj i zaputio se na zasjedanje sabora u Križevcima koje je još ranije zakazao za 11. lipnja. No kada su prisutni na saboru saznali da, unatoč čvrsto danim obećanjima, Petar nije primio ni novčića, staleži su se u znak općeg negodovanja razišli.²⁹⁹ U tako očajnoj situaciji, obratio se kralju Ferdinandu i njegovim ratnim

²⁹⁶ Na ist. mj.; Šišić, *Hrvatski saborski spisi 2*, str. 224-228.

²⁹⁷ Nakon što se Keglević 1538. odrekao zapovjedništva nad Bihaćem, Ripčom, Otočcem i Senjom, kralj je na njegovo mjesto postavio Erasma Thurna; Stanić, *Bihać kao sjedište Bihačke kapetanije...*, str. 53.

²⁹⁸ Šišić, *Hrvatski saborski spisi 2*, str. 217-218.

²⁹⁹ Keglević je 17. lipnja 1538. iz Lobora izvijestio Tomu Nadaždija kako obećani novac nije dobio u Ptuju te da je sazvani sabor u Križevcima morao odgoditi zbog nezadovoljstva staleža; Šišić, *Hrvatski saborski spisi 2*, str. 236-239.

savjetnicima i povjerenicima pismom u kojem je konstatirao da će se morati odreći banske časti. Ne samo da se odricao banskog dostojanstva, nego je upozoravao kralja da nije siguran hoće li moći od Osmanlija obraniti svoje gradove Bijelu Stijenu i Ustilonju. I u pismu upućenom kralju iz Ormoža 15. rujna, opširno je kralju obrazložio kako su ga ratni savjetnici u Ptuju nekoliko puta pozivali na razgovore i obećavali mu isplatu plaće, ali to se nije dogodilo. Premda je bio duboko povrijeđen i ponižen takvim postupkom nije se predavao nego je i dalje časno obavljao bansku dužnost. Mažuran o Kegleviću piše ovako: "Poput vjetra stizao je na sve strane, hrabrio posade u gradovima i smišljao da na turske napade odmah odgovori protunapadom".³⁰⁰

Dana 26. rujna 1538. Petar je boravio u Topuskom i odande je naložio Ivanu Kaštelanoviću da drži na okupu svoje čete i da bude pripravan ako ga pozove u bitku.³⁰¹ Četiri je dana kasnije, također iz Topuskog pisao kralju kako je lako mogao Osmanlijama preoteti Dubicu samo da su mu Zrinski i drugi velikaši priskočili u pomoć.³⁰² Iz Hrašćice/Novigrada je pak kralja obavijestio 26. listopada da ne može na Ungnadov poziv doći u Ptuj, jer mora sudjelovati u pohodu na osmansku granicu. Povrh toga, potužio se Ferdinandu kako i nadalje ne prima nikakvu plaću zbog čega ne može valjano braniti zemlju od Osmanlija. Ferdinand mu je na to pismo odgovorio 20. studenog u Beču kako je poduzeo nužne mjere radi obrane Hrvatske te mu naređuje neka uz postojećih dvjesto konjanika uzme još tristo s kojima će braniti hrvatsku granicu, a pogotovo neka dobro čuva svoje gradove Bijelu Stijenu i Ustilonju. Kralj je, nedugo zatim, 27. veljače naložio da se Petru isplati tisuću florena od poreza Varaždinske županije.³⁰³

Nešto ranije, 5. studenog 1538. održan je sabor u Dubravi gdje se raspravljalo o pripremama za nadolazeću borbu s Osmanlijama te su, između ostalog, navedeni pogranični gradovi koje bi trebalo opskrbiti pješacima i puščanim prahom. Među nabrojenim gradovima bio je i Keglevićev grad Bijela Stijena. Konačno, 28. veljače 1539. kralj u pismu priznaje Petru da mu je za

³⁰⁰ Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 95.

³⁰¹ Klaić, *Povijest Hrvata V...*, str. 171.

³⁰² Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 95; Šišić, *Hrvatski saborski spisi 2*, str. 242-249.

³⁰³ Pálffy – Pandžić – Tobler, *Ausgewählte Dokumente...*, str. 91.

bansku službu i za uzdržavanje konjice dužan 20.000 ugarskih zlatnih florena te da će mu dug isplatiti kroz tri nastupajuće godine.³⁰⁴

Nakon što su Osmanlije zauzele Dubicu, prema pisanju povjesničara Istvánffyja, vojnici koji su bili u posadi Jasenovca i Novske, zapalili su te gradove i pobjegli. Stoga su Keglević i Nadaždi planirali protuudar kako bi spasili od pogibelji preostale gradove koji su se nalazili u blizini (Sisak, Hrastovicu, Zagreb). Međutim, Petar zbog slabog zdravlja nije mogao u njemu sudjelovati te je Toma sa svojim četama navalio na osmansku vojsku u Jasenovcu te ih je pomoću Marka Tomašovića potjerao iz grada.³⁰⁵ Zarobljeni plijen podijelio je vojnicima, a grad razorio i zapalio. Zemaljski kapetan Kranjske, Nikola Jurišić, obaviješten sa zakašnjenjem o zbivanjima u Jasenovcu, pisao je 9. svibnja iz Ptuja banovima da u Jasenovac namjeste posadu od oko petsto Hrvata odanih kralju, kojima bi trebali zapovijedati oni, banovi. No, kolikogod Jurišić želio pomoći banovima, njegov prijedlog je bio bespredmetan i neostvariv.³⁰⁶

Navodno je Nadaždi nakon ovog uspjeha planirao ponovno osvojiti Dubicu, ali je od toga odustao kada je saznao kako je Sulejman krenuo na Ugarsku. Dakle, vraćanje Dubice ipak je bio prevelik zalogaj za banove te je ona ostala u osmanskim rukama. Uzrok zašto je do toga došlo leži i u činjenici da su banovima izostale dugo očekivane obećane kraljevske čete. One su došle tek u siječnju 1539.³⁰⁷ međutim tada je bilo kasno za ovakav pothvat. No, čete španjolskih plaćenika³⁰⁸ kao i čete iz austrijskih zemalja koje je u Slavoniju doveo Nikola Jurišić bile su tema na saboru u Dubravi koji se održao

³⁰⁴ Kralj u pismu od 28. veljače 1539. piše Petru kako je njemu, ali i njegovoj ženi Barbari, kćeri Ani te sinovima mu Jurju, Ivanu, Franji Gašparu, Nikoli, Petru, Šimunu i Matiji dužan 20.000 ugarskih zlatnih florena; isto, str. 172. No, prema Mažuranu, kralj je Kegleviću bio dužan 24.224 florena, od kojih mu je 3.224 odmah obećao vratiti u gotovini, a još 1.000 će mu dati nakon ubiranja ratnog poreza u Varaždinskoj županiji; Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 96.

³⁰⁵ Klaić, *Povijest Hrvata V*, str. 171-172; Rattkay, *Spomen na kraljeve i banove...*, str. 209.

³⁰⁶ Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 94.

³⁰⁷ U siječnju 1539. u Slavoniju su pristigle kraljeve čete u kojima su bili španjolski plaćenici (navodno ih je bilo oko četiri tisuće), a Ferdinand je za njihovu vođu imenovao svog savjetnika Ivana Kaštelanovića; isto, str. 96.

³⁰⁸ Vojska najamnika iz Španjolske imala je zadaću pomagati krajiškim zapovjednicima u obrani pograničnih gradova i utvrda i štiti stanovništvo i njegove posjede od osmanskih provala i pustošenja. Osim toga, ukaže li se prilika, trebali su uhvatiti Kocijana i ukloniti ga s političke pozornice. Čini se, međutim, da su španjolski najamnici neredovito primali plaću pa su otimali od stanovništva sve do čega su mogli doći. Među velikaškim posjedima najviše su od njih stradali od oni zagrebačkog biskupa Šimuna Erdedskog; isto, str. 96-97.

8. svibnja spomenute godine. Kralj je tom prilikom poslao naputak za svoje poklisare u kojemu ističe da je banovima u Slavoniju poslao dostatnu vojnu silu, a dao im je u pomoć i vrhovnog kapetana svoje vojske Nikolu Jurišića, a njemu opet nekoliko svojih ratnih savjetnika, kako bi svi zajedno poradili na obrani zemlje. Oni su s hrvatskim plemstvom trebali dogovoriti suradnju – kako što prije obnoviti i ojačati obrambeno stanje pograničnih utvrda. Dok je sabor vijećao u Dubravi, Jurišić je sa svojom vojskom boravio u Križevcima i ondje je 11. svibnja pisao Gašparu Paradeiseru, upravitelju u Ptuju, da ga je Petar Keglević na saboru u Dubravi izvijestio kako je petsto osmanskih konjanika prešlo Savu i kako im je cilj isprva bio Zagreb, ali kada su saznali da je Jurišić s vojskom u Križevcima, ipak su odlučili da će napasti Koprivnicu i Varaždin. No, čini se kako tada ipak nije došlo do većih okršaja s Osmanlijama.³⁰⁹ Ipak, opasnost od Osmanlija nije prestajala pa se Keglević zaputio s vojskom u Kreščiće kod Bihaća, odakle je 26. studenog javio kralju da se Murad-beg nalazi u Bistrici te planira provalu u Hrvatsku i Kranjsku. Kako bi zapriječio osmanskim konjanicima prijelaz preko Kupe na mjestima koja oni koriste, pojačao je Keglević utvrđenja kod Siska, u Hrastovici, Pokupskom i Strelečkom (Imbričevina).³¹⁰

Nešto prije toga, tj. 30. listopada pisao je Nikola Mikulić, gradski kaštelan Kraljeve Velike, Tomi Nadaždiju, koji je 16. listopada zajedno s Keglevićem boravio u Zagrebu, te da se proširila vijest o ubojstvu bjegunca Kocijana.³¹¹ Nekako u to vrijeme, Tomo Nadaždi odrekao se službe bana Hrvatske i Slavonije te je ostavio u banskoj službi Petra samog. Kralj Petru nije imenovao sudruga nego ga je znamenitim dekretom od 12. siječnja 1540. u Beču imenovao jedinim banom. On tada hvali Petra – govori mu da je

³⁰⁹ Klaić, *Povijest Hrvata V*, str. 171-174; Šišić, *Hrvatski saborski spisi 2*, str. 263-266.

³¹⁰ Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 97; Kruhek, *Krajiške utvrde...*, str. 102.

³¹¹ Naime, Zrinski su čuvali Ivana Kocijana, ali je on na prevaru zavladao njihovim gradom Kostajnicom i zaprijetio Zrinskim da će je predati Osmanlijama. Ta prijetnja ozbiljno je uznemirila Zrinske te je Nikola, surađujući s kraljem, krajem listopada došao u Kostajnicu i dao smaknuti Kocijana. Zbog toga su Zapoljini pristaše i Osmanlije odmah počeli s pustošenjem njegovih posjeda u Pounju. No, zanimljivo je pismo Petra Keglevića od 29. travnja 1538. u kojemu on piše Tomi Nadaždiju da je Ivan Kocijan u Gvozdanskom pao s konja i teško se povrijedio te kako je vrlo lako moguće da neće preživjeti; Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 97; Klaić, *Povijest Hrvata V*, str. 176-177; Kruhek, *Krajiške utvrde...*, str. 103. Kralj je uskoro pomilovao kćer i sinove Ivana Kocijana, kao i njegova zeta Ulrika Eitzinga i zabranio je Petru Kegleviću pismom od 27. prosinca 1539. da na silu utjeruje šesto forinti od njihovih kmetova na imanjima Susjedgrada i Stubice; Klaić, *Povijest Hrvata V*, str. 179.

spoznao njegovu vjernost i hrabrost u vojnim poslovima, zatim njegovu razboritost i pravednost u rješavanju ostalih poslova te da zbog svega toga smatra kako on može samostalno upravljati čitavim Hrvatskim Kraljevstvom te da mu ni ne treba drug.³¹² Petar je, prema tome, ostao banom bez sudruga, a nakon njega vratio se običaj da Hrvatskim Kraljevstvom upravlja samo jedan ban.³¹³

Vrlo je brzo nakon Petrova ustoličenja uslijedila korespondencija s kraljicom Anom. Ona je 5. veljače 1540. iz Beča obavijestila Petra o sklopljenom polugodišnjem primirju s Osmanlijama te mu je zapovjedila da nastoji održati mir na granici pod svaku cijenu.³¹⁴ Usto, naložila mu je da o sklopljenom primirju obavijesti kapetane u Senju, Otočcu, Bihaću i Ripču te da aktivno prati situaciju s Osmanlijama, a čim nešto sazna neko joj to žurno javi. No, unatoč sklopljenom primirju, Osmanlije su nemilosrdno udarali, ne samo po posjedima Zrinskih koji su, zbog situacije s Kocijanom, bili na inzistiranje Osmanlija izuzeti iz ugovora o primirju. Tako su 29. siječnja Zrinski napali i otjerali Osmanlije od Dubice, a Osmanlije su u kontraudaru zauzeli Pakrac u posjedu Zrinskih nakon čega su otvoreno zatražili pomoć od mnogih plemića pa i od bana Keglevića. Unatoč napetim odnosima između Keglevića i Zrinskih, Petar je okupio vojsku i poslao ju u pomoć Zrinskima, ali je na izričit poziv kraljice Ane morao tu vojsku opozvati što je dodatno izazvalo veliko nezadovoljstvo Zrinskih usmjereno prema – Kegleviću! Onoga časa kada su pak Osmanlije preusmjerili svoje nasrtaje s posjeda Zrinskih prema gornjem Pounju, kraljica je 10. ožujka naredila Kegleviću neka izdvoji trideset do četrdeset konjanika i ustupi ih za obranu Bihaća i Ripča. Polugodišnje primirje kojim su izuzeti Zrinski očigledno nije moglo funkcionirati na granici, jer su

³¹² Kralj Ferdinand u svečanom dekretu koji je izdao 12. siječnja 1540. Kegleviću piše sljedeće: "Ferdinand po Božjoj milosti kralj rimski, Ugarske, Češke, Dalmacije, Hrvatske i Slavonije (...). Javljam ti dakle milostivo da smo, spoznavši naime stalnu tvoju vjernost, hrabrost u vojničkim poslovima, kao i razboritost i pravednost pri upravljanju ovih naših poslova, odredili da ti sam bez ikakvog druga bansku službu za sada obavljaš (*ut tu solus sine aliquo collega banatus officium pro munc geras*). Ne dvojimo da ti sam upravi tih stvari i vladanju (kako sada stvari stoje) zadovoljavati možeš, te da ti druga ne treba. Da bi tu službu lagodnije vršiti mogao, odlučili smo ti držati tristo lako oružanih konjanika, kojima ćeš se prema potrebi služiti. A za uzdržavanje, koje bi se tebi u svako doba dati imalo, raspravljat ćemo s nekima drugima na idućem saboru koji smo već u Slavoniji sazvali (...). Dano u našem gradu Beču, dana devetnaestoga mjeseca siječnja godine tisuću pet sto četrdesete..."; isto, str. 179-180.; Šišić, *Hrvatski saborski spisi* 2, str. 286-287.

³¹³ Klaić, *Povijest Hrvata* V, str. 177-180.

³¹⁴ Primirje je sklopio Jeronim Lasky, a ono je počelo od 1. siječnja 1540.; Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 98.

Osmanlije krenuli sa širim vojnim operacijama na čitavu tom prostoru. Naime, već 14. ožujka zatražio je Zrinski pomoć od kralja i kraljice jer Osmanlije ne samo da su napadali njegove gradove nego su mu željeli preoteti i njegove rudnike srebra, olova i željeza. Zaista, tih dana je Murad-beg okupljao vojsku kod Gradiške, a upravo taj potez natjerao je Keglevića na još veći oprez.³¹⁵ Tako je Petar 24. ožujka iz Topuskog obavijestio o tome kraljicu Anu moleći je za što hitniju pomoć. Poslao je iz Topuskog 12. travnja i pismo Ivanu Ungnadu u kojemu ga obavještava da su Osmanlije prije šest dana napali Krupu i Mračaj, gdje su bili suzbijeni i prisiljeni na povratak.³¹⁶ Zatim, u svibnju je obavijestio štajerske staleže o provali Osmanlija kod Kostajnice, Novigrada, Sračice i Topuskog.³¹⁷ Pustošenja, pljačkanja, odvođenje ljudi i stoke na granici, a posebno na posjedima knezova Zrinskih, potrajalo je sve do sredine lipnja kada je Husrev-beg naredio obustavu napada i pljačke. Opreza radi, zamolio je 15. lipnja Ungnad Keglevića da ne raspusti vojsku Varaždinske županije jer bi se to nepovoljno moglo odraziti na austrijske pokrajine.³¹⁸

Nedugo zatim, 26. lipnja 1540. umro je Ivan Zapolja, a to je Osmanlijama nakratko odvratilo pozornost od Hrvatske. Stoga je kralj Ferdinand smatrao kako je nastupio idealan trenutak za osvajanje Budima te je započeo pripreme za taj pothvat, a kako bi dobio na vremenu, poslao je u Carigrad opet Jeronima Laskyja da pregovara sa sultanom Sulejmanom o produženju primirja. Uoči njegova odlaska uputio je Petar Keglević Mehmed-begu pismo u kojemu je zatražio od njega da kraljevu poslaniku osigura nesmetan put do sultana. Keglevićevo ime bilo je već godinama dobro poznato ne samo pograničnim sandžakbegovima, nego i svakom osmanskim vojskovođi, a prema njemu su mnogi od njih gajili duboko poštovanje kao sebi ravnom protivniku. U odgovoru na to pismo 15. kolovoza iz Beograda, Mehmed-beg je takav odnos prema Kegleviću jasno iskazao u naslovu "najslavnijem i najodličnijem, vrlo poštovanom i najhrabrijem gospodinu banu

³¹⁵ Prema dobivenim informacijama, raspolagali su Murad-beg i Mehmed-beg (koji mu se pridružio) s toliko konjanika i pješaka, riječnih brodova, lakih i teških topova, da su mogli ugroziti velik dio Hrvatske; Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 98.

³¹⁶ Klaić, *Povijest Hrvata V*, str. 184; Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 98-99.

³¹⁷ Radoslav Lopašić, "Prilozi za povijest Hrvatske XVI. i XVII. vieka iz štajerskoga zemaljskoga arhiva u Gradcu" (dalje: Lopašić, "Prilozi za povijest Hrvatske..."), *Starine JAZU*, knj. 17 (1885.), str. 161.

³¹⁸ Klaić, *Povijest Hrvata V*, str. 184; Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 98-99.

Hrvatske i Slavonije, zapovjedniku sve vojske na granici”, priopćivši da će kraljeva poslanika prijazno primiti i pratiti do njegova cilja. Međutim, sultan je brzo doznao za Ferdinandove namjere te je Laskyja bacio u tamnicu, a osmanska vojska počela se okupljati oko Budima. Uz to, nastavljene su i provale na sjeveru Hrvatske. Nekoliko mjeseci kasnije, Osmanlije su krstarili uz granicu i provalili su do Đurđevca gdje ih je 14. studenog sačekao Petar i natjerao u bijeg. Ponesen tim uspjehom, Keglević je obavijestio kralja 21. studenog iz Đurđevca, kako je pozvao Ivana Ungnada da zajedničkim snagama provale pored Drave do Osijeka ili udare na Požegu. Ako se, međutim Ungnad ne odazove pozivu, onda će on sam provaliti i napasti Osmanlije. No, Keglević je ipak na kraju odustao od svog nauma.³¹⁹

Za Petrova banovanja osmanske provale i napadi ipak nisu doveli do bitnijih promjena na granici. Vođenje rata na više strana odvodilo je glavninu osmanskih snaga na druga ratišta, zbog čega je ratno djelovanje u Hrvatskoj i Slavoniji uglavnom ostajalo u okvirima manjih sukoba i rata niskog inteziteta. Glavni cilj tih napada i provala bio je razaranje gospodarske podloge u pozadini krajiške obrane kao priprema budućih osvajanja. No, banovati u vrijeme konstantnih borbi s Osmanlijama bilo je još izazovnije jer je u to vrijeme Hrvatskoj i Slavoniji kronično nedostajalo vojnika, novaca, logističke potpore vladara i susjeda te je Petar stoga morao vlastitim novcem financirati banski banderij i troškove ratovanja. Naposljetku je on ostao sam i kao ban se istaknuo svojom hrabrošću i spretnošću, međutim okolnosti koje su uslijedile 1540. nisu bile povoljne za njega, a o tome će se detaljnije reći u nastavku.

3.6. Petar u nemilosti kralja i potom pomilovanje

Početakom je 1540. Petar Keglević udao kći Anu za Gašpara Ernušta (*Ernusth*) ili Hampova, jednoga od bogatijih velikaša u Ugarskoj.³²⁰ Međutim, s obzirom na to da je već u lipnju te godine Gašpar bio teško bolestan, vijest od 18. listopada da je mrtav nije bila iznenađujuća. Za sobom nije ostavio nasljednika te su sva njegova silna imanja trebala postati kraljevo ošasno

³¹⁹ Isto, str. 100-102.

³²⁰ Gašpar Ernušt posjedovao je Čakovec i Štrigovo u Međimurju, zatim Đurđevac, Prodavić (Virje) i Koprivnicu u Podravini. Svadba Ernušta i Keglevićeve kćeri Ane obavila se u kuriji Šapcu tik do Krapine, odakle je Ernušt mladu ženu odveo u svoje dvore u Čakovec; Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 91; Šišić, *Hrvatski saborski spisi* 2, str. 250.

dobro. No, tomu se usprotivio Petar koji je tvrdio da ga je Gašpar imenovao skrbnikom supruge Ane i potomka koji bi se trebao roditi te upraviteljem sviju njegovih imanja. Kralj je bio sumnjičav te je u Čakovec poslao nekoliko odličnih gospođa da svjedoče Aninu porodu. Uskoro se utvrdilo da Ana nije trudna, pa je kralj više puta pozivao Petra da mu vrati Gašparove posjede. Ovaj pak nije odgovarao na te pozive, a Anu je potom udao za Ladislava Banfija od Lendave. Kada ga je kralj skinuo s banske časti udostojao se Petar pojaviti pred njim u Beču gdje ga je, pred prelatima i barunima, molio za oprost. Štoviše, prisegnuo je prefektu kraljevske komore Albertu, da će mu otuđene posjede prepustiti čim se vrati kući. Ništa od obećanog nije učinio.³²¹

Nakon što se Keglević oglušio o kraljeve zapovijedi, na ugarskom saboru u Banjskoj Bistrici (danas Banská Bystrica u središnjoj Slovačkoj) raspravljalo se o tome tko će na banskom položaju zamijeniti neposlušnog plemića.³²² Kada se, zatim 1. studenog sastao ugarski sabor u Požunu, raspravljalo se o Kegleviću koji, ne samo da nije kralju vratio Ernuštove posjede, nego je počinio nova nasilja. Naime, baš na dan otvorenja sabora u Požunu pisao je Ferdinand iz Beča Petru pismo u kojemu mu prijete jer je Keglević plemiću Emeriku Bradaču htio oteti njegov kaštel Ladomerc. Kralj je Petru pisao ovako: "Tvojemu bi staležu više pristajalo ne samo da ne grabiš tuđe, nego da također slabije braniš (*Tue enim conditioni id potius appeteret, ut non modo a linea tibi non usurpares, sed etiam infirmiores defenderes.*)". Kraljeve opomene, međutim, nisu davale rezultata pa su staleži 9. studenog Keglevića proglasili veleizdajnikom te ga osudili na gubitak života i svih imanja, ako kralju u roku od dva mjeseca ne vrati sve Gašparove posjede. Keglević je nato od kralja tražio milost, ali mu je ovaj 22. prosinca 1542.

³²¹ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 91-92.; isti, *Povijest Hrvata V*, str. 192. Nije ovo prvi slučaj u kojemu su se Keglević i kralj sukobili oko nekog posjeda. Naime, biskup Andrija Tuškanić upravljao je varoši (*oppidum*) Cazin, a nakon njegove smrti, ranih 30-ih godina, neko je vrijeme Cazinom upravljao Petar Keglević. No, po kraljevoj ga je naredbi Petar trebao predati Petru Hrvatu od Klise (*Horvath de Clisa*), tadašnjem upravitelju topuske opatije. Tijekom predaje oko koje su se dogovarali Keglević i Hrvat, došla je vijest i kraljeva odluka da se Cazin ipak preda novoimenovanom kninskom biskupu Petru rodnom iz Ripča. No, s obzirom na to da je Cazin bilo unosno i bogato imanje, Petru se nije žurilo s predajom te je izjavio pred zagrebačkim kaptolom da ne može predati Cazin sve dok mu Ferdinand jasnije ne zapovijedi što mu je činiti. Na koncu je ipak Cazin predao novome biskupu, ali su ga Osmanlije zaposjeli 1539., a odande ih je istjerao upravo Keglević. Stoga mu je taj grad po drugi put kralj predao na upravljanje; usp. Lopašić, *Bihać i bihaćka krajina...*, str. 159-160.

³²² Kako je Međimurje u to doba bilo dijelom ugarske županije Zala, koja je na rijeci Dravi graničila sa Varaždinskom županijom u Slavoniji, tako je i sporno vlastelinstvo bilo u nadležnosti ugarskog sabora.

odvratio da milost može dobiti jedino ako mu vrati sporne posjede. Dva dana kasnije, 24. prosinca kralj je izdao proglas u kojemu je grofa Nikolu Zrinskog imenovao novim banom Hrvatske i Slavonije. Kada se Keglević i na posljednju kraljevu zapovijed oglušio, Ferdinand je Zrinskom naredio da silom pokori neposlušnog plemića.³²³

Svakodnevnica života u Hrvatskoj i Slavoniji za trajanja osmanske ugroze omogućavala je Petru Kegleviću gotovo nesmetano djelovanje unatoč odlukama ugarskog sabora i kraljevim nalogima. Primjerice, početkom 1543. godine u Topuskom je sedamnaest plemića jamčilo Petru Kegleviću da će mu Juraj Jarnević vratiti dug do Jurjeva te godine,³²⁴ a glede Osmanlija, oni su te godine zauzele Čaklovac (*Schakocz*) i Bijelu Stijenu (*Wallestinum*) koju je Keglević netom prije preoteo Kati Baćan, udovici srpskog despota Jovana.³²⁵ O osmanskim napredovanjima izvijestio je Ivan Ungnad 15. travnja Tomu Nadaždija,³²⁶ da bi upravo Petar Keglević s Jurjem Frankapanom Slunjskim i Nikolom Tržačkim te Stjepanom Blagajskim 24. kolovoza nedaleko od Otočca porazili akindžijsku postrojbu Ulama-paše koja se vraćala s plijenom iz Kranjske.³²⁷ Nakon te je pobjede Petar u osvit proljeća 1544. iz Topuskog javio zagrebačkom kaptolu kako će Osmanlije nakon kraćeg razdoblja mira opet početi napadati te izvještava o stanju u Velikoj, odnosno piše kako je ondje postavljena straža jer se očekuje napad. Molio je potom preko kaptola i bana Nikolu Zrinskog pomoć za održavanje njegova grada Ustilonje. On ga sam ne može držati već ga namjerava zapaliti, jer mu se stotinjak njegovih ljudi koje je poslao u taj grad pobunilo zbog prevelikog rizika obrane grada. Naime, ondje se neprekidno ratuje s Osmanlijama i na vodama i na kopnu te, kako Keglević kaže, sve i kad bi imao dovoljno novca, teško bi našao ljude koji bi se bez pomoći mogli Osmanlijama oduprijeti. Uostalom, potužio se

³²³ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 92-93.; isti, *Povijest Hrvata V*, str. 197. Ovdje ćemo samo spomenuti kako ovo nije bio prvi sukob između ova dva plemića. Naime, Petar je još 1531. u više navrata tužio Nikolu jer je ovaj pljačkaškim pohodima nanosio štete Petrovim kmetovima oko Blinje. Sve su se te pljačke sastojale od otimanja svinja; Adamček, *Agrarni odnosi...*, str. 209.

³²⁴ Ako pak Jarnević do zakazanog roka dug ne povрати, plemići imaju pravo da ga ubiju i Kegleviću donesu njegovu glavu; *Acta Croatica – Listine hrvatske...*, str. 244-245.

³²⁵ Klaić, *Povijest Hrvata V*, str. 199.

³²⁶ Isto, str. 201-202.

³²⁷ Vramec, *Kronika...*, str. 59.

kako u okolici Save nema više nijednoga svog kmeta, koji bi pomagali braniteljima Ustilonje.³²⁸

Može se dakle primijetiti da zbog konstantne osmanske vojne prisutnosti Osmanlija u to vrijeme Nikola Zrinski kao ban nije bio u mogućnosti reagirati, tj. zatočiti Petra sve do 1546. godine. No, onog časa kada mu je privatno bilo u interesu, krenuo je u akciju. Naime 15. ožujka 1546. Ferdinand je sklopio poseban ugovor s njim. Kralj je za stari dug od 20.000, potom zbog nagomilanoga novog duga također od 20.000, a i na račun plaće za buduću bansku službu do iznosa od 10.000 florena, za sva vremena ustupio Zrinskom i njegovim potomcima gradove Čakovec i Štrigovo s pripadajućim vlastelinstvima u Međimurju s dopuštenjem da Keglevića svlada i da mu oduzme ne samo navedene Ernuštove, nego i sve njegove obiteljske posjede koje će prepustiti kralju na upravljanje. Zrinski je odlučio da će borbu protiv Keglevića započeti u Međimurju, a nadao se da će uhvatiti i samoga Keglevića.³²⁹

Ugovorom od 15. ožujka kralj Ferdinand postigao je dvoje: podmirio je dug koji je imao prema Zrinskom i pokrenuo je postupak protiv Keglevića. Kako bi Nikoli olakšao akciju hvatanja Petra, pozvao je kralj istog dana kneza Petra Erdedskog i druge velikaše da pomognu Zrinskom. Uz to, kralj je zapovijedao službenicima i podanicima Petra Keglevića u Topuskom, Bužimu, Kostelu i Loboru, kao i kaštelanima, sucima i svim ostalim stanovnicima u Čakovcu i Štrigovu da se odreknu svoga dotadašnjeg gospodara, jer je od sabora i kralja proglašen očitim nevjernikom i odmetnikom te im naredio da pomažu onoga koji će provoditi u djelo njegovu presudu. Uskoro je i novi kapetan Luka Sekelj dobio nalog da s četama austrijskih nasljednih zemalja pomaže bana u tom poslu. Petar se također pripremao za predstojeću borbu. On je obranu Čakovca, u kojemu je boravio sa svojim sinovima Gašparom i Matom, povjerio Gašparu Požežaninu, tvrđavu u Koprivnici branio je Juraj Šiško, a Đurđevac i Prodavić Nikola Kerljevački. U Topuskom i Ustilonji bili su Keglevićevi stariji sinovi Juraj i Franjo. Uz navedene, imao je Petar priličan

³²⁸ Pálffy – Pandžić – Tobler, *Ausgewählte Dokumente...*, str. 123-124; Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 105.

³²⁹ Klaić, *Povijest Hrvata V*, str. 215-216.

broj privrženika među hrvatskim i slavonskim plemstvom.³³⁰ Navodno je Keglević tražio pomoć i od Osmanlija.³³¹

Krajem srpnja 1546. stigao je Zrinski pod grad Čakovec koji je tada bio opasan zidinama i okružen dubokim jarkom. Da bi lakše mogao zauzeti grad pozvao je ban Luku Sekelja u pomoć. Sekelj je 31. srpnja iz Varaždina pisao Ivanu Ungnadu o događajima kod Čakovca, Koprivnice i Đurđevca. Kapetan se tužio na to kako ban ne čini dovoljno kako bi osvojio Čakovec te izriče svoju bojazan da grad neće pasti ako kralj ili Štajerska banu ne pošalju pomoć unatoč činjenici da su Petra napustili ponajbolji vojnici, a samo prošle noći od njega je pobjeglo njih četrnaestorica, tako da mu je ostalo tek četrdeset do pedeset za oružje sposobnih ljudi, ali i njih je pet do šest poginulo tijekom jučerašnjeg okršaja. Povrh toga, piše kapetan kako je Keglević sve pripremio kako bi mogao pobjeći kopnenim ili riječnim putem, ali Sekelj se nada da mu to neće poći za rukom. Ipak, ako bi Keglević uspio pobjeći, onda bi se, pribojava se Luka, Keglević mogao pridružiti Osmanlijama što bi rezultiralo novim njihovim osvajanjima i pustošenjima. Na kraju pisma je spomenuo kako je jučer pozvao građane Koprivnice da se kralju pokore što su oni rado prihvatili, ali kada su njegovi ljudi željeli ući u grad, suzbio ih je Juraj Šiško. Agresivnom ponašanju pribjegao je i Kerljevački u Đurđevcu koji je čak napadao kraljeve posadnike u Virovitici i koji je netom prije toga suzbio Sekeljevog vojskovođu Gašpara Nadaždija. Kerljevački se čak prijetio da će Koprivnicu, Prodavić i Đurđevac predati Osmanlijama.³³²

Keglević se tih dana spremao da sa sinovima Gašparom i Matom potajice napusti Čakovec i ode u Žabljak kod Rovišća (Bjelovara) gdje bi zatražio pomoć od Osmanlija. Taj Petrov plan prenio je Zrinskomu Petar Požežanin. Konačno su 31. kolovoza Zrinski i Sekelj uhvatili Keglevića i sinove mu noću u šumici koja se tada nalazila između Čakovca i pavlinskog samostana svete Jelene kada su pokušali umaći. Ujutro (1. rujna) se predala posada u Čakovcu Zrinskomu, a Luka Sekelj je bez borbe preuzeo i Krapinu. Već 2. rujna bio je ban u taboru pod Čakovcem gdje je pismom potvrdio da mu je Petar sa sinovima predao Čakovec i Štrigovu s pripadajućim

³³⁰ Među njima je bio plemić Ivan Forčić, gospodar Sutiske, Bušima i Beretinca u Zagorju; isto, str. 218.

³³¹ Isto, str. 216 i 218.

³³² Isto, str. 218.

vlastelinstvima. Istog dana uputio je Zrinski Ferdinandu još tri pisma – u prvome kazuje kako će Petrove sinove sa službenicima, vojnicima, novcem i stokom otpremiti u grad Kostel; u drugom je obećao da neće Petru ništa našao učiniti dok ga ne preda u kraljeve ruke te da će njegovim sinovima, Jurju i Franji, koji su tada bili u Topuskom, dozvoliti na mjesec dana da slobodno obilaze svoje gradove i imanja; trećim je obećao da će se založiti kod kralja da se Petar i njegovi sinovi oslobode. Nikola je potom pustio Matu i Gašpara, nakon što im se otac 11. rujna pismeno obvezao da će se vratiti u zarobljeništvo, ako to kralj bude zahtijevao.³³³

Dana 14. rujna obavijestio je Zrinski kralja i vrhovnog kapetana Nikolu Salma o svemu te je obrazložio zašto Petra Keglevića nije predao Luki Sekelju, kako je to vrhovni kapetan zahtijevao, i zašto je pustio na slobodu Keglevićeve sinove. Jedan od njih planirao je doći pred kralja kako bi tražio milost, a upravo zbog takva odnosa Zrinskog prema Keglevićima došlo je do napetih odnosa između njega s jedne, te Sekelja i Salma s druge strane. Salm se 21. rujna iz Požuna nezadovoljan razvojem situacije potužio kralju, ali potomji je pismom od 7. listopada iz Praga odobrio postupak Zrinskoga te mu je zapovjedio da nastavi s izvršenjem presude. Nakon toga su Petrovi sinovi predali kralju i ostale prisvojene Ernuštove posjede³³⁴ te je najstariji sin Juraj krenuo u Beč moliti milost za oca i braću. Kada je došao u Litomjeržice (češ. Litoměřice, njem. Leitmeritz) pao je pred kraljem na koljena i molio ga da pomiluje barem njega i ostalu braću. Njegova poniznost urodila je plodom, jer je kralj 24. lipnja 1547. izdao povelju kojom je Petrovim sinovima (Jurju, Franji, Gašparu, Mati, Nikoli, Petru mlađemu i Šimunu) vratio sve obiteljske posjede i gradove, onako kako su ih nekoć držali, izuzevši polovice krapinskog vlastelinstva, jer ju je 12. travnja u Hebu (češ. Cheb; njem. Eger) ustupio Luki Sekelju zbog duga od 2.000 florena. Napokon, pomilovao je i Petra i to radi upornih molbi njegovih sinova, poglavito Jurja, te drugih zagovornika. U pismu izdanom u Beču 14. listopada 1548. pomilovao ga je i vratio mu je slobodu pod uvjetom da sinovi paze na njega te da odrede jedan od njihovih gradova u kojem će trajno boraviti. Isto je tako zabranio svim dostojanstvenicima da ga

³³³ Klaić, *Povijest Hrvata V*, str. 218-219; isti, *Acta Keglevichiana...*, str. 93; Vramec, *Kronika...*, str. 59.

³³⁴ Preostali Ernuštovi posjedi koje je Keglević prisvojio bili su Đurđevac, Prodavić i Koprivnica; Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 94.

napadaju i da ga imaju ostaviti na miru. Zrinski je pak 1. i 2. siječnja 1549. uveden u posjede gradova Čakovca i Štrigove.³³⁵

No, sin Gašpar je i dalje molio milost za oca preko Maksimilijana, Ferdinandova sina i nasljednika. Kralj je uslišao sinovljeve molbe te je opet pomilovao Petra i još jednom upozorio dostojanstvenike da ga ne smiju progoniti.³³⁶ No, unatoč naporima da ga zaštiti, Petrov ugled i moć su znatno opali te su ga napadali svi oni koji su se to prije bojali učiniti. Primjerice, Luka Sekelj se i nadalje nasilnički odnosio prema Keglevićima, iako im je još 15. travnja 1548. uz naplatu od 2.000 florena morao vratiti njihovu polovicu krapinskog vlastelinstva. Posebno zovoljan prema Petru je bio Ivan Ungnad,³³⁷ a glede Nikole Zrinskog, Petar je sa sinovima otvoreno davao podršku nezadovoljnim turopoljskim plemićima s načinom upravljanja medvedgradskim vlastelinstvom Zrinskog, baš kao što je ovaj u topuskoj opatiji podupirao zahtjeve predijalaca i nižih plemića u pobuni protiv Keglevića.³³⁸ Osim toga, posve je razumljivo da su bili kivni na Zrinskog koji im je, doduše kraljevom odlukom, preteo Međimurje.³³⁹ Štoviše, tijekom parničenja s Turopoljcima Zrinski se iz Čakovca 16. listopada 1549. između ostalog potužio kralju da je Petar Keglević poslao dva svoja čovjeka, čija im imena doduše nije znao, da ga što prije ubiju! Nastojeći da okupi što utjecajnije ljude na svoju stranu i tako se zaštiti, Zrinski je pošao u Ugarsku u Šarvar (mađ. Sárvár), gdje je 22. listopada s Tomom Nadaždijem, svojim prijateljem i tadašnjim sucem kraljevskoga dvora, sklopio “međusobno prijateljstvo i slogu”. Kralj je zatim 28. listopada iz Praga ovlastio Zrinskoga da tu dvojicu Keglevićevih zločinaca uhvati, ali da ih ne stavlja na muke i ne sudi,

³³⁵ Klaić, *Povijest Hrvata V*, str. 219-220; isti, *Acta Keglevichiana...*, str. 94-95.

³³⁶ Gašpar je za svog boravka u Beču ocu poslao pismo na hrvatskom jeziku, pisano ćirilicom, a ono je glasilo ovako: “Uzmožni gospodine, gospodine i oče moj meni milostivi! Služba moja vikovična da je preporučna. Na znanje dajem vašoj milosti, da moli(h) kralja Maksimilijana za vašu milost, da bi se molil pri kraljevi svitlosti (Ferdinandu), da bi njegova svitlost vašu milost u svoju staru budući milost prijela, i da bi njegova svitlost dopustila vašoj milosti pred sebe dojt. Kralj Maksimilijanuš z dobre volje učinil i li k mistu pošal kralja moli(t). I kraljeva svitlost na njegovu prošnju umolil mu se... Pisan u Beču petak prvi po Tilovo. Vaše Milosti ponizni sluga Gašpar Keglević iz Bužina”; Kukuljević Sakcinski, *Acta Croatica – Listine hrvatske*, str. 261; Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 95.

³³⁷ Isto, str. 93-95.

³³⁸ Detaljnije o razlozima spora pripadnika turopoljske plemenite općine i Nikole Zrinskog vidi gore, str. 54 i bilj. 259.

³³⁹ Zanimljivo je da je advokatom Turopoljaca u sporu sa Zrinskim bio pl. Matej Slatinski, koji je zastupao i Petra Keglevića u njegovim parnicama i koji ga je u listovima zvao “milostivim gospodinom”; usp. Klaić, *Povijest Hrvata V*, str. 223-226.

nego da ih preda Ivanu Ungnadu. S druge strane je Ferdinand nastojao zaštititi Petrove sinove, što se vidi i iz naloga od 16. studenog 1549. zagrebačkom kaptolu s molbom da mu kanonici potom dojavu kako je na njega reagirao ban Nikola Zrinski.³⁴⁰

Ferdinandova se popustljivost prema Petru vjerojatno krila u činjenici da mu je sin i prijestolonasljednik Maksimilijan prijateljevao s Petrovim sinom Gašparom. Naime, Gašpar je 1549. otišao s Maksimilijanom u Španjolsku gdje se ovaj oženio s Marijom, kćerju svojega strica Karla V. te u njegovo ime postao gubernatorom tada bogate i silne kraljevine. Gašpar je već kao Maksimilijanov stolnik (*dapifer*) pisao ocu iz Valladolida 9. siječnja 1550., da su se Maksimilijan i supruga mu izrazito zauzeli za njega kod kralja Ferdinanda pa je ovaj na uporne sinovljeve molbe 14. listopada 1550. naložio svim sucima da primaju Keglevičeve tužbe protiv njegovih protivnika, kako su to činili i prije Petrova prijestupa. Mjesec dana kasnije je Petru posebnim pismom dozvolio slobodu kretanja po obiteljskim posjedima i gradovima, čime je dokinut kućni pritvor u gradu Kostelu, ali mu je zabranjen odlazak i boravak izvan obiteljskih posjeda. No, Petar je već tada bio slaba zdravlja pa po svemu sudeći nije uspijevao obilaziti niti vlastite gradove. Stanje mu se dodatno pogoršavalo narednih godina u kojima su ga pogodile i obiteljske tragedije. Sin Gašpar mu je 14. listopada 1552. preminuo u Beču,³⁴¹ a krajem 1553. ili početkom 1554. u Požunu i najstariji sin Juraj.³⁴²

Ostavši bez sinova na habsburškim dvorovima, Petar je nakon svega što ga je zadesilo morao otpjeti i svoje posljednje poniženje. Naime, kralj mu je Ferdinand 20. siječnja 1554. pod utjecajem Keglevičevih protivnika naložio da što prije potpiše i pošalje *reversales literas* na koje se davno obvezao, ali

³⁴⁰ Isto, str. 226.

³⁴¹ Naime, 1552. Gašpar se nakratko vratio iz Španjolske u Austriju i Ugarsku te se te godine u svibnju sastao s bratom Jurajem u Požunu gdje je potonji boravio obavljajući državne poslove. Već 26. svibnja javljao je Juraj ocu kako je Gašpar slaba zdravlja te da bi se po doktorovu mišljenju trebao vratiti u domovinu radi promjene klime. Nedugo zatim, 30. svibnja piše i Gašpar bratu Mati da je u Linzu teško obolio te da je već mislio kako će umrijeti. Potom piše iz Beča 20. rujna bratu Jurju o novostima na dvoru. No, 24. listopada je Maksimilijan osobno javio Petru kako je njegov sin preminuo 14. listopada. Gašpar je do kraja života bio Maksimilijanov stolnik; Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 95-97.

³⁴² Isto, str. 97; Filipčić, *Župa Pregrada...*, str. 27. Juraj Keglević u oporuci kazuje ovako: "(...) Ja Juraj Keglević, budući betežan u životi, zdrav u pameti, i znajući, da je svakomu čoviku umriti, učinih to moje spomenutije. Ostavljam bratu Šimi maloga paripa i sablu moju; bratu Matijašu ostavljam drugu sablu demiskiju; ostavljam bratu opatu kona, tobolicu; paripa, koga sam kupil Rebroviću da nemu bude..."; Kukuljević Sakcinski, *Acta Croatica – Listine hrvatske...*, str. 251.

ga nije poslao. Naložio mu je također da sina Franju zaredi za svećenika te da ga pošalje na kraljev dvor kako bi ondje služio. Kada se Petar oglušio na kraljeve zapovjedi ovaj mu je zaprijetio da će ga opet proglasiti odmetnikom te da će njemu i sinu oduzeti opatiju u Topuskom, ako u roku od tri tjedna ne izvrši poslano mu zapovjedi. Petar je, zasigurno shrvan brojnim nevoljama, naposljetku udovoljio kraljevu prohtjevu.³⁴³ Te je godine unatoč slabu zdravlju podgrijavao kolikogod je mogao neprijateljstvo prema Zrinskom, a posljednji je put spomenut 15. studenog 1554. u pismu kralja Ferdinanda.³⁴⁴

Nije sa sigurnošću utvrđeno gdje je i kada Petar umro. Moguće da je to bilo u Kostelu ili pak utvrdi Šapcu.³⁴⁵ Vjerojatno je sahranjen u župnoj crkvi Blažene Djevice Marije u Pregradi, gdje i danas stoji nadgrobna ploča koja može pripadati samo njegovoj grobnici. Naime, pod razapetim Kristom kleči bezimen vitez, a za leđima mu kleči sedam mlađih muškaraca nad čijim su glavama uklesana imena Petrovih sinova. Nasuprot njima, s druge strane križa kleči jedna starija s dvije mlađe žene – supruga i dvije Petrove kćeri. Bezimeni je vitez na ploči prema svemu sudeći, Petar.³⁴⁶

Nadgrobna ploča Petra Keglevića u Pregradi
Preuzeto iz: Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. LVI.

³⁴³ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 97-99.

³⁴⁴ Isti, *Povijest Hrvata V*, str. 252-255.

³⁴⁵ Isti, *Acta Keglevichiana...*, str. 99-100.

³⁴⁶ Isto, str. 100; Filipčić, *Župa Pregrada...*, str. 20.

4. DRUGA GENERACIJA KEGLEVIĆA

Petar je nadživio trojicu svojih sinova, Jurja, Ivana II. i Gašpara te kćer Anu. Za njim je ostalo pet sinova – opat Franjo, Petar, Šimun, Nikola i Mate te kćer Suzana.³⁴⁷ Ovdje valja spomenuti kako je Petar vodio brigu o obrazovanju svojih sinova, a o tome nam govori podatak da su 1549. Petar i Šimun bili upisani na sveučilište u Beču, a ondje je magistrirao Juraj Drašković, već spomenuti Keglevićev prijatelj.³⁴⁸ Kada se Drašković sljedeće godine preselio u Padovu, preselio je onamo Petar i svoje sinove te je od njega tražio da mu sinovima i ondje nađe ugledna profesora. Drašković hvali u pismu od 16. ožujka Petra što se toliko brine o svojim sinovima te mu javlja da će njihov dosadašnji profesor (*conductitius paedagogus*) privremeno i dalje biti sinovac Lazara Bonamika. Usto, obećava mu da će ih osobno i dalje povremeno poučavati te da će paziti na njih koliko mu to poslovi budu dopuštali. Usto, Drašković moli Petra da u Padovu pošalje i sina Gašpara kako bi naučio talijanski jezik i upoznao taj kraj.³⁴⁹ Dakle, od 1550. na sveučilištu su se u Padovi školovali Petar i Šimun, a 1552. im se pridružio i Nikola. Nema, dakle, sumnje da su svi njegovi sinovi dolično obrazovani i da su dobro poznavali latinski, njemački i talijanski jezik. Oni su još 1557. bili svi na okupu što svjedoči i povelja kralja Ferdinanda od 25. veljače koju je izdao u Regensburgu, a kojom im je potvrdio ne samo posjede Kostel i Lobor, već i čitavu Krapinu.³⁵⁰ Iste je godine dodijelio Franji titulu naslovnoga bosanskog biskupa te mu je dopustio da zadrži opatiju u Topuskom.³⁵¹ Može se dakle zaključiti kako je kralj prema mladim Keglevićima bio blagonaklon nakon očeve im smrti. Međutim, ovakvo dobro stanje nije potrajalo. Naime, nakon

³⁴⁷ Jurković, *The Fate of Croatian Noble Families...*, str. 92.

³⁴⁸ Ferdo Šišić, "Hrvati na bečkom sveučilištu od god. 1453 - 1630.", *Vjesnik Kr. hrv-dalm. - slav. Zemaljskoga arhiva*, vol. 5 (1903.), str. 169.

³⁴⁹ Zanimljivo je što u navedenom pismu Drašković uspoređuje Keglevića s makedonskim kraljem Filipom koji je svog sina Aleksandra dao na podučavanje kod slavnog Aristotela; Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 100; Andreas Veress (ur.), *Matricula et acta Hungarorum in universitate Patavina studentium (1264– 1864)*, vol. 1, Fontes rerum Hungaricarum 1, Kolozsvár – Budimpešta: Typis Societatis Stephaneum Typographicae, 1915., str. 51-52; Mandušić, *Povijest obitelji Drašković...*, str. 32-33.

³⁵⁰ O tome je izvijestio i zagrebački kaptol i naredio mu da Keglevićeve sinove uvede u posjed Krapine, a 1558. kaptol ga je izvijestio da je to i učinio; Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 101; isti, "Krapinski gradovi...", str. 24.

³⁵¹ Isti, *Acta Keglevichiana...*, str. 101.

1558. u spisima nestaje braće Franje i Nikole što navodi na zaključak da su nekako u to vrijeme umrli. Franjo je vjerojatno umro 1559. jer su se tada preostala braća odrekla opatije u Topuskom nakon čega je onamo došao novi opat.³⁵² Za Nikolu se pretpostavlja da je umro još 1557., ali se ne zna uzrok.³⁵³ Preostala tri brata – Petar III. (Mlađi), Šimun III. i Mate još su nekoliko godina bili zajedno.³⁵⁴

Sva su trojica braće nazočila 8. rujna 1563. krunidbi Maksimilijana II. za kralja Ugarske u Požunu, a tom je prigodom Mate nosio bugarsku zastavu. Maksimilijan je prema svemu sudeći bio najviše naklonjen Petru Mlađemu, kojega je 13. svibnja 1565. imenovao svojim komesarom u Hrvatski sabor. Petar je tada bio kapetan na Ugarskoj krajini u Đeru (mađ. Győr, nem. Raab) te je kralj 13. studenog iste godine naložio ugarskoj komori, da mu nadoknade troškove koje je imao kao njegov komesar u Hrvatskom saboru. On je bio zapovjednikom postrojbe koja je 10. rujna 1565. u bitci s Osmanlijama odnijela sjajnu pobjedu i u kojoj su se istakla Petrova braća, Šimun i Mate.³⁵⁵ U izvorima se spominje još 1566., nakon pada Sigeta pod Osmanlije. U to je vrijeme s bratom Matom pritekao u pomoć Franji Tahiju, kojemu je bila povjerena obrana Kaniže (mađ. Nagykanizsa, njem. Großkirchen). No, tom je prilikom u boju s Osmanlijama poginuo kod sela Rechema (danas Nagyrécse). Genealozi pišu da je za sobom ostavio sina Jurja (II.), ali u izvorima o njemu nema ni traga. Godine 1569. Juraj Drašković u jednom pismu spominje samo dvojicu sinova Petra (II.) Keglevića – Šimuna i Matu, što znači da su tada na životu od Keglevića ostala još samo njih dvojica.³⁵⁶

³⁵² Pálffy – Pandžić – Tobler, *Ausgewählte Dokumente...*, str. 146-148; Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 101-102; Filipčić, *Župa Pregrada...*, str. 27.

³⁵³ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 102; Jurković, *The Fate of Croatian Noble Families...*, str. 92.

³⁵⁴ Tih godina, točnije 1560. zabilježeno je kako su se Keglevići (i Sekelji) bavili, poput većine plemića, prodajom poljoprivrednih proizvoda i to na krapinsko-kostelskom vlastelinstvu i u Loboru. Ovaj podatak nimalo ne čudi jer, kao što je već ranije spomenuto, u Hrvatskoj se u 16. stoljeću snažno razvila trgovina poljoprivrednim proizvodima. Osim navedenoga, u Hrvatskoj je bilo razvijeno i svinjogojstvo, poglavito u Podravini gdje su Keglevići imali posjede. Naime, kmetovi s vlastelinstva Sisak čuvali su velika krda svinja u šumama Keglevićevih posjeda Ustilonje i Totuševine koja su opustošili Osmanlije. Mate Keglević je 1564. odredio da za upotrebu njegovih šuma od svake svinje moraju platiti tri denara; Adamček, *Agrarni odnosi...*, str. 283 i 295.

³⁵⁵ Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 135.

³⁵⁶ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 103; Vramec, *Kronika...*, str. 63; Mandušić, *Povijest obitelji Drašković...*, str. 70.

U narednom su se razdoblju obojica posvetili administrativnim i diplomatskim poslovima. Tako je Mate vodio brigu o imanjima i pravno je zastupao i branio interese Keglevića, a Šimun je obavljao političke i diplomatske poslove. Naime, njega je 5. siječnja 1571. Hrvatski sabor izabrao za predsjednika banskog oktavijalnoga suda u ime magnata. Kada su zatim zaprijetili seljački pokreti protiv Franje Taha u Susjedgradu i Stubici, izabrao je Sabor 2. lipnja 1572. Šimuna, da kao poslanik pođe u Beč pred kralja Maksimilijana. Kad je potom umro ban Franjo Frankapan Slunjski te je ban i biskup Juraj Drašković ostao bez druga, ugarski su savjetnici u Požunu predlagali za novoga bana Šimuna Keglevića.³⁵⁷ Iste ga je godine (20. prosinca) izabrao Sabor za nadzornika poslova oko utvrđivanja gradova u Slavonskoj krajini, a sljedećih ga je godina (1575. i 1576.) slao u Beč nadvojvodi Karlu gdje je obavljao poslove u ime Gabrijela Tahija, ali i poslove osobne prirode. Na Hrvatskom saboru 4. svibnja 1577. prosvjedovao je Šimun s Tahijima upozoravajući da je netko patvorio i njima podmetnuo jamstveno pismo za oslobođenje nekog Vojkovića. Umro je u Krapini 17. prosinca 1579. te je sahranjen 22. prosinca u župnoj crkvi u Pregradi, gdje mu je kasnije udovica Magdalena Petev (Pethew, Pethó) podigla nadgrobni spomenik.³⁵⁸

Braća su baštinili spor sa Sekeljima u kojemu je kamenom spoticanja bio Šabac. Od god. 1563. su Kegleviće braća Luka i Mihael Sekelj tužili da kuriju Šabac bez kraljeve dozvole pretvaraju u tvrđavicu (*fortalicium*) te da ona predstavlja opasnost, ne samo za njihovu Krapinu, već i za ostale susjede. Prijestolonasljednik Maksimilijan je na tužbu Sekelja reagirao tako što je pozvao 25. lipnja bana Petra Erdedskog i varaždinskog župana Krstu Ungnada da ga o svemu izvijeste. Tvrđavica je na koncu postala prvorazrednim unutarnjo-političkim problemom zbog kojeg su kralj, ban i Hrvatski sabor više puta morali posredovati kako se sukob dviju obitelji ne bi pretvorio u opći ustanak u Zagorju, jer su se ostali plemići počeli zauzimati stranu Keglevićeva ili Sekelja.³⁵⁹ Kada je 1564. Maksimilijan nakon očeve smrti sjeo na prijestolje izdao je braći Petru, Šimunu i Mati povelju kojom im je

³⁵⁷ Bilo je savjetnika koji su 1574. preporučivali za bansku čast Šimuna ili njegova brata Matu, ali se to na koncu nije dogodilo – imenovan je Gašpar Alapić.

³⁵⁸ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 103-104; Lopašić, "Prilozi za poviest Hrvatske...", str. 46.

³⁵⁹ Uz Sekelje su stali doljnozagorski plemići i zabočka vlastela, a Kegleviće su podržavali Ivan Forčić, Mojsije Humski, Matija Slatinski i drugi; Klaić, "Krapinski gradovi...", str. 25.

obećao dati posjed s preko sto kmetova čim koji od plemića bez potomaka umre, ako oni zauzvrat Sekeljima prepuste sva prava na Krapinu. Na taj način kralj je pokušao riješiti nastali spor.³⁶⁰ No, nakon smrti Petra i Šimuna Keglevića ostao je Mate, koji je nastojeći da zadrži svoje posjede u Krapini i Kostelu vodio stalne parnične postupke i sukobe s Lukom i Mihaelom Sekeljom. On se najprije 1571. pokušao s njima nagoditi oko tih područja, ali pregovori nisu bili uspješni. Upravo je to bio povod još žešćim borbama koje su svoj vrhunac dosegle 1573. za vrijeme "Seljačke bune".³⁶¹ Tada je ban Juraj Drašković imenovao Matu Keglevića i Gašpara Alapića zapovjednicima plemićke vojske, a Sekelji su potpomagali i poticali seljake na ustanak kako bi nanijeli štetu Kegleviću.³⁶² Njihovi su službenici Gašpar Kunčić i Ivan Dolovčak s oko petsto kmetova napali, razorili tvrđavicu Šabac i iz nje odnijeli vino, žito i sve drugo što su ondje, i na drugim mjestima zatekli te su tim plijenom pomagali pobunjene kmetove. Mate Keglević procijenio je nanesenu štetu na 10.000 zlatnih florena. U osvetničkom je pohodu nakon ugušenja Seljačke bune Mate s plemićkom vojskom oplijenio i opustošio Sekeljeva vlastelinstva Zabok i Krapinu te ona na prostoru Varaždinske županije. Unatoč pretrpljenim štetama, Mate je obnovio svoju tvrđavicu i nastavio borbu sa Sekeljima pravnim putem – beskonačnim parničenjima.³⁶³ Različitim je formalnim prigovorima Mate odgađao donošenje presude sve do 1579., kada je završena golema parnica i to tako da je osuđen – Mate. No, osuda je bila samo formalna, jer je kralj Rudolf unaprijed pripremio i odmah objavio Keglevićevo pomilovanje, a o tome će više biti riječ u nastavku.³⁶⁴

³⁶⁰ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 102; isti, "Krapinski gradovi...", str. 24-25.

³⁶¹ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 105.

³⁶² Iva Mandušić, "Ugarski povjesničar Nikola (Miklós) Istvánffy (1538. – 1615.) i njegovo djelo *Historiarum de rebus Ungaricis* u hrvatskoj historiografiji", *Croatica Christiana periodica*, vol. 64 (2009.), str. str. 61.

³⁶³ Primjerice, Maksimilijan je 18. prosinca naložio banu da imenuje povjerenstvo koje će provesti istragu povodom šteta koje su Keglevići nanijeli nižim plemićima Varaždinske županije. Drašković je odredio komisiju u siječnju i ona je 1. veljače 1574. saslušala u Začretju tristo pedeset i sedam svjedoka koji su potvrđivali plemićke optužbe. Unatoč tome, Keglevići su i dalje odbijali plemićima nadoknaditi štete; Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 105-106; isti, "Krapinski gradovi...", str. 25; Adamček, *Agrarni odnosi...*, str. 234.

³⁶⁴ Neke od optužbi varaždinskih plemića su krajnje zanimljive. Tako, primjerice, plemići tvrde kako nisu do temelja razorili Keglevićevu utvrdu Šabac, nego kažu da je tvrđavica ostala gotovo čitava jer je porušen samo njezin dotrajali krov, a u rušenju krova glavnu su riječ navodno imali Keglevićevi kmetovi. Usto, opovrgavaju Keglevićeve navode da je u buni pretrpio goleme štete (oko 10.000 florena) i tvrde da je Mate zbog straha od bune dao odvesti iz Šabca sve vrjednije stvari na sigurnije mjesto. Ono što je također vrlo zanimljivo jest to što varaždinski plemići nisu energično i opširno pobili glavnu Keglevićevu optužbu –

Zbog stalnih zavada sa Sekeljima i drugim plemićima koji su ih podržavali, Mate s bratom Šimunom nije dovoljno brinuo o svojim posjedima na granici. Uskoro su Osmanlije zauzeli Bijelu Stijenu (1575.), a sredinom lipnja 1576. Bužim,³⁶⁵ grad i utvrdu koja je Keglevićima donijela pridjevak "Bužimski" te im bila od neprocjenjive vrijednosti.³⁶⁶ Keglevićima su neskloni hrvatski plemići krivili Matu da je bio odviše nemaran i da zbog gubitka Bužima Osmanlije imaju otvoren put prema ostatku Kraljevstva. Tako je nadvojvoda Karlo 7. kolovoza 1576. pozivao ugarsko namjesničko vijeće da istraži što se zaista dogodilo prilikom pada Bužima te da predloži kaznu za Matu Keglevića. Po starom običaju, trebalo se o tome raspravljati na Ugarskom saboru, ali do toga nije došlo, jer je malo zatim kralj Maksimilijan umro (12. listopada). No, Sekelji i plemići Varaždinske županije nisu odustajali od svoje parnice te su i dalje iznosili pred Hrvatski sabor svoje tužbe protiv Mate Keglevića. Stanje se za Matu dodatno pogoršalo 1578., kada je hrvatskim banom postao Krsto Ungnad.³⁶⁷ Tada je po nalogu novoga kralja, Rudolfa II.,³⁶⁸ Ungnad sazvao izvanredan sud na kojem je, kao što je ranije spomenuto, Mate proglašen krivim u sporu sa Sekeljima i plemićima s time da ga je kralj pomilovao i dopustio mu je da se u roku od godine dana, ili nagodi sa svojim protivnicima, ili neka otpusti Sekeljeve i Erdedove kmetove koji su bili na njegovu vlastelinstvu još od Seljačke bune. U tih godinu dana Mate nije učinio ništa, pa je Hrvatski sabor 21. prosinca 1579. na zahtjev Keglevićevih

njegovu tvrdnju da plemstvo te županije nije htjelo sudjelovati u gušenju bune i da su neki plemići čak slali svoje kmetove da se pridruže ustanicima; Josip Adamček, "Novi dokumenti o ugušivanju seljačke bune 1573." (dalje: Adamček, "Novi dokumenti..."), *Arhivski vjesnik*, vol. 10, no. 1 (1967.), str. 70-72.

³⁶⁵ Osmanlije su predvođene bosanskim Mustafa-begom Sokolovićem još 1564. zaposjele Bužim, ali Ivan Lenković uspio ih je odande protjerati. Tada je u Bužimu bilo samo šesnaest stražara pa je Lenković naložio da se njihov broj udvostruči. No, prema svemu sudeći, to se nije dogodilo te su Osmanlije predvođene Ferad-pašom 1576. osvojile Bužim, Cazin i još nekoliko gradova koji su se nalazili u blizini rijeke Une. Nakon što je Bužim pao, Ivan Ungnad je tražio da mu ga Osmanlije predaju natrag jer je spomenuti grad zauzet za vrijeme primirja. No, Sokolović je odbio Ungnadov zahtjev rekavši da je u Bužimu već počela gradnja džamije te da je nemoguće vratiti takvo mjesto kršćanima. Bužim su kasnije bezuspješno pokušavali osvojiti Krsto Ungnad (1578.), Ernest Paradaiser s Franjom Erdedskim (1685.), Nikola Erdedski (1688.); Lopašić, *Bihać i bihaćka krajina...*, str. 153-154; Kruhek, *Krajiške utvrde...*, str. 190.

³⁶⁶ Lopašić, *Bihać i bihaćka krajina...*, str. 122; Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 143.

³⁶⁷ Ukratko o njemu; "Krsto Ungnad", u: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje* (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=63199>), pristupljeno: 9. rujna 2022.

³⁶⁸ Ukratko o njemu; "Rudolf II.", u: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje* (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=53642>), pristupljeno: 9. rujna 2022.

protivnika odlučio zamoliti kralja da kazni Matu. Presudu je pak donio ban Krsto Ungnad 3. veljače 1580. koji je istog dana sa svojim četama došao u Krapinu gdje ga je dočekaio Mihael Sekelj. Zajedničkim su snagama najprije zauzeli u Sekeljevo ime Keglevićevu polovicu Krapine, a 5. veljače su ban, Mihael i Stjepan Gregorijanac s petsto ljudi napali i razvalili Šabac.³⁶⁹

Protiv takva načina egzekucije prosvjedovao je Keglević te se potužio jegerskomu biskupu i kraljevom namjesniku u Ugarskoj, Stjepanu Radeciju (mađ. Radéczy), koji je 6. rujna 1581. naredio istragu preko zagrebačkog kaptola. Od 22. do 28. listopada su opunomoćenici preslušavali četrnaest svjedoka koji su tvrdili da se tijekom zauzimanja Krapine i Šapca protuzakonito nisu procjenjivale otete stvari. Nakon ove se nevolje Mate u spisima spominje još u prosincu 1582. kada je bio pozvan na Ugarski sabor koji se trebao održati 1583., te u zapisniku Hrvatskog sabora od 20. rujna 1584. gdje se spominje odredba Sabora da podanici s njegovih imanja moraju obnoviti tvrđavu u Totuševini. Nakon toga se Mate više ne spominje u poznatim nam spisima pa je vjerojatno bez potomstva u to vrijeme i umro.³⁷⁰

Iz svega navedenog može se zaključiti kako je druga generacija Keglevića od trenutka selidbe s baštinskih posjeda roda Prkalja u Bužim, uspjela povratiti, ali i zadržati ugled kakav je ova plemenita obitelj imala za vrijeme Petra (II.) Keglevića. Kraljevim darovnicama potvrđeni su im njihovi posjedi, a oni su se trudili da ih zadrže. Ipak, neprijateljski odnosi sa Sekeljima i plemićima koji su njih podržavali omeli su ih u izvršavanju te zadaće što je rezultiralo gubitkom Bužima – gubitak koji nije bio značajan samo za Kegleviće već naročito i za cijelo Kraljevstvo. No, unatoč svim nevoljama, Keglevići su nastavili svoj put o čemu će više biti riječ u sljedećem poglavlju.

³⁶⁹ Klaić o razaranju tvrđavice Šabac piše ovako: "Gospoda zajašiše konje, pa onda svi zajedno krenuše k tvrđavi Šabac. Ban je najprije poslao tri plemića: Petra Pojatića, Mojsiju Humskoga i Jurja Madarasa s više susjeda, neka pozovu upravitelja grada da im otvori vrata. Ali se njima nije nitko odazvao. Na to su službenici banovca Gregorijanca, po imenu Marinac i Pavko, provalili kroz prozor (*per fenestram*), pak su razvalivši vrata i rasjekavši lanac, spustili most, kojim se je ulazilo u grad. Sada je sve nahrupilo u grad, te ga počelo od krova rušiti (*cooperturam ipsius fortalicij Sabacz disieci fecissent*). Čim je krov bio razvaljen vratili su se ban i Sekelj u varoš Krapinu, a banovac Gregorijanac ostao je na mjestu, dok nijesu Šabac do temelja razorili (*apud praedictum fortalicium Sabacz permansisset, quousque ad fundamentum esset destructum*)"; Klaić, "Krapinski gradovi...", str. 27; Adamček, "Novi dokumenti...", str. 72.

³⁷⁰ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 106-109; isti, "Krapinski gradovi...", str. 27-28; Filipčić, *Župa Pregrada...*, str. 27.

5. TREĆA GENERACIJA KEGLEVIĆA

Treći su naraštaj Keglevića od trenutka njihove seobe iz Kegaljgrada u Bužim činili potomci Šimuna III.,³⁷¹ koji se ženio dva puta. Najprije je oženio Sofiju Ratkaj od Velikoga Tabora, koja je bila kći Pavla II. Kada se ona 1558. udavala za Šimuna, obećao je njezin brat Petar II. svom šurjaku 2.000 florena, ali još 1560. nije mu ih isplatio pa je zbog toga došlo do parničenja. Šimun sa Sofijom nije imao djece, a nakon njezine smrti oženio se s Magdalenom Petev čija je obitelj tada držala grad Belu i kaštel Ivanec u Varaždinskoj županiji. Iz braka s Magdalenom proizašla su četiri sina: Ivan III., Petar IV., Juraj III. te Franjo II. i jedna kćer – Ana. Magdalena je nakon Šimunove smrti petnaestak godina bila skrbnica svojoj djeci. Poznata je po tome što je srčano branila svoju djecu te držala do njihove dobrobiti i baštine. No, čini se kako je u tome pretjerala, barem što se tiče kćerke Ane koju je 1. kolovoza 1591. zaručila za Karla Sekelja, sina Jakova Sekelja i Margarete Erdedske. Iako je ovim postupkom riješila spor Keglevića sa Sekeljima koji je trajao generacijama, sinovi joj nisu bili oduševljeni tim potezom te su zbog toga još iste godine sva četvorica bezuspješno prosvjedovali pred kaptolom u Zagrebu, koji su ponovili 1593., tako da se njihova sestra Ana udala za Karla tek 13. veljače 1594. u Loboru. Nakon tog vjenčanja nema više spomena majci Magdaleni. O njoj su ostale lijepe uspomene kao o dobroj gospodarici i skrbnici svoje djece.³⁷²

Braća Ivan, Petar, Juraj i Franjo spominju se prvi put 1584. kada s majkom Magdalenom izmjenjuju neke zemlje i kmetove sa Sekeljima u Kostelu i Krapini. Sljedeće su se godine (1. srpnja 1585.) braća Petar i Ivan na saboru u Zagrebu obvezali u svoje i u ime ostale braće da će o vlastitu trošku utvrditi svoj novi kaštel Totuševinu, a ako to ne učine, morat će dvostruko doprinijeti za utvrđivanje Bresta.³⁷³ Pored problema u odnosima sa

³⁷¹ 17. srpnja 1588. održan je Sabor u Steničnjaku, a tada je, s ciljem obrane područja između Une, Save, Kupe i Korane, odlučeno da će utvrde na Uni i drugim mjestima utvrđivati i podložnici Šimuna Keglevića. Prema tome, Šimun Keglević je trebao imati stražu na dva mjesta: po tri stražara na Banjini i u Bužimu; Kruhek, *Krajiške utvrde...*, str. 180.

³⁷² Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 109-110.

³⁷³ Isto, str. 110. Unatoč tomu, Hasan-paša je 11. kolovoza 1591. osvojio i razorio utvrdu Totuševinu. Naime, 1. kolovoza napao je Sisak, ali nakon što je Petar Erdedski poslao jaku vojsku na njega, odustao je od Siska te je osvojio Totuševinu; Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo...*, str. 158.

stanovnicima Krapine,³⁷⁴ krajem 1594. jedan je od braće, Franjo, zarobljen u vojnoj akciji u gradu Hatvanu (njem. Hottwan) koji se nalazio na teritoriju osmanske Ugarske te je odveden u Bosnu. Još se 1611. vodila o njemu istraga jer je, ne dočekavši otkupninu, prešao na islam i ondje je ostao do kraja života.³⁷⁵ Franjine je posjede kralj 2. svibnja 1596. darovao Ivanu Draškoviću. Kao što je ranije spomenuto, oko tih posjeda Draškovići su se poslije desetljećima sporili s Keglevićima i Sekeljima, a spor je riješen pomirbom Draškovića i Keglevića 1647., kojom je Krapina najvećim dijelom došla pod vlast obitelji Keglević.³⁷⁶

Pozitivan događaj za Kegleviće dogodio se 1595., kada su preostala tri brata isplatili 18.480 florena Mihaelu i Fridriku Sekelju u ime desetogodišnjeg zaloge onog dijela vlastelinstva Krapine koji su Sekelji do tada držali. Na taj su način Keglevići konačno u Krapini postali jedinim vlasnicima čitava posjeda.³⁷⁷ No, godinu kasnije optužili su Mihaela da je na svom dijelu krapinsko-kostelskog vlastelinstva mnoge posjede založio i podijelio svojim službenicima što je istragom i potvrđeno.³⁷⁸ Obitelj je 1602. zadesila tragedija. U okršaju s osmanskim vlaškim graničarima kod Cernika, sela pokraj Nove Gradiške, poginuo je kao kanjiški kapetan Petar IV. Preostala dvojica braće su se nakon toga pretežno bavili administrativnim poslovima – Ivan je često zastupao ostalu braću na saboru i na sudovima. Ta mu je uloga pripala vjerojatno zato jer je bio najstariji. Bio je doduše 11. siječnja 1596. izabran na Hrvatskom saboru za generalnog kapetana Hrvatskog Kraljevstva, ali je već 7. studenog odustao od te dužnosti, jer nije dobivao plaću za uzdržavanje haramija na rijeci Kupi. Dana 19. siječnja 1598. oženio je Suzanu koja je rodom iz ugarske plemenite obitelji Bay te je u ime miraza dobio neke posjede i grad Dévén u Požunskoj županiji.³⁷⁹ Spomenuti posjed tražio je 1607. Ivan Drašković³⁸⁰ za

³⁷⁴ Keglevići su sa Sekeljima primjerice ometali održavanje sajma u Krapini i težili su k tome da ograniče gradsku samoupravu po pitanju prava izbora gradskog suca i jurisdikcije na gradskom teritoriju. Ddetalnije u: Adamček, *Agrarni odnosi...*, str. 398-399.

³⁷⁵ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 110-111.

³⁷⁶ Posjedi Franje Keglevića koje je kralj darovao Ivanu Draškoviću bili su: dijelovi posjeda i utvrda Krapine, Kostela i Lobora te kurija Gorica; Mandušić, *Povijest obitelji Drašković...*, str. 89 i 111.

³⁷⁷ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 111.

³⁷⁸ Utvrđeno je da je na Sekeljevu dijelu vlastelinstva založene posjede držalo desetak plemića; Adamček, *Agrarni odnosi...*, str. 712.

³⁷⁹ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 111.

³⁸⁰ Više o njemu u: Mandušić, *Povijest obitelji Drašković...*, str. 101-198.

sebe, ali kralj Rudolf je 1608. s obzirom na to da je Kegleviću dugovao 21.250 florena, ustupio spomenuti grad u zalog.³⁸¹ Primivši ovaj grad Keglevići su postali indigenama u Ugarskoj pa su počeli s aktivnim političkim životom i u tom Kraljevstvu, što je u konačnici rezultiralo tijekom sljedeće generacije podjelom Keglevića u dvije obiteljske grane – ugarsku i hrvatsku.³⁸²

Ivanu se također posrećilo da se napokon sa Sekeljima nagodi oko Krapine i Kostela. Naime, Mihael je sa sinom Fridrikom upao u dugove. Kako je Fridrik pobolijevao, odlučio je riješiti spor s Keglevićima pa je u nazočnosti dvojice kanonika zagrebačkog kaptola u Krapini 29. kolovoza 1609. ugovorio s Ivanom Keglevićem i njegovom suprugom Suzanom zalog za Krapinu u iznosu od 78.000 rajnskih florena. Kada Fridrik prizdravio, potvrdio je pred zagrebačkim je kaptolom 25. travnja 1610. taj ugovor. Tim činom sva je Krapina došla u posjed Keglevića. Ivan se od tada silno trudio da što bolje uredi prilike i na svom vlastelinstvu, ali i u javnim poslovima, a koliki je ugled uživao kod suvremenika pokazuje i činjenica da su ga staleži u Hrvatskoj 17. studenog 1616. preporučili za bana. Iako je banom postao Nikola IX. Frankapan, hrvatski staleži i dalje su Ivana Keglevića smatrali svojim glavnim povjerenikom. Hrvatski ga je sabor već 16. kolovoza 1618. izabrao da bude čelnikom povjerenstva koje je rješavalo vrlo osjetljiva pitanja vlaških prebjega s osmanske strane i njihova naseljavanja na hrvatsko-slavonski dio Vojne krajine. U toj “vlaškoj komisiji” Ivan je ostao do svoje smrti, 1619. godine. Za sobom je ostavio sina Franju III. i kćer Anu Mariju. Nakon Ivanove smrti Sabor je u komisiju imenovao njegovog brata Jurja III.³⁸³

Juraj, posljednji živući Keglević trećeg naraštaja od trenutka selidbe s baštinskih posjeda roda Prkalja u Bužim, izabran je za vicebana 14. travnja 1598., ali je tu dužnost vršio samo do 21. listopada 1599. Nešto ranije, točnije 25. siječnja 1599. Juraj je zaručio Katarinu, kćer ugarskog protopalatina

³⁸¹ Ivan Drašković je posredstvom svoga familijara Pavla Jančeca od Ugarske komore u listopadu 1607. tražio da mu se dodijeli spomenuti posjed. Zatim, Ivan je 1608. osobno molio kralja Rudolfa za njegovo posredovanje kod Dvorske kancelarije kako bi mu se od 23.000 florena, koje je zaradio kao hrvatski ban obavljajući bansku službu i uzdržavajući svojim novcem bansku vojsku izravno isplatilo 20.000 u ime zaloga za grad Dévén. Dvorska komora odobrava mu 1608. molbu te mu daje 60.000 florena za zalog Dévéna, od čega 20.000 za isplatu nasljednika Keglevića i Mihaela Baya. Nekako u to vrijeme kupili su Draškovići od Keglevića dio viničkog vlastelinstva; isto, str. 113-114, 124-125.

³⁸² Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 112.

³⁸³ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 112-113.

Nikole Istvanffija, a iste se godine u gradu Vinici kod Varaždina s njom i oženio. Tim se brakom Jurju značajno podigao ugled, jer je njime postao pašanac tadašnjeg bana Ivana Draškovića. O njegovom i ugledu njegova brata Ivana govori i činjenica da su 1608. na krunidbi kralja Matije II.³⁸⁴ bili primljeni u red zlatnih vitezova, a na svečanoj je gozbi Juraj kralju bio za stolom glavnim poslužiteljem. Međutim, 1619. se Juraj teško razbolio te je 12. veljače sastavio i oporuku.³⁸⁵ No, uskoro se oporavio tako da je 26. kolovoza 1620. izabran u vlašku komisiju umjesto brata Ivana, a 1621. kralj ga je imenovao svojim povjerenikom koji je trebao s biskupom Domitrovićem uvesti bana Nikolu Frankapana u darovani posjed Grebengrad. Međutim, kada se 11. srpnja spomenute godine obavljao uvod Juraja nije bilo, jer je do tada već vjerojatno umro.³⁸⁶

Treća generacija Keglevića od trenutka selidbe s baštinskih posjeda roda Prkalja u Bužim, ne samo da je uspješno održala obiteljski ugled nego je napravila vrlo značajne korake za budućnost spomenute loze. Jedan od ključnih trenutaka svakako je bila ženidba Ivana Keglevića za Suzanu Bay (1598.) jer se upravo tim brakom omogućila podjela Keglevića na dvije grane – ugarsku i hrvatsku, koja će se dogoditi u sljedećoj generaciji. Osim toga, Keglevići su spomenutom ženidbom dobili neke posjede u Požunskoj županiji, među kojima i ugarski grad Dévén, a primivši taj grad Keglevići su počeli utjecati i na ugarsku politiku. Još jedan značajan trenutak je konačna nagodba između Keglevića i Sekelja (1609.) kojom je sva Krapina došla u posjed Keglevića, a Ivan je od tada poprilično uredio i poboljšao prilike na tom vlastelinstvu.

³⁸⁴ Ukratko o njemu; "Matija", *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje* (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=39451>), pristupljeno: 12. rujna 2022.

³⁸⁵ Iz oporuke se vidi da mu je najvažnije bilo da mu sinovi Nikola, Petar, Sigismund i Stjepan ne protrate imanja. Zbog toga im je imenovao sljedeće skrbnike i zaštitnike: biskupa Petra Domitrovića, bana Nikolu Frankapana, zagrebačkog prepošta Baltazara Napulyja i protonatora Stjepana Patačića, a upravitelj svih imanja bio je Petar Benković.

³⁸⁶ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 115-117.

ZAKLJUČAK

Petar, središnja figura ovog rada, bio je borben i domišljat plemić koji je kombinacijom vojne karijere, stjecanja posjeda i visokih položaja u državnom aparatu, ali i bračne strategije omogućio sebi i svojim potomcima dobru egzistenciju. Vojnu karijeru započeo je 1513. u postrojbama vicebana Bačana, a 1520. postao je banom Jajca. Kao jajački ban posebno se istakao 1521. kada je na lukav i prepreden način pobijedio Osmanlije iz Vrhbosne (bešlije) koji su namjeravali osvojiti Jajce. Petar se za banovanja Jajca osobito brinuo za njegove stanovnike nastojeći ustrajno od kralja Ludovika priskrbiti dovoljno vojnika i novaca, a u vremenima oskudice je u više navrata Jajcu dopremao hranu, ili je sa svojih imanja stoku. Iako se Keglević u ožujku 1522. odrekao službe jajačkog bana zbog kroničnog nedostatka novca, vojnika i hrane, on je kao jedan od kapetana kraljevskih husara (1525.–1526.) na granici sudjelovao u obrani Jajca do njegova pada u osmanske ruke početkom siječnja 1528.

No, Keglević je 1522. i 1523. u osmanskim osvajanjima izgubio svoju djedovinu u dolini Zrmanje i druge posjede u Kninskoj i Lučkoj županiji pa se sklonio u sigurnije krajeve gdje mu je bio cilj steći što više novih posjeda kako bi nadoknadio gubitak. Tako je već prvih mjeseci 1523. držao vlastelinstvo i grad Čaklovac koji je uzeo u zakup od bivšega jajačkog bana Jurja Stražemanskog koji mu je već tada bio punac. Naime, Petar se između 8. rujna 1522. i 1. svibnja 1523. oženio s Barbarom, Jurjevom kćeri. Ona mu je u miraz donijela nekoliko sela u Požeškoj županiji, a to mu je omogućilo integraciju u tamošnji krug plemića te stjecanje novih posjeda. Krajem prosinca je te iste godine u Požunu kupio od Jurja Brandenburškog gradove i vlastelinstava Krapine i Kostela. No, kako nije imao sav potreban iznos u gotovini (13.000 ugarskih zlatnih florena), dio je posudio od Mihaela Imbrekovića koji je time postao suvlasnikom spomenutih posjeda. Dogovorili su se 14. srpnja 1525. da će Petar dobiti Kostel, Mihael Krapinu, a da će prihode s vlastelinstava dijeliti popola. Pravi problemi za Kegleviće počinju kada Imbrekovićeve posjede naslijedi njegov zet, Luka Sekelj (1535.). Tada započinju višedesetljetni sporovi oko tih posjeda, a Sekelji su postali otvoreni i zasigurno jedni od najvećih Keglevićevih neprijatelja. Sukobi s njima riješit će se tek 1609. kada su Sekelji za 78.000 rajnskih florena založili Keglevićima Krapinu čime je ona konačno došla u njihov posjed.

Petar je prije kupnje Krapine i Kostela već držao grad Podvršje, a proširio je svoj posjed i u okolici Bužima tako što je od Tumpića u zalog uzeo polovice gradova Vranograča, Podvizda i Čavice, koje je on već polovinski držao još iz vremena banovanja Jajcom. Tijekom 1525. i 1526. posvetio se stjecanju novih posjeda posuđujući kralju oveće svote novca, pa mu je u ime duga ovaj predao u vlasništvo Bijelu Stijenu i Novigrad/Blinju s vlastelinstvom Totuševina. Ludovik je, zatim, Petru "za njegove zasluge" darovao i Lobor te mu je dozvolio da na posjedima Bužim, Krapina, Kostel i Lobor kopa rude.

Stjecanjem novih posjeda osigurao je svojoj obitelji velike posjede u čak četiri županije tadašnje Slavonije i na taj način nadoknadio ono što su mu Osmanlije oteli u Hrvatskoj, a posjede je stjecao na sljedeće načine: kralj mu ih je darivao u ime vjerno obavljanih službi (stvarno zbog nagomilanog duga za Petrove plaće); uzimajući u zalog kraljeve, ili posjede drugih plemića temeljem posudbe gotova novca, koji ovi nisu mogli vratiti pa su ti posjedi nerijetko i ostali njegovim vlasništvom; ženidbom u ime miraza; kupovinom za gotov novac. No, baš zbog novčanih transakcija i prebijanja dugova Keglević je često ulazio u sporove s drugim plemićima.

Nakon Mohačke bitke morao se odlučiti koju će stranu odabrati u građanskom ratu za hrvatsko-ugarsko prijestolje. Zbog brige za vlastite posjede, poglavito one u Slavoniji, bio je neodlučan, ali nakon molbi kraljice Ane odlučno je stao uz kralja Ferdinanda. Kralj ga je za to nagradio službom velikog župana Varaždinske županije (1530. ili početkom 1531.), službom komesara ili namjesnika Hrvatskog Kraljevstva (1533.), a s Tomom Nadaždijem i službom hrvatsko-slavonskog bana (1537.). Osim toga, nagradio ga je i novim sinekurama, među kojima je najvažnija cistercitska opatija u Topuskom koju je Petar dobio 1533. i bio je njezinim upraviteljem dvadesetak godina, nakon čega mu je opatijom upravljao sin Franjo. Petar je početkom 1534. na upravljanje dobio i gradove Bihać i Ripač.

Od 1537. do 1540. bio je banom Hrvatske i Slavonije s Nadaždijem, a zatim ga je kralj u siječnju 1540. imenovao jedinim banom. Ovakav kraljev potez pokazuje koliko je Ferdinand imao povjerenja u Keglevića. Za njegova banovanja osmanske provale, napadi i ratovanje na razinama niskog inteziteta nisu doveli do bitnijih promjena na granici. No, banovati u vrijeme konstantnih borbi s Osmanlijama bilo je izazovno, jer je u to vrijeme Hrvatskoj

i Slavoniji kronično nedostajalo vojnika, novca, logističke potpore vladara i susjeda te je Petar stoga morao vlastitim novcem financirati banski banderij i troškove ratovanja. Može se zaključiti da se Petar kao ban istaknuo svojom hrabrošću, spretnošću i požrtvovnošću.

Od 1549. do 1555. na topuskom vlastelinstvu izbili su nemiri u kojima su Keglevići, po mišljenju starije historiografije, nezakonito i nasilno utjerivali daće. No, u vrijeme Keglevićevog preuzimanja opatije, dijelovi tog crkvenog vlastelinstva već su bili u privatnim rukama, a oni koji su preostali trpjeli su demografsko i gospodarsko pustošenje zbog učestalih osmanskih nasrtaja. Posjed topuske opatije se dakle tijekom 15. i 16. st. neprekidno smanjivao, a s time se i Keglevićima smanjivao izvor prihoda. Usto, u 16. st. u Hrvatskoj su nastali vrlo povoljni uvjeti za prodaju poljoprivrednih proizvoda pa su se i feudalski zainteresirali za trgovinu na granici. Petar je također slijedio tržišni trend pa je nastojao povećati prihode preko pobiranja desetine u naturi. Uslijedio je sasvim očekivani revolt, jer je novi način ubiranja desetine pogodio primanja podložnika topuske opatije pa ne čudi da su svi zainteresirani, što silom, što pravnim postupcima nastojali zaštititi vlastite interese. Na koncu je biskupijski, ali i kraljev sud pravomoćno presudio u korist Petra Keglevića i sina mu opata Franje, jer su desetinu utjerivali ne kršeći zakon.

Za Keglevića su nove nevolje uslijedile krajem 1540. kad je nezakonito zauzeo posjede svog netom preminulog zeta Gašpara Ernušta, a zatim je, unatoč kraljevoj nemilosti, te posjede držao sve do 1546. kada ga je ondje dozvolom i naredbom kralja uhitio ban Nikola Zrinski. To što je na silu držao Ernuštove posjede u Međimurju ne treba nimalo čuditi jer se u to, posebno izazovno vrijeme, svatko borio štiteći svoje interese. Keglević je naposljetku pomilovan, ali njegov ugled je bio nepovratno izgubljen. Ipak, sinovi će mu uspjet povratiti obiteljski ugled, ali zbog gotovo neprestanih sukoba sa Sekeljima i ostalim protivnicima, izgubit će svoj najznamenitiji posjed – Bužim. Ipak, treći naraštaj Keglevića od trenutka selidbe s baštinskih posjeda roda Prkalja u Bužim, ne samo da je uspješno održao obiteljski ugled nego je bračnim vezama omogućio kasniju podjelu obitelji na dvije grane – ugarsku i hrvatsku. Osim toga, Keglevići su brakom tada dobili i posjede u Požunskoj županiji, što im je omogućilo političku aktivnost i u Ugarskoj.

IZVORI I LITERATURA

- Adamček, Josip, "Novi dokumenti o ugušivanju seljačke bune 1573.", *Arhivski vjesnik*, vol. 10, no. 1 (1967.), str. 69-115.
- , "Nemiri na posjedima topuske opatije sredinom XVI. stoljeća", *Historijski zbornik*, vol. 21-22 (1968. – 1969.), str. 283-308.
- , *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine 15. do kraja 17. stoljeća*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1980.
- Bak, János M. – Bela K. Király (ur.), *From Hunyadi to Rákóczi: War and Society in Late Medieval and Early Modern Hungary*, Brooklyn: Columbia University Press, 1982.
- "Batthyány, Franjo", u: *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=6299>), pristupljeno: 5. kolovoza 2022.
- Botica, Ivan, *Krbavski knezovi u srednjem vijeku*, doktorski rad, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2011.
- , "Bosna i Hercegovina: Bosansko Kraljevstvo", u: Marija Karbić (ur.), *Vrijeme sazrijevanja, vrijeme razaranja. Hrvatske zemlje u kasnome srednjem vijeku*, biblioteka: Zoran Ladić (ur.), *Povijest Hrvata*, sv. 3, Zagreb: Matica hrvatska, 2019., str. 401-442.
- Bregovac Pisk, Marina, *Obitelj Drašković kao naručitelji i kupci umjetnina (na primjeru dvora Trakošćan)*, doktorski rad, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2012.
- Budak, Neven – Tomislav Raukar, *Hrvatska povijest srednjeg vijeka*, Zagreb: Školska knjiga, 2006.
- Crijević Tuberon, Ludovik, *Komentari o mojem vremenu*, prir. i prev. Vlado Rezar, Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2001.
- Črnko, Franjo, *Nikola Zrinski – branitelj Sigeta grada*, Zagreb: Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima, 2016.
- Dávid, Géza – Pál Fodor (ur.), *Ransom Slavery along the Ottoman Borders (Early Fifteenth–Early Eighteenth Centuries)*, ser. The Ottoman Empire and its Heritage, vol. 37, Leiden – Boston: Brill, 2007.

- “Drašković”, u: *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=16185>), pristupljeno: 15. kolovoza 2022.
- Engel, Pál, “János Hunyadi: The Decisive Years of His Career, 1440–1444”, u: János M. Bak – Bela K. Király (ur.), *From Hunyadi to Rákóczi: War and Society in Late Medieval and Early Modern Hungary*, Brooklyn: Columbia University Press, 1982., str. 103-123.
- , *The Realm of St Stephen – A History of Medieval Hungary 895–1526*, London – New York: I.B. TAURIS, 2001.
- “Ferhat-paša”, u: *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=19286>), pristupljeno: 6. kolovoza 2022.
- Filipčić, Ivan, *Župa Pregrada*, Zagreb – Pregrada: Kršćanska sadašnjost, 1983.
- “Frankapan, Krsto I.”, u: *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=20435>), pristupljeno: 5. kolovoza 2022.
- Gračanin, Hrvoje, “Ivan Paližna u povijesnim vrelima i historiografiji”, *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, br. 4 (2011.), str. 237-267.
- Grgin, Borislav, *Počeci rasapa. Kralj Matijaš Korvin i srednjovjekovna Hrvatska*, Zagreb: Ibis grafika, 2002.
- “Hunyadi, János”, u: *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=26713>), pristupljeno: 26. lipnja 2022.
- Janeš, Andrej, “Nova istraživanja opatije Blažene Djevice Marije u Topuskom i njezini posjedi”, *Portal: Godišnjak Hrvatskog restauratorskog zavoda*, vol. 9 (2018.), str. 15-29.
- Jurković, Ivan, “Raseljena plemićka obitelj za osmanske ugroze: primjer Berislavića de Werhreka de Mala Mlaka (Dio drugi – Nasljednici Stjepana Berislavića tijekom 16. st.)”, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, vol. 21 (2003.), str. 119-180.

- , *The Fate of the Croatian Noble Families in the Face of Ottoman Advance*, doktorska disertacija, Budimpešta: CEU, 2004.
- , “Osmanska ugroza, plemeniti raseljenici i hrvatski identitet”, *Povijesni prilozi*, vol. 25, no. 31 (2006.), str. 39-69.
- , “‘Veliki i osobit razbojnik’ u službi pape. Petar Kružić, kapetan najjužnijeg dijela protuosmanskoga obrambenog sustava Hrvatske”, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti HAZU*, vol. 25 (2007.), str. 153-181.
- , “Vojni ustroj i obrana Kraljevstva: *Cito. Cito. Cito. Citissime!*”, u: Marija Karbić (ur.), *Vrijeme sazrijevanja, vrijeme razaranja. Hrvatske zemlje u kasnome srednjem vijeku*, biblioteka: Zoran Ladić (ur.), *Povijest Hrvata*, sv. 3, Zagreb: Matica hrvatska, 2019., str. 115-133.
- “Kacijaner, Ivan”, u: *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=29712>), pristupljeno: 1. rujna 2022.
- Karaman, Igor (ur.), *Enciklopedija hrvatske povijesti i kulture*, Zagreb: Školska knjiga, 1980.
- Karbić, Marija (ur.), *Vrijeme sazrijevanja, vrijeme razaranja. Hrvatske zemlje u kasnome srednjem vijeku*, biblioteka: Zoran Ladić (ur.), *Povijest Hrvata*, sv. 3, Zagreb: Matica hrvatska, 2019.
- , “Biskup i ban Petar Berislavić i njegova uloga u protuosmanlijskoj borbi”, u: Tomislav Matić – Stipica Grgić (ur.), *Antemurale Christianitatis. Crkva i društvo na području Središnje Hrvatske krajem 15. i početkom 16. stoljeća*, Sisak: Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu – Hrvatsko katoličko Sveučilište – Sisačka biskupija, 2021., str. 107-126.
- Karbić, Marija – Hrvoje Kekez – Vedran Klaužer – Hrvoje Špehar (ur.), *Pad Beograda 1521. i njegove posljedice za hrvatski povijesni prostor*, Zagreb: Hrvatski institut za povijest – Hrvatsko katoličko Sveučilište, 2022. – u tisku.

- “Karlo II. Drački”, u: *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=30554>), pristupljeno: 23. lipnja 2022.
- “Karlović, Ivan”, u: *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=30596>), pristupljeno: 30. srpnja 2022.
- Katušić, Maja – Dino Mujadžević, “Keglević, Petar”, u: *Hrvatski biografski leksikon*, mrežno izdanje (dostupno na: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=10178>), pristupljeno: 8. kolovoza 2022.
- “Kazimir III. Veliki”, u: *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=31035>) pristupljeno: 22. lipnja 2022.
- Kekez, Hrvoje, “Bernardin Frankapan i Krbavska bitka: je li spasio sebe i malobrojne ili je pobjegao iz boja?”, *Modruški zbornik*, vol. 3, no. 3 (2009.), str. 65-101.
- Kéri, Bálint, *Series Banorum Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae..., Tyrnaviae: Typis Academicis per Leopoldum Berger, 1737.* (dostupno na: https://books.google.com.sb/books?id=07sAAAAAcAAJ&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false), pristupljeno 25. srpnja 2022.
- Király, Bela K., “Society and War from Mounted Knights to the Standing Armies of Absolute Kings: Hungary and the West”, u: János M. Bak – Bela K. Király (ur.), *From Hunyadi to Rákóczi: War and Society in Late Medieval and Early Modern Hungary*, Brooklyn: Columbia University Press, 1982., str. 23-55.
- Klaić, Vjekoslav, “Krapinski gradovi i predaje o njima”, *Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva*, NS 10 (1908. – 1909.), str. 1-32.
- , *Acta Keglevichiana, ser. Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, vol. 42, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1917., repr. Zagreb: Porfirogenet, 2010.
- , *Povijest Hrvata, knjiga četvrta*, Zagreb: Matica hrvatska, 1973.

- , *Povijest Hrvata, knjiga peta*, Zagreb: Matica hrvatska, 1973.
- Kontler, László, *Povijest Mađarske: tisuću godina u Srednjoj Europi*, prev. Draženka Kešić – Silvije Devald, Zagreb: Srednja Europa, 2007.
- Kruhek, Milan, *Krajiške utvrde i obrana Hrvatskog kraljevstva tijekom 16. stoljeća*, ser. Biblioteka Hrvatska povjesnica, knj. 3, Zagreb: Institut za suvremenu povijest, 1995.
- Kukuljević Sakcinski, Ivan (prir.), *Acta Croatica – Listine hrvatske*, vol. 1, Zagreb: Gaj, 1863.
- , "Opatija b. d. Marije u Topuskom", *Književnik*, br. 1 (1864.), str. 78-98.
- Kurelac, Miroslav, "Ivan Vitez od Sredne i Jan Panonije (Ivan Česmički) između anarhije i tiranije", *Dani Hvarškoga kazališta: Građa i rasprave o hrvatskoj književnosti i kazalištu*, vol. 16, no. 1 (1990.), str. 222-238.
- Laszowski, Emilij, *Monumenta Habsburgica Regni Croatiae Dalmatiae et Slavoniae (1531-1540.)*, vol. 2, Zagreb: JAZU, 1916.
- Lopašić, Radoslav, "Prilozi za povijest Hrvatske XVI. i XVII. vieka iz štajerskoga zemaljskoga arhiva u Gradcu", *Starine JAZU*, knj. 17 (1885.), str. 151-232.
- , *Bihać i Bihaćka krajina*, Zagreb: Matica hrvatska, 1890.
- "Maksimilijan I. Habsburški", u: *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=38306>), pristupljeno: 24. lipnja 2022.
- Mandušić, Iva, "Ugarski povjesničar Nikola (Miklós) Istvánffy (1538. – 1615.) i njegovo djelo *Historiarum de rebus Ungaricis* u hrvatskoj historiografiji", *Croatica Christiana periodica*, vol. 64 (2009.), str. 33-67.
- , *Povijest obitelji Drašković u 16. i prvoj polovici 17. stoljeća*, doktorski rad, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2020.
- Matić, Tomislav – Stipica Grgić (ur.), *Antemurale Christianitatis. Crkva i društvo na području Središnje Hrvatske krajem 15. i početkom 16. stoljeća*, Sisak: Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u

Zagrebu – Hrvatsko katoličko Sveučilište – Sisačka biskupija, 2021.

“Matija”, u: *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=39451>), pristupljeno: 12. rujna 2022.

Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, ser. Biblioteka Povijesna istraživanja, Zagreb: Golden marketing, 1998.

Mesić, Matija, “Krstofrankapan u tudjini”, *Rad JAZU*, knj. XIII (1870.), str. 17-79.

—————, “Hrvati nakon bana Berislavića do muhačke bitke”, *Rad JAZU*, knj. XVIII (1872.), str. 77-163; isto, *Rad JAZU*, knj. XXII (1873.), str. 55-204.

—————, “Gradja mojih razprava u ‘Radu’”, *Starine JAZU*, knj. 5 (1873.), str. 109-280 (dostupno na: [https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiif.v.a&id=176905&tify={%22pages%22:\[113\],%22panX%22:0.444,%22panY%22:0.628,%22view%22:%22info%22,%22zoom%22:0.95}}](https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiif.v.a&id=176905&tify={%22pages%22:[113],%22panX%22:0.444,%22panY%22:0.628,%22view%22:%22info%22,%22zoom%22:0.95}})), pristupljeno: 8. kolovoza 2022.

—————, *Hrvati na izmaku srednjega vijeka: Izabrane rasprave*, Bibliotheca Croatica – Slavonica, Sirmiensa et Baranyensia, Pretisci, knj. 1, Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest, Odjel za povijest Slavonije, Baranje i Srijema, 1996.

Mikulić, Tihomir, “O Tvrtkovu kraljevskom zlatniku, o njegovoj krunidbi te o Crkvi bosanskoj – II. dio”, *Numizmatičke vijesti*, vol. 51, no. 62 (2009.), str. 77-126.

Mogorović, Marija, *Dvanaest plemenitih rodova – (ne)riješeni problem hrvatske historiografije?*, Pula: Diplomski rad na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta, 1999.

“Nádasdy, Tamás”, u: *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=42725>), pristupljeno: 25. kolovoza 2022.

Novak, Ana, *Gorski arhiđakonat Zagrebačke biskupije u razdoblju od 1334. do 1501. godine (Povijesni razvoj crkvenoadministrativnoga*

- područja*), doktorski rad, Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, 2011.
- Pálffy, Géza, "Die Rolle der Familie Batthyány in der Grenzverteidigung Gegen die Osmanen im 16. und 17. Jahrhundert", *Podravina*, vol. 8, no. 16 (2009.), str. 73-88 (dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/115451>), pristupljeno: 9. kolovoza 2022.
- Pálffy, Géza – Miljenko Pandžić – Felix Tobler (priredili), *Ausgewählte Dokumente zur Migration der Burgenländischen Kroaten im 16. Jahrhundert (Odabrani dokumenti o seobi Gradišćanskih Hrvata u 16. stoljeću)*, Eisenstadt/Željezno: Kroatisches Kultur- und Dokumentationszentrum, 1999.
- Pálosfalvi, Tamás, *The Noble Elite in the County of Körös (Križevci) 1400–1526*, doktorski rad, Budimpešta: CEU, 2012.
- Perjés, Géza, *The Fall of the Medieval Kingdom of Hungary: Mohács 1526 – Buda 1541*, prev. Márió D. Fenyő, predgovor János M. Bak, ser. War and Society in East Central Europe, vol. XXVI, Atlantic Studies on Society in Change, no. 56, Highland Lakes, CO – Boulder, NJ: Columbia University Press, 1989.
- "Plemenščina", u: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje* (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=48688>), pristupljeno: 17. srpnja 2022.
- Radojčić, Nikola, "Rajićeva hrvatska historija", *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, knj. 222 (1920.), str. 75-113. (dostupno na: [https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiif.v.a&id=169838&tify={%22pages%22:\[79\],%22panX%22:0.555,%22panY%22:0.679,%22view%22:%22info%22,%22zoom%22:0.442}](https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiif.v.a&id=169838&tify={%22pages%22:[79],%22panX%22:0.555,%22panY%22:0.679,%22view%22:%22info%22,%22zoom%22:0.442}))), pristupljeno 24. srpnja 2022.
- Rattkay, Juraj, *Spomen na kraljeve i banove Kraljevstva Dalmacije, Hrvatske i Slavonije*, ser. Biblioteka Hrvatska povjesnica, Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2001.
- Raukar, Tomislav, *Hrvatsko srednjovjekovlje – prostor, ljudi, ideje*, Zagreb: Školska knjiga – Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta, 1997.

- , "Hrvatska na europskom prostoru", u: Ivan Supičić (ur.), *Srednji vijek i renesansa (XIII. – XVI. stoljeće)*, ser. *Hrvatska i Europa: kultura, znanost i umjetnost*, II. sv., Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2000., str. 5-31.
- Regan, Krešimir, "Plemićki grad Kegalj (Kegaljgrad)", *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, vol. 54 (2012.), str.1-34.
- "Rudolf II.", u: *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=53642>), pristupljeno: 9. rujna 2022.
- Sekulić, Ante, "Senjanin Nikola Jurišić i obrana Kisega 1532.", *Senjski zbornik*, vol. 17 (1990.), str. 15-24.
- Stanić, Damir, *Bihać kao sjedište Bihaćke kapetanije i slobodni kraljevski grad*, doktorski rad, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2020.
- Supičić, Ivan, (ur.), *Srednji vijek i renesansa (XIII. – XVI. stoljeće)*, ser. *Hrvatska i Europa: kultura, znanost i umjetnost*, II. sv., Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2000.
- Šanjek, Franjo (ur.), *Srednji vijek*, u: ser. *Povijest Hrvata*, 1. knj., Zagreb: Školska knjiga, 2003.
- Šišić, Ferdo, "Hrvati na bečkom sveučilištu od god. 1453 - 1630.", *Vjesnik Kr. hrv-dalm. - slav. Zemaljskoga arhiva*, vol. 5 (1903.), str. 161-171.
- , *Acta comitialia Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae – Hrvatski saborski spisi*, 1. svezak, Zagreb: JAZU, 1912.
- , *Acta comitialia Regni Croatiae Dalmatiae Slavoniae – Hrvatski saborski spisi*, 2. svezak, Zagreb: JAZU, 1915.
- , "Iz arkiva grofova Pongrácza", *Starine JAZU*, knj. 36 (1918.), str. 31-80 (dostupno na: [https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiif.v.a&id=177169&tify={%22pages%22:\[35\],%22panX%22:0.561,%22panY%22:0.336,%22view%22:%22info%22,%22zoom%22:0.892}](https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiif.v.a&id=177169&tify={%22pages%22:[35],%22panX%22:0.561,%22panY%22:0.336,%22view%22:%22info%22,%22zoom%22:0.892}))), pristupljeno: 8. kolovoza 2022.
- "Tahi, Ivan", u: *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=60186>), pristupljeno: 6. kolovoza 2022.

- Thallóczy, Ljudevit, *Povijest (banovine, grada i varoši) Jajca*, Zagreb: Tisak Kr. zemaljske tiskare, 1916.
- Tringli, István, "Litigations for Ottoman prisoners of war and the siege of Buzsin (1481, 1522)", u: Géza Dávid – Pál Fodor (ur.), *Ransom Slavery along the Ottoman Borders (Early Fifteenth–Early Eighteenth Centuries)*, ser. The Ottoman Empire and its Heritage, vol. 37, Leiden – Boston: Brill, 2007., str. 19-26.
- "Tvrtko I. Kotromanić – prvi i najmoćniji bosanski kralj – 1391.", u: povijest.hr (dostupno na: <https://povijest.hr/nadanasnjidan/prvi-bosanski-kralj-tvrtko-i-potomak-hrvatskog-bana-pavla-subica-1391/>), pristupljeno: 23. lipnja 2022.
- "Ungnad, Krsto", u: *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=63199>), pristupljeno: 9. rujna 2022.
- "Utješenović, Juraj", u: *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=63506>), pristupljeno: 15. kolovoza 2022.
- Veress, Andreas (ur.), *Matricula et acta Hungarorum in universitate Patavina studentium (1264– 1864)*, vol. 1, Fontes rerum Hungaricarum 1, Kolozsvár – Budimpešta: Typis Societatis Stephaneum Typographicae, 1915.
- "Vladislav II. Jagelović – kralj koji je Hrvatsku želio degradirati na status pokrajine – 1456.", u: povijest.hr (dostupno na: <https://povijest.hr/nadanasnjidan/vladislav-ii-jagelovic-hrvatski-kralj-poljsko-litavskog-podrijetla-1456/>), pristupljeno: 24. lipnja 2022.
- Vramec, Antun, *Kronika vezda znovich zpravljena kratka*, Zagreb – Varaždin: Kršćanska sadašnjost – Zavod za znanstveni rad HAZU, 1992. (pretisak izd. Lublana 1578.).

SAŽETAK

Petar, ključna figura u povijesti obitelji Keglevića, bio je hrabar i lukav plemić koji je kombinacijom vojne karijere, stjecanja posjeda i visokih položaja u državnom aparatu, ali i bračne strategije omogućio sebi i svojim potomcima dobru egzistenciju. Vojnu karijeru započeo je 1513. u postrojbama vicebana Bačana, a nastavio ju je i kao visoki civilno-vojni dužnosnik kada je bio jajački ban (1520. – 1528.) i hrvatski ban (1538. – 1542.). Naslijedio je i sve očeve posjede od kojih je najznačajniji bio onaj u Bužimu i koji je pod svaku cijenu htio očuvati od Osmanlija i ostalih napasnika. U tome je i uspio, a ljubav prema Bužimu prenio je i na svoje sinove koji su se također borili da ga zaštite, nažalost, bezuspješno. Osim vojnom karijerom, on se trudio egzistenciju sebi i obitelji osigurati i stjecanjem posjeda. Bio je miljenik kralja Ludovika II. Jagelovića tako da mu je u nekoliko navrata za vjernu službu darivao i potvrđivao stečena vlastelinstva. No, često je i na silu htio zadobiti dijelove pa i čitava imanja koja mu nisu pripadala te je zbog toga bio u sporovima s njihovim vlasnicima, čak i sa samim kraljem. Takvo njegovo ponašanje, za razliku od Ludovika, nije tolerirao kralj Ferdinand. Umalo je, želeći se na prijevaran način domoći Čakovca i međimurskog vlastelinstva, ali i zbog loše procjene da će mu kralj u ime starih zasluga oprostiti neposluh, Petar ostao bez ičega. Potpuni kraljev oprost do kraja života nije dočekao te je umro pod zabranom slobodna kretanja i skrbništvom vlastitih sinova. Potrebno je ipak naglasiti da ga je do tada stalno stjecanje novih posjeda u raznim krajevima Hrvatske i Slavonije dovodilo i do toga da se svako malo morao uklopiti u novo okruženje i novi krug plemića. No, s obzirom na društveni status, položaje koje je obnašao i krug ljudi koji je privukao, Petru to nije predstavljalo problem. Na kraju valja napomenuti kako je Petar iznimnu brigu vodio i o svojim nasljednicima. Ostavio im je brojne posjede, omogućio im je izvrsno obrazovanje, stekao je ugled koji su i oni naslijedili. Ukratko rečeno, stvorio je sve preduvjete zbog kojih će Keglevići još dugo pripadati uskom krugu hrvatske aristokracije.

Ključne riječi: Petar Keglević Bužimski, jajački ban, hrvatski i slavonski ban, 15. – 16. stoljeće.

SUMMARY

Peter, a key figure in the history of the Keglevići family, was a brave and cunning nobleman who, through a combination of a military career, the acquisition of property and high positions in the state apparatus, as well as a marriage strategy, enabled himself and his descendants to have a good existence. He started his military career in 1513. in the troops of viceban Batthyany, and he continued it as a high civil-military official when there was the ban of Jajce (1520–1528) and the ban of Croatia (1538– 1542). He also inherited all his father's properties, the most important of which was the one in Bužim, which he wanted to preserve at all costs from the Ottomans and other invaders. He succeeded in this, and he passed on his love for Bužim to his sons, who also fought to protect it, unfortunately, without success. In addition to his military career, he tried to ensure the existence of himself and his family by acquiring property. He was a favorite of King Louis II. of Hungary, so that on several occasions he gave him gifts and confirmed acquired manors for faithful service. However, he often wanted to acquire parts and even entire estates that did not belong to him by force, and because of this he was in disputes with their owners, even with the King himself. His behavior, unlike Louis, was not tolerated by King Ferdinand. Almost, wanting to get Čakovec and the Međimurje manor in a fraudulent way, but also due to a bad assessment that the King would forgive his disobedience in the name of old merits, Peter was left with nothing. He did not receive the king's complete forgiveness until the end of his life and died under the ban of free movement and under the guardianship of his own sons. However, it is necessary to emphasize that until then, the constant acquisition of new properties in various parts of Croatia and Slavonia led him to the fact that he had to adapt every now and then to a new environment and a new circle of nobles. However, considering the social status, the positions he held and the circle of people he attracted, this was not a problem for Peter. Finally, it should be noted that Peter took exceptional care of his successors. He left them numerous properties, provided them with an excellent education, and gained a reputation that they also inherited. In short, he created all the prerequisites for which the Keglevići family will belong to the narrow circle of the Croatian aristocracy for a long time to come.

Key words: Peter Keglević of Bužim, the ban of Jajce, Croatian and Slavonic ban, 15th – 16th century.